

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

EL-ESMÂÜ'L-HÜSNÂ'NIN DİN EĞİTİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
İBRAHİM METE**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. MAHMUT DÜNDAR**

VAN - 2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

İbrahim METE tarafından hazırlanan “el-Esmâü'l-Hüsna'nın Din Eğitimindeki Yeri ve Önemi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Yüzüncü Yıl Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

<p>Danışman: Doç. Dr. Mahmut DÜNDAR Felsefe ve Din Bilimleri, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi</p> <p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~</p>	.....
<p>Başkan: Prof. Dr. Şakir GÖZÜTOK Felsefe ve Din Bilimleri, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi</p> <p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~</p>	.....
<p>Üye: Doç. Dr. Mahmut DÜNDAR Felsefe ve Din Bilimleri, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi</p> <p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~</p>	.....
<p>Üye: Dr. Öğretim Üyesi Hayati TETİK Felsefe ve Din Bilimleri, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi</p> <p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~</p>	.....
<p>Yedek Üye: Doç. Dr. Ahmet BARDAK Temel İslam Bilimleri, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi</p> <p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	.....
<p style="text-align: right;">Tez Savunma Tarihi:</p>	10/01/2022
<p>Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.</p> <p>.....</p> <p>Prof. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü</p>	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim. (.../.../2022)

İbrahim METE

İTHAF

“Ümmiliğine rağmen okumamız için büyük emekler veren Merhum Babama ithaf ediyorum.”

(Yüksek Lisans Tezi)

İbrahim METE

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ocak, 2022

EL-ESMÂÜ'L-HÜSNÂ'NIN DİN EĞİTİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

ÖZET

Genel anlamda eğitim, bireyin doğumu ile ölümü arasındaki süreci kapsarken, birey için sağlam bir kişilik oluşmasını amaçlamaktadır. Genel eğitimin bir bölümü olan din eğitimi; bireye dini ve ahlaki bilgiler vererek doğru inanç ve güzel ahlâkın oluşmasını hedeflemektedir. Bir din eğitimi çalışması olan bu çalışma, el-Esmâü'l-Hüsna bağlamından bireye dini özellikler kazandırma amacı taşımaktadır.

Geçmişten günümüze İslam literatüründe yer alan ve Allah'ın güzel isimleri anlamına gelen el-Esmâü'l-Hüsna ile ilgili İslami Bilimlerde pek çok çalışma bulunurken din eğitimi ile ilgili kayda değer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmaya göre el-Esmâü'l-Hüsna'dan hareketle Allah'ı tanımak, bilmek ve bildiklerini hayata aktarmak bireye birçok kazanım sağlamaktadır. Bunlar ise bireyin yaratıcısını tanıması, inanç, ibadet ve ahlak açısından belli bir yapıya ulaşması ve bedeni terbiye etmesi gibi kazanımlardır. Çalışmada, konu ile ilgili eserler analiz edilmiş, bilimsel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen bilgiler, bir plan dâhilinde amaca uygun ortaya konulmuştur.

Tez; giriş, üç ana başlık ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş kısmında kavramsal çerçeve, tezin kapsamı, amacı ve konu ile ilgili çalışmalara yer verilmektedir. Birinci ana başlıkta, konunun İslam literatüründeki yerine değinilmektedir. İkinci ana başlıkta, konuyla ilgili eserler taranarak ayet ve hadisler ışığında el-Esmâü'l-Hüsna'nın inanç, ibadet ve ahlaki boyutları ele alınmakta ve din eğitimiyle ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Sonuç kısmında ise yapılan çalışmada okuyucuya verilen mesaj ve alana yapılan katkı bakımından ulaşılan sonuçlara değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler : Eğitim, Din, Din Eğitimi, el-Esmâü'l-Hüsna, Esmâ-i Hüsna
Sayfa Sayısı : X +91
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mahmut DÜNDAR

(M. Sc. Thesis)

İbrahim METE

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

January, 2022

**THE PLACE AND IMPORTANCE OF EL-ESMÂÜ'L-HÜSNÂ IN
RELIGIOUS EDUCATION**

ABSTRACT

In general, while education covers the process between the birth and death of the individual, it aims to consist a solid personality for the individual. Religious education, which is a part of general education; it aims at the formation of true belief and good morals by giving religious and moral information to the individual. This study, which is a religious education study, aims to bring religious characteristics to the individual from the context of el-Esmâü'l-Hüsnâ.

While there are many studies in Islamic Sciences about el-Esmâü'l-Hüsnâ, which means the beautiful names of God, which has been in the Islamic literature from past to present, there has found no significant study on religious education. According to the study, recognizing and knowing to God and transferring what they know to life, based on el-Esmâü'l Hüsnâ, provides many gains to the individual. These are gains such as getting to know the creator of the individual, reaching a certain structure in terms of belief, worship and morality and training the body. In the study, works related to the subject were analyzed and scientific research methods were used. The information obtained has been put forth in accordance with the purpose within a plan.

Thesis; consists of introduction, three main headings and conclusion. In the introduction part, the conceptual framework, extent of the thesis, aim and studies related to the subject are given place. In the first main title, the place of the subject in Islamic literature is mentioned. In the second main title, the works related to the subject are scanned and the faith, worship and moral dimensions of Esmâü'l-Hüsnâ are handled in the light of verses and hadiths and its relationship with religious education is emphasized. In the conclusion part, the results reached in terms of the message given to the reader and the contribution to the field are mentioned.

Keywords : Education, Religion, Religious Education, el-Esmâü'l-Hüsnâ, Esmâ-i Hüsnâ

Number of Pages : X +91

Thesis Advisor : Assoc. Dr. Mahmut DÜNDAR

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	vii
ÖN SÖZ.....	ix
GİRİŞ	1
1. EL-ESMÂÜ'L-HÜSNÂ'NIN ARKA PLANI	8
1.1. Kur'an-ı Kerim'de el-Esmâü'l-Hüsnâ.....	8
1.2. Hadis-i Şeriflerde el-Esmâü'l-Hüsnâ	34
1.3. Esmâü'l-Hüsnâ'nın Tasnif ve Taksimi	35
2. EL-ESMÂÜ'L-HÜSNÂ'NIN DİN EĞİTİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ... 39	
2.1. İnanç Eğitimi Bakımından el-Esmâü'l-Hüsnâ	39
2.2. İbadet Eğitimi Bakımından el-Esmâü'l-Hüsnâ	64
2.3. Ahlak Eğitimi Bakımından el-Esmâü'l-Hüsnâ	69
3. SONUÇ.....	82
KAYNAKÇA	84
ÖZGEÇMİŞ	
TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar	Açıklamalar
Akra	Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi
a.s	Aleyhisselam
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
AÜİFD	Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
AÜKKEFD Dergisi	Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi
BEÜSBE	Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
ÇÜİFDÇ	Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
DED	Değerler Eğitimi Dergisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Ed.	Editör
ENAD	Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi
Hız.	Hazreti
İFD	İlahiyat Fakültesi Dergisi
İÜİFD	İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
JOSR Araştırmalar Dergisi	Journal of Oriental Scientific Research/ Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi

KADER	Kelam Araştırmaları Dergisi
Kz.	Kazanım
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MÜİFD	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
MÜİFV	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
OMÜİFD	Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
S.a.v/ sav	Sallallahu alehi sellem
s.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı
SÜİFD	Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
UÜİFD	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
vd.	Ve diđerleri
Yay.	Yayımları
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu

ÖN SÖZ

Günümüz toplumlarında birçok bireyin manevi olarak boşlukta olduğu bilinen bir gerçektir. Bu manevi boşluğun farklı sebepleri bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında; insanın yaratıcısını gereği gibi tanıyamaması gelmektedir. Zira insan tabiatı itibariyle bilmediğini, tanıyamadığını sevmesi pek mümkün değildir. İnsanlığı terbiye etmede önerilen ve sunulan birçok teori, felsefe, strateji ve yöntemden söz edilebilmektedir. Bunların ortak noktaları eğitimidir. Eğitim, insanları ve diğer canlıları şekillendirmede önemli bir sistemdir. Eğitimin en önemli hedeflerden biri bireyin öğrendiklerini yaşama aktarması, edindiği bilgi ve becerileri davranışlarıyla yaşamında pratikleştirmesidir. Eğitimin önemli bir basamağını oluşturan din eğitimi ise dini bilgilerin verilmesiyle bireyin kalp ve nefis eğitimi üzerinde durmayı hedeflemektedir. Bu hedefin gerçekleşmesi, sağlıklı bir karakterin oluşmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Bütün varlıkların yaratıcısı olan Allah'ın isimlerinin yarattıkları üzerinde farklı şekilde tecellileri bulunmaktadır. Bu tecelliler, daha ziyade -kâinatın en mükemmel varlığı olan- insanlarda beşeri ölçüler dâhilinde oluşmaktadır. Bunun gerçekleşebilmesi için de insanın, Allah'ı tanıması gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim, Allah'ı tanımamızı sağlayan birincil kaynaktır. Kur'an'da Allah kendisini isimleri ve sıfatları ile tanıtmaktadır. Dolayısıyla, Allah'ı en çok isim ve sıfatlarıyla tanımamız mümkündür. Onun için isim ve sıfatları tanımadan Allah'a olan kulluğumuzu yerine getirmemiz mümkün görünmemektedir. Bu da el-Esmâü'l-Hüsna'yı öğrenmemizi ve din eğitimindeki önemini ortaya koymamızı gerekli kılmaktadır.

el-Esmâü'l-Hüsna'nın din eğitimdeki yeri ve önemini belirten çalışmalar, diğer ilahiyat alanlarına göre daha sınırlı kaldığı gözlemlenmektedir. Bu sınırlılık çalışmanın başlanma sebebidir. Çalışmanın amacı, el-Esmâü'l-Hüsna'nın taşıdığı alman ve değerleri din eğitiminde inanç, ibadet ve ahlaki değerlere katkısını ortaya koyarak bir nebze de olsa bireylerin içinde bulunduğu manevi boşluğun giderilmesine destek olmaktır.

Kur'an-ı Kerim, mucizevi bir kitaptır. Kur'an'da yer alan her bir surenin, her bir ayetin, her bir kelimenin hatta her bir harfin birçok hikmeti bulunduğu bilinmektedir. Hz Muhammed (sav), *“Her kelimenin hem zahiri hem de batni, hem*

haddi hem de uttila'ı vardır.”, “*Şüphesiz Kur'an'ın, zâhiri, bâtını, gayesi ve matla'ı vardır.*” sözleriyle belirtilen hikmetleri ifade etmektedir. Çalışmada el-Esmâü'l-Hüsna'nın geçtiği ayetlerle ilişkileri ortaya koyarak bu ilişkilerin din eğitimiyle bağlantısı kurulacaktır. Örneğin; Kur'an-ı Kerim'de geçen el-Esmâü'l-Hüsna'dan Rab ismi bir şeyi ıslah etmek, iyileştirmek ve terbiye etmek anlamlarına gelmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere Allah, terbiye eden anlamında mürebbidir. Bireyin din eğitiminde bu ve buna benzer Allah'ın isimlerini bilmesi yaratıcıyla olan ilişkisi açısından önemli görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında din eğitiminde el-Esmâü'l-Hüsna'nın bilinmesi bireyin dini bilgiye sahip olmasıyla beraber maddi ve manevi anlamda önemli kazanımlar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kazanımlara sahip olmak bireyin, toplum ve diğer bireylerle sağlıklı ilişkiler kurmasında ve hayatı doğru anlamlandırabilmesinde kaçınılmaz bir gereksinim olarak görülebilmektedir.

Yüksek lisans derslerine başladığım ilk günden itibaren bana yardımcı olan pek çok güzel insan oldu. Hepsine müteşekkirim. Bunların başında özellikle kıymetli hocam Prof. Dr. Şakir Gözütok'a ve ilgisini desteğini hiç eksik etmeyen, zaman zaman çıkmaza girdiğinde bana yol gösteren, birikimi ve eserleriyle bu tezin oluşmasında büyük katkıları olan değerli hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Mahmut Dünder'a şükran borçluyum. Tezin şekillenmesinde yardımlarını esirgemeyen yüksek lisans dönem arkadaşlarım Sinan Levent'e ve Müslüm Coşar'a çok teşekkür ederim. Ayrıca çalışmanın son okumalarını yaparak katkı sunan Erol Yaprakdal ve Fatih Katıncı'a teşekkür ederim. Hassaten tezin vücut bulmasında maddi ve manevi desteğini esirgemeyen aileme minnettarım.

İbrahim METE

2022 - Van

GİRİŞ

İnsanlığı terbiye etmede birçok teori, felsefe, strateji ve yöntemden söz edebiliriz. Bunların bir araya geldiği sistem ise eğitimidir. Eğitim; var olanı biçimlendirme, şekillendirme sistemidir. İnsanları ve diğer canlıları şekillendirmede en önemli araç şüphesiz eğitim sistemidir.¹ Din eğitimi de; dini bilgilerin verilmesi ile birlikte bireyin kalp ve nefis eğitimi de verilmektedir.² Birey fiziksel gelişimi için beslenmeye ihtiyaç duyduğu gibi ruhunun maneviyatı için de dini duygu ve düşünceye ihtiyaç duymaktadır.³

Allah'ın isimleri taşıdıkları anlamlar gereği yarattıkları üzerinde farklı şekillerde tecelli etmektedir. Bu yaratılanların en mükemmeli olan insanda gücü nişpetinde daha çok görülebilmektedir. İnsanın, ilahi isimlerle bağlantısı olduğunda içindeki ilahi sevgiyle Allah, kâinat ve hem cinsleriyle ilişkisi ilahi ölçülerde gerçekleşebilmektedir.⁴

Allah'ı tanımak için onun isim ve sıfatlarını bilmek gerekmektedir. Allah'ın isimleri, O'nu niteleyen ve tanıtan vasıflar içermesi ile Kur'an'da önemli bir yere sahiptirler. Çünkü Kur'an'da Allah kavramı el-Esmâü'l-Hüsna ile ilişkilendirilerek anlatılmaktadır.⁵ Kuran'da yer alan her bir ayetin en ince ayrıntısına değinen İslam âlimleri ayetlerde geçen el-Esmâü'l-Hüsna'ları da bu titizlikle incelenmiş. İnanç, ibadet ve ahlak ile ilgili hükümler çıkarmışlardır.⁶

Mümininin manevi sığınağı Allah Teâlâ olduğu gibi, ibadetlerini de bizzat Allah'a yönelik olması gerekmektedir. Müminin O'nunla iletişim kurması bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi mümine paha biçilmez bir

¹ Nuray Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2018), 92-93.

² Mahmut Dündar, *İlk Dönem İslami Eğitim-Öğretim Faaliyetleri* (İstanbul: İshak Yayınları, 2011), 25-26.

³ Hayati Hökekleli, *Din psikolojisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2003), 81-83; Mahmut Dündar, "Farklı Yaş Gruplarında Dua ve Din Eğitimi", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/20 (31 Ağustos 2018), 464.

⁴ Muhyiddin Muhammed b. Ali b. Muhammed Arabi, *Fütuhat-ı Mekkiyye*, çev. Ekrem Demirli (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2014), I; 41-42; Esmâ Sayın, *Tasavvufi Aşkla Esmâü'l-Hüsna* (Bursa: Emin Yayınları, 2016), 70-74.

⁵ Toshiko Izutsu, *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*, çev. Kürşat Atalar (İstanbul: Pınar Yayınları, 2019), 85.

⁶ Mehmet Altın, "Âyetlerde Geçen Esmâ-i Hüsnânın Fikhî ve İtikadî Hükümlere/Meselelere Kaynaklık Etmesi", *Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/8 (2019), 593.

mutluluk ve haz vermektedir. Mümin, Allah'la iletişim kurarak, sıkıntı ve isteklerini dile getirirken veya naz-ü niyazda bulunurken, zihnine ve kalbine dili ve kulağı da bir bütünlük içerisinde eşlik etmesi gerekmektedir. Bu eşliğin tam bir uyum içerisinde gerçekleşmesi için Esmâü'l-Hüsna'nın anlam ve değerlerini kavrayarak içselleştirmek gerekmektedir.⁷

Allah'ı en çok isim ve sıfatlarıyla tanımamız mümkündür. Onun için isim ve sıfatları tanımadan Allah'a olan kulluğu yerine getirmemiz mümkün görünmemektedir.⁸ Allah'ın isimlerini bilen ile bilmeyenin, O'nu hakkındaki durumlarını şuna benzetebiliriz; O'nun isimlerini bilmeyen kişinin durumu, bir âlimin kapıcısının, âlim hakkındaki bilgisi gibidir. Bilen kişinin durumu ise; bir âlimin eserlerinin tamamını inceleyen, âlim hakkındaki bilgisi gibidir. Bu örnek el-Esmâü'l-Hüsna'yı sadece isim olarak bilen ile bu isimleri, anlam ve değerleriyle bilip, anlayan, idrak eden, dolayısıyla yaratıcısını O'nun diliyle tanıyıp, onunla iletişime geçen, O'nu hayatının merkezine koyan, tutum ve davranışlarına yansıtanın durumu gibidir.⁹

Allahın varlığı soyut olduğundan el-Esmâü'l-Hüsna'dan edinilen bilgiler sağlıklı bir inanca dönüşebilir.¹⁰ Bu bilgi üç aşamada gerçekleşmektedir. Bilme, isteme ve yapmadır. Bu derecelerin tamamını kazanım haline getiren insan, güçleri ölçüsünde Rabbani ölçülerle yaşayarak Allah'a yaklaşmaktadır. Böylelikle insan fitraten sahip olduğu imkân ve kabiliyetleri gerçekleştirmiş olmaktadır. Nitekim din eğitiminin amacı da budur. Dolayısıyla el-Esmâü'l-Hüsna bilgisini davranışlarına yansıtan birey din eğitiminin hedeflerini gerçekleştirme yolunda önemli bir mesafe kat etmiş olmaktadır.¹¹

⁷ Metin Yurdagür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri: Literatür ve Şerh*, (İstanbul: Marifet Yayınları, 1999), 255.

⁸ Sinan Levent, *Modern Değerler Eğitimi ile İslâmî Değerler Eğitiminin Mukayesesi* (Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 85.

⁹ Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Hucetu'l-İslam el-Gazâlî, *el-Maksadu'l-Esnâ fi Şerhi Esmâillahi'l-Hüsna*, çev. Mehmet Ferhat (Ferhat Yayıncılık, 2005), 54-55; Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Hucetu'l-İslam el-Gazâlî, *Esmâül Hüsnâ Şerhi* (Ankara: Dorlion Yayınları, 2019), 47-49.

¹⁰ M. Akif Kılavuz vd., *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2017), blm. "Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi", 17.

¹¹ Mehmet Aydın, "Gazâlî'nin 'Kurb' Nazariyesinde 'Allah'ın Sıfatlarının' Anlam ve Önemi," *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi XXII/* (1978), 309; Mahmut Dünder, "Çağın

Fahreddin Razi (ö. 606/1209) “Kur'an'ın inceliklerini ekserisi ayetlerdeki tertiplere ve rabitalar tevdi edilmiştir. Belîğ olan bir kelam da tertip matluptur. Kur'an'da tebliğ olduğuna göre, elbette onda böyle bir tertip ve insicamın varlığı kendiliğinden ortaya çıkar.” ifade etmektedir.¹² Kur'an-ı Kerim'deki sureler rastgele oluşmadığı gibi sureler arasında bir irtibat söz konusudur. Bu durum ayetlerin sonlarında bulunan el-Esmâü'l-Hüsna'da da görülmektedir.¹³

Ayet ve sûreler arasındaki münasebetin ortaya konulması ile ilgili geçmişten beri birçok eser ortaya çıkmıştır. Son zamanlarda ise ayet sonlarında bulunan el-Esmâü'l-Hüsna'nın ayetin bağlamıyla münasebeti üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.¹⁴ Konu ile ilgili olarak Altın, “Esmâ-i Hüsna'nın semantik tahlili ve geçtiği ayetler ile ilgisi” isimli doktora çalışmasında Kur'an'da Esmâ-i Hüsna semantik tahlilini yaparak el-Esmâü'l-Hüsna'nın geçtiği ayetlerle ilişkisini anlaşılmasına gayret etmektedir. Özdemir, “el-Esmâü'l-Hüsna bağlamında Kur'an sureleri” isimli çalışmasıyla Kur'an'da geçmekte olan el-Esmâü'l-Hüsna'nın üzerinde durmakta devamında el-Esmâü'l-Hüsna bağlamında Kur'an-ı Kerim'deki sûreleri incelemektedir. Aynur, “Âyet Sonlardaki Esmâ-i Hüsna'nın Birbiriyle İrtibatı: Azîz İsmi Örnekleme” isimli çalışmasıyla Kur'an'da Azîz ismini ve Azîz ismi ile birlikte zikredilen diğer el-Esmâü'l-Hüsna üzerinde durmaktadır. Yücel, “Esmâ-i Hüsna'dan el-Afüvv isminin Din Öğretimini konu edilmesi ve uygulama örneği” isimli çalışmasında el-Afüvv

---

Sorunları Bağlamında Batı ve İslam Eğitim Anlayışının Karşılaştırılması”, *Şarkiyat* 11/1 (30 Nisan 2019), 5-9.

¹² Muhamed b. Umer b. Hüseyin Fahrüddin er-Râzi, *Mefâtihu'l Gayb (et-Tefsiru'l-Kebîr)*, çev. Suat Yıldırım vd. (Huzur Yayın Dağıtım, (ö. 606/1209)), 1, 139.

¹³ Hatice Aynur, “Âyet Sonlarındaki Esmâ-i Hüsna'nın Birbiriyle İrtibatı: Azîz İsmi Örnekleme”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 21/ (2017), 539-576.

¹⁴ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz.: Mehmet Altın, *Esmâ-i Hüsna'nın Semantik Tahlili ve Geçtiği Ayetlerle İlgisi* (Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015); Mehmet Altın, *Dil ve Bağlam Açısından Kur'an'da Esmâ-i Hüsna* (Akademisyen Yayınevi, 2021); Hümeysra Sevgülü Hacıibrahimoğlu, *Esmâ-i Hüsna'ya Dayanan Kelâm Anlayışı: Ebû İshâk Es-Saffâr Örneği*, thk. Abdullah Demir (Ankara: Oku Okut Yayınları, 2021); Abdulkaki Güneş - Mehmet Altın, “Kur'an'da ‘Gafûr’ İsmi ve Geçtiği Ayetlerle İlgisi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41 (2016), 39-72; Kadir Polater, “Kur'an'daki el-Esmâü'l-Hüsna ve Tenâsüb”, *Marîfe Dini Araştırmalar Dergisi* 7/1 (01 Nisan 2007), 43-64; Eren Şadi, “Kur'an'da Esmâ-i Hüsna: Allah'ın Güzel İsimlerine Mazhariyet”, (2013), 14; Aynur, “Âyet Sonlarındaki Esmâ-i Hüsna'nın Birbiriyle İrtibatı”; Dessouki İbrahim Mohamed İbrahim, “Sonu Esmâü'l-Hüsna ile Biten Ayetlerin Üslup Biçimi”, *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/6 (2017), 31-59; Ahmet Özdemir, *el-Esmâü'l-Hüsna Bağlamında Kur'an Sûreleri* (Konya: Hüner Yayınevi, 2019); Altın, “Âyetlerde Geçen Esmâ-i Hüsna'nın Fıkhî ve İtikadî Hükümlere/Meselelere Kaynaklık Etmesi”; Mustafa İslamoğlu, *Kur'an'a Göre Esmâ-i Hüsna* (Düşün Yayıncılık, 2019).

isminin anlamını ve taşıdığı değerlerin eğitime kazandırılması hedeflenerek alana katkı sunmaktadırlar.

Ayetlerin sonundaki el-Esmâü'l-Hüsna ayetlerin anlamına uygun olarak anlaşılmasında ve amacına ulaşması bakımından önemli bir etkidir.¹⁵ Meselenin anlaşılması için bir ayet izah edebiliriz. Örneğin “Allah'ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra diriltiyor. Şüphe yok ki o, ölüleri de elbette diriltendir. O her şeye kadirdir.”¹⁶ Ayette kışın gelmesiyle birlikte bütün bitkilerin öldüğünü, ardından baharın gelmesiyle yeniden bir canlanmanın olduğunu ifade edilmektedir. Söz konusu durumun ahiret hayatına işaret ettiğini ve diriltmenin Allah katında çok basit bir fiil olduğunu “şüphe yok ki O, ölüleri elbette diriltendir. O, her şeye kadirdir.” Muhyi ve Kadir el-Esmâü'l-Hüsna ile yeniden dirilmeye ve her şeye gücünün yettiğini anlatılmaktadır. Bunun gibi Kur'an-ı Kerim'de çok sayıda ayet bulmak mümkündür. Bu ve buna benzer ayetlerde çalışmamızda yeri geldiğinde din eğitiminde inanç ibadet ve ahlakla ilişkilendirilmeye çalışılacaktır.

KAVRAMLAR VE TANIMLAR

Çalışmanın, okuyucu tarafından sağlıklı bir şekilde anlaşılması için konunun temelini oluşturan din, eğitim ve el-Esmâü'l-Hüsna kavramları tanımlamak gerekmektedir.

Din

Dinin, herkes tarafından kabul edilen bir tanımı yoktur. Bunun sebebi birçok dinin ve aynı din mensuplarının dini farklı yorumlamalarının olmasıdır.¹⁷ Din tanımının farklı olmasının bir diğer nedeni de inceleme ve araştırma konusu edinen disiplinlerin farklılığıdır. Örneğin sosyologlar, dinin içtimai yönü üzerinde dururken psikologlar, tecrübe yönüne¹⁸, eğitimciler ise terbiye yönüne vurgu yapmaktalar.¹⁹ Buna göre din; insanın düşünce ve inanca dayalı değerlendirmelerini içeren zihinsel

¹⁵ Özdemir, *el-Esmâü'l-Hüsna Bağlamında Kur'an Sûreleri*, 18-19.

¹⁶ Ayet meâllerinde Diyanet İşleri Başkanlığına hazırlanan Kur'an Yolu; Türkçe Meâl ve Tefsir Esas alınmıştır. Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, haz. Hayrettin Karaman; Mustafa Çağrıç; İbrahim Kâfi Dönmez; Sadrettin Gümüş (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), Rûm, 30/50.

¹⁷ Günay Tümer, “Din”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 9/345-349; Dündar, *İlk Dönem İslami Eğitim-Öğretim Faaliyetleri*, 24.

¹⁸ Mehmet S. Aydın, *Din felsefesi* (İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı, 2012), 6.

¹⁹ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem Akademi, 2010), 20; Dündar, *İlk Dönem İslami Eğitim-Öğretim Faaliyetleri*, 24.

fonksiyonlarını, her türlü tavır ve davranışlarını ve insanın diğer insanlarla, evrenle ve kutsalla ilişkilerini ifade eden sosyal yapısını belirleyen ve disiplin altına alan sistem şeklinde tanımlanabilir.²⁰

Eğitim

Eğitim, kavram itibarıyla birçok tanımı yapılmaktadır. Ancak birçok tanımın özünü ifade eden tanımı şöyle belirtebiliriz. Yetişkin neslin, birçok potansiyelle sahip nesli en güzel şekilde yetiştirme faaliyetleri şeklinde²¹ veya bireyin, yeteneklerini istenilen doğrultuda geliştirip değiştirmesi şeklinde de tanımlanmaktadır.²² Tosun, eğitim kavramını şöyle açıklar; *bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecidir.*²³ Eğitimciler, genel olarak eğitimi; bireyin davranışlarında istendik yönde kalıcı izli davranış değişikliği olarak tanımlar.²⁴ Yani Eğitim, özü itibarıyla istendik davranış değiştirme ve oluşturma sürecidir.

Din Eğitimi

Din eğitimi, “din” ve “eğitim” kavramlarından oluşmaktadır. Bu kavramlardan esas olan eğitim, niteleyen kavram ise dindir.²⁵ Hem kurumsal açıdan hem de tarihsel açıdan din ile eğitim birbiriyle bütünleşmiş, birbiriyle ilişkili kavramlardır.²⁶ Din eğitimi; insanın fitri yeteneklerini Allah’ın emirleri ışığında geliştiren bilim dalıdır.²⁷ Tosun’a göre din eğitimi: bireyin dini davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecidir.²⁸ Din, ilk insandan beri varlığını devam ettirmektedir. İnsan var olduğu müddetçe din de var

²⁰ Şinasi Gündüz (ed.), *Yaşayan Dünya Dinleri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı), 21.

²¹ Halis Ayhan, *Din Eğitimi ve Öğretimi (İman-İbadet)* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1988), 33.

²² Şakir Gözütok, *İslam Medeniyetinde Eğitim Felsefesi*, ed. Hüseyin Kahraman (İstanbul: Ensar Yayınları, 2019), 30.

²³ Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 19.

²⁴ Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, 92.

²⁵ Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 22.

²⁶ Vahit Göktaş, “Tasavvufi Terbiye’nin Günümüz Din Eğitim-Öğretimine Sunabileceği İmkânlar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52/2 (2011), 153.

²⁷ Dündar, *İlk Dönem İslami Eğitim-Öğretim Faaliyetleri*, 25.

²⁸ Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 23.

olacaktır.²⁹ Bu durum din eğitimi gerekliliğini göstermektedir.³⁰ Din eğitiminin hedeflerinden biri bireyi ahlaki olarak olgunlaştırmak ve mutlu olmasını sağlamaktır.³¹ Ahlak, iyiliği temel alırken; din de ahlaki temel almaktadır.³² Hz. Peygamber (sav) İslam dininde ahlakın hareket alanını belirlemektedir. Bu durumu Hz. Peygamber şöyle belirtmektedir “ben, güzel -iyi- ahlaki tamamlamak- uygulamak- için gönderildim.”³³

Ahlakın temelini oluşmasında akıl, vahiy ve insani tecrübeler etkili olmaktadır.³⁴ Doğru davranışın ne olduğunu bildiği halde o davranışı yapmamak; doğru olan davranış bilgisinin o davranışı yerine getirmek için yeterince motive edici bir güce sahip olmadığını göstermektedir. İnsanın sahip olduğu ahlak temelini dine dayalı olması, onun ahlakının oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Çünkü ahlakın temelini oluşturan dinin önemi sadece kuralları belirleyici olmasından değil, aynı zamanda onu motive edici gücünden de gelmektedir. Dolayısıyla ahlakın temelini dine dayalı olması din dışı temellerin sağlamayacağı bir boyut getirmektedir.³⁵

el-Esmâü'l-Hüsnâ

Esmâ Arapça asıllı bir kelime olup Türkçe'deki ad veya isim kelimesine karşılık gelmektedir. İsim kelimesinin kökünü nereden geldiği ile ilgili ihtilaflar vardır. Basralılar bu sözcüğün yükseklik anlamına gelen “sümüvü” sözcüğünden geldiğini, Kufelilere göre ise isim sözcüğünün “vesem” veya “sima” kökünden geldiğini, anlamının ise alamet olduğunu belirtmektedirler.³⁶ el-Esmâü'l-Hüsnâ Arapça “Esmâ” -isimler- ve “Hüsnâ” -en güzel- sözcüklerinden

²⁹ İbrahim Hakkı Kaynak, “İnsanın Anlam Arayışında Din ve Mit’lerin Rolü”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi* 1/1 (2012), 676; Fatma Aygün, “Dinin ve ‘Yüce Varlık’ İnancının Kökenine İlişkin Tartışmalara Genel Bir Bakış”, *Kelâm Araştırmaları Dergisi* 14/1 (2016), 204-205.

³⁰ Ayhan, *Din Eğitimi ve Öğretimi (İman-İbadet)*, 9-10.

³¹ Cemil Oruç, “Din Eğitiminin Hedefleri”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31 (2008), 269.

³² *Kur’an Yolu: Türkçe Meâl ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı), Kalem, 68/4.

³³ Ebu İsa Muhammed b. İsa Tirmizî, *Sünenü’t-Tirmizî*, thk. A. Muhammed Şakir (Beyrut: Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1987), “Bîr”, 62.

³⁴ Recep Kılıç, *Ahlâkın dinî temeli* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı), 81-85.

³⁵ Muallâ Selçuk, “Gençlik Çağı ve İnanç Olgusu”, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*, kitap editörü D. Mehmet Doğan vd., 333-358 (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2000), 342-343.

³⁶ Özdemir, *el-Esmâü'l-Hüsnâ Bağlamında Kur’an Sûreleri*, 44; Mehmet Dilek, “Hadislerde el-Esmâü'l-Hüsnâ”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/12 (2003), 77; Erkan Yar, “Allah’ın İsimlerinin İnsanın Kişilik Gelişimine Etkisi”, *Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları*, (2016), 166.

oluşmuş bir tamlamadır.³⁷ Başka bir tanıma göre Esmâ isminin cem'idir. Hüsnâ ise onu niteleyen en güzel manasında tafdil sıgasıdır. "el-Esmâü'l-Hüsnâ" en güzel isimler manasında Allah'a atfedilen bir terkip olup, aynı zamanda mukaddes olduğu ifade edilmektedir.³⁸ Bu terkip geniş anlamda Allah'ın bütün isimlerini kapsamak ile birlikte terim olarak daha ziyade Allah'ın doksan dokuz ismini içerdiği bilinmektedir.³⁹

---

³⁷ Bekir Topaloğlu - İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2015), 83.

³⁸ Ali Osman Tatlısu, *Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi* (İstanbul: Başak Yayınları, 1949), 10; Hayati Aydın, "Esmâ-i Hüsnâ ve Kur'ân'daki Bağlam İlişkisi", *Journal of Islamic Research* 3/23 (2012), 112.

³⁹ Yurdagür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, 18; Suat Ünlü, "İlk Türkçe Kur'an Tercümelerine Göre Esmâ-i Hüsnâ", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/215-285 (2007), 206.

1. EL-ESMÂÜ'L-HÜSNÂ'NIN ARKA PLANI

Konumuz eğitimle ilgili el-Esmâü'l-Hüsna olunca, bunun temel referansları olan Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflere bakmamız gerekmektedir. el-Esmâü'l-Hüsna'nın genel ifadesinden hareketle Kur'a-ı Kerim ve Hadis-i şeriflerde genel anlamda geçen Allah'ın isimleri ve bu isimlerin tasnifleri hakkında bilgi verilirken konumuz bağlamında el-Esmâü'l-Hüsna ise ikinci bölümde yer verilmektedir.

1.1. Kur'an-ı Kerim'de el-Esmâü'l-Hüsna

Çalışmanın bu kısmında Kur'an-ı Kerim'de zikredilen el-Esmâü'l-Hüsna, sûrelerin tertip sırasına göre belirtilmektedir.

Fâtiha Sûresi

Fâtiha Sûresinde el-Esmâü'l-Hüsna'dan; Allah, Rab, Rahman, Rahim ve Melik isimleri birer defa zikredilmektedir.⁴⁰

Bakara Sûresi

Bakara Sûresinde Yüce Allah'ın Allah,⁴¹ Rab,⁴² Kadîr,⁴³ Alîm,⁴⁴ Hakîm,⁴⁵ Tevvâb,⁴⁶ Rahîm,⁴⁷ Barî,⁴⁸ Basîr,⁴⁹ Adûv,⁵⁰ Vasi,⁵¹ Bedî,⁵² Semî,⁵³ Azîz,⁵⁴ Vahid,⁵⁵

---

⁴⁰ Fatiha, 1/1-3.

⁴¹ Bakara, 2/7,8,9, (bu sûrede ayrıca 279 diğer ayette daha geçmektedir).

⁴² Bakara, 2/5,21,30, (bu sûrede ayrıca 46 diğer ayette daha geçmektedir).

⁴³ Bakara, 2/20,106,109,148,259,284.

⁴⁴ Bakara, 2/29,32,95, (bu sûrede ayrıca 16 diğer ayette daha geçmektedir).

⁴⁵ Bakara, 2/32,129,209,220,228,240,260.

⁴⁶ Bakara, 2/37,54,128,160.

⁴⁷ Bakara, 2/37,54,128, 143,160,163,173,182,192,218,226.

⁴⁸ Bakara, 2/54.

⁴⁹ Bakara, 2/96,233,327,265.

⁵⁰ Bakara, 2/98.

⁵¹ Bakara, 2/115,247,261,268.

⁵² Bakara, 2/117.

⁵³ Bakara, 2/127,137,181, 224,227,244,256.

⁵⁴ Bakara, 2/129,209,220, 228,240,260.

⁵⁵ Bakara, 2/133,163.

Raûf,⁵⁶ Şakir,⁵⁷ Rahman,⁵⁸ Şedîd,⁵⁹ Gafûr,⁶⁰ Karîb,⁶¹ Seriu'l-hisab,⁶² Halim,⁶³ Habîr,⁶⁴ Hayy,⁶⁵ Kayyûm,⁶⁶ Alî,⁶⁷ Azîm,⁶⁸ Ganiyy,⁶⁹ Hamid⁷⁰ ve İlah⁷¹ isimleri zikredilmektedir.

Al-i İmran Sûresi

Al-i İmran Sûresinde; Allah,⁷² Rab,⁷³ Alîm,⁷⁴ Semî,⁷⁵ Azîz,⁷⁶ Basîr,⁷⁷ Kadîr,⁷⁸ Hakîm,⁷⁹ Gafûr, Rahîm,⁸⁰ Zû'l-Fadl,⁸¹ Habîr,⁸² Serî'ul-Hisab,⁸³ Veliyy,⁸⁴ Hayy,

---

⁵⁶ Bakara, 2/143,207.

⁵⁷ Bakara, 2/158.

⁵⁸ Bakara, 2/163.

⁵⁹ Bakara, 2/165,169,211.

⁶⁰ Bakara, 2/173,182,192, 199, 218, 225, 226, 235 .

⁶¹ Bakara, 2/186.

⁶² Bakara, 2/202.

⁶³ Bakara, 2/225,235,263.

⁶⁴ Bakara, 2/234,271.

⁶⁵ Bakara, 2/225.

⁶⁶ Bakara, 2/225.

⁶⁷ Bakara, 2/255.

⁶⁸ Bakara, 2/225.

⁶⁹ Bakara, 2/263,267.

⁷⁰ Bakara, 2/267.

⁷¹ Bakara, 2/133,163.

⁷² Al-i İmran, 3/2,4,5, (bu sûrede ayrıca 206 diğer ayette daha geçmektedir).

⁷³ Al-i İmran, 3/7,8,9, (bu sûrede ayrıca 35 diğer ayette daha geçmektedir).

⁷⁴ Al-i İmran, 3/34, 35, 63, 73, 92, 115, 119, 121, 154.

⁷⁵ Al-i İmran, 3/34, 35, 38, 121.

⁷⁶ Al-i İmran, 3/4, 6, 18, 126.

⁷⁷ Al-i İmran, 3/15, 20, 156, 163.

⁷⁸ Al-i İmran, 3/26, 29, 165, 189.

⁷⁹ Al-i İmran, 3/6, 18, 62, 126.

⁸⁰ Al-i İmran, 3/31, 89, 129, 155.

⁸¹ Al-i İmran, 3/74, 152, 174.

⁸² Al-i İmran, 3/153, 180.

⁸³ Al-i İmran, 3/19, 199.

⁸⁴ Al-i İmran, 3/68, 122.

Kayyûm,⁸⁵ Zû'n-tikam,⁸⁶ Şedîdü'l-İkâb,⁸⁷ Mâlik,⁸⁸ Raûf,⁸⁹ Şehîd,⁹⁰ Vasi',⁹¹ Ganiyy,⁹² Muhit,⁹³ Halim,⁹⁴ Vekil⁹⁵ ve ilah⁹⁶ isimleri zikredilmektedir.

Nisâ Sûresi

Nisa Sûresinde Yüce Allah'ın; Allah,⁹⁷ Alîm,⁹⁸ Hakîm,⁹⁹ Rahîm,¹⁰⁰ Gafûr,¹⁰¹ Rab,¹⁰² Habîr,¹⁰³ Şehîd,¹⁰⁴ Afûvv,¹⁰⁵ Azîz,¹⁰⁶ Semî,¹⁰⁷ Tevvab,¹⁰⁸ Veliyy, Nasîr,¹⁰⁹ Basîr,¹¹⁰ Vekîl,¹¹¹ Muhit,¹¹² Kadîr,¹¹³ Rakîb, Halîm,¹¹⁴ Alî, Kebîr,¹¹⁵ Vasî,¹¹⁶ Ganiyy, Hamîd,¹¹⁷ Şakîr,¹¹⁸ Vahîd, Hasîb, İlah¹¹⁹ isimleri zikredilmektedir.

---

⁸⁵ Al-i İmran, 3/2.

⁸⁶ Al-i İmran, 3/4.

⁸⁷ Al-i İmran, 3/11.

⁸⁸ Al-i İmran, 3/26.

⁸⁹ Al-i İmran, 3/30.

⁹⁰ Al-i İmran, 3/98.

⁹¹ Al-i İmran, 3/73.

⁹² Al-i İmran, 3/97.

⁹³ Al-i İmran,3/120.

⁹⁴ Al-i İmran, 3/155.

⁹⁵ Al-i İmran, 3/173.

⁹⁶ Al-i İmran, 3/2, 6, 18, 52.

⁹⁷ Nisâ, 4/1, 5, 6, (bu sûrede ayrıca 226 diğer ayette daha geçmektedir).

⁹⁸ Nisâ, 4/11, 12, 17, (bu sûrede ayrıca 13 diğer ayette daha geçmektedir).

⁹⁹ Nisâ, 4/11, 17, 24, 26, 92, 104, 130, 158, 165, 170.

¹⁰⁰ Nisâ, 4/16, 23, 25, 29, 64, 96, 100, 106, 110, 129, 152.

¹⁰¹ Nisâ, 4/23, 25, 43, 96, 99, 100, 106, 110, 129, 152.

¹⁰² Nisâ, 4/1, 65, 75, 710, 714.

¹⁰³ Nisâ, 4/35, 94, 128, 135.

¹⁰⁴ Nisâ, 4/33, 79, 166.

¹⁰⁵ Nisâ, 4/43, 99, 149.

¹⁰⁶ Nisâ, 4/56, 158, 165.

¹⁰⁷ Nisâ, 4/58, 134, 148.

¹⁰⁸ Nisâ, 4/16, 64.

¹⁰⁹ Nisâ, 4/45, 123.

¹¹⁰ Nisâ, 4/58, 134.

¹¹¹ Nisâ, 4/81, 171, 132.

¹¹² Nisâ, 4/108, 128.

¹¹³ Nisâ, 4/133, 149.

¹¹⁴ Nisâ, 4/1, 12.

¹¹⁵ Nisâ, 4/34.

¹¹⁶ Nisâ, 4/130.

¹¹⁷ Nisâ, 4/131.

¹¹⁸ Nisâ, 4/147.

¹¹⁹ Nisâ, 4/86, 87, 171.

Mâide Sûresi

Maide Sûresinde Yüce Allah'ın; Allah,¹²⁰ Rab,¹²¹ Şedidu'l-ikâb,¹²² Gafûr, Rahîm,¹²³ Alîm, Allâmu'l-guyub,¹²⁴ Habîr,¹²⁵ Kadîr,¹²⁶ Azîz, Hakîm,¹²⁷ Vasi,¹²⁸ Basîr,¹²⁹ İlah, Vahîd,¹³⁰ Semî,¹³¹ Zû-ntikâm,¹³² Halîm,¹³³ Hayru'r- Razîkin,¹³⁴ Rakib ve Şehîd¹³⁵ isimleri zikredilmektedir.

En'am Sûresi

En'am Sûresinde Yüce Allah'ın; Allah,¹³⁶ Rab,¹³⁷ Semî,¹³⁸ Alîm,¹³⁹ Fâtır,¹⁴⁰ Kâhır,¹⁴¹ Hâkim,¹⁴² Habîr,¹⁴³ Gafûr, Rahim,¹⁴⁴ Hayru'l-Fasilîn,¹⁴⁵ Kadîr,¹⁴⁶ Azîz, Bedî,¹⁴⁷ Halik, Vekîl,¹⁴⁸ Latif,¹⁴⁹ İlah¹⁵⁰ isimleri zikredilmektedir.

¹²⁰ Mâide, 5/1, 2, 3, (bu sûrede ayrıca 144 diğer ayette daha geçmektedir.).

¹²¹ Mâide, 5/2, 24, 25, (bu sûrede ayrıca 14 diğer ayette daha geçmektedir.).

¹²² Mâide, 5/2.

¹²³ Mâide, 5/3, 34, 39, 74, 98, 101.

¹²⁴ Mâide, 5/7, 54, 61, 76, 97, 109, 116.

¹²⁵ Mâide, 5/8.

¹²⁶ Mâide, 5/17, 19, 40, 120.

¹²⁷ Mâide, 5/38, 95, 118.

¹²⁸ Mâide, 5/54.

¹²⁹ Mâide, 5/71.

¹³⁰ Mâide, 5/73.

¹³¹ Mâide, 5/76.

¹³² Mâide, 5/95.

¹³³ Mâide, 5/101.

¹³⁴ Mâide, 5/114.

¹³⁵ Mâide, 5/117.

¹³⁶ Enam, 6/1, 3, 12 (bu sûrede ayrıca 84 diğer ayette daha geçmektedir.).

¹³⁷ En'am, 6/1, 4, 23, (bu sûrede ayrıca 46 diğer ayette daha geçmektedir.).

¹³⁸ En'am, 6/13, 115.

¹³⁹ En'am, 6/13, 83, 101, 115, 128, 139.

¹⁴⁰ En'am, 6/14.

¹⁴¹ En'am, 6/18, 61.

¹⁴² En'am, 6/18, 73, 83, 128, 139.

¹⁴³ En'am, 6/18, 73, 103.

¹⁴⁴ En'am, 6/54, 145, 165.

¹⁴⁵ En'am, 6/57.

¹⁴⁶ En'am, 6/17, 37, 65.

¹⁴⁷ En'am, 6/96,106.

¹⁴⁸ En'am, 6/102.

¹⁴⁹ En'am, 6/103.

¹⁵⁰ En'am, 6/19.

A'râf Sûresi

A'râf Sûresinde, Rab,¹⁵¹ Allah,¹⁵² Hayru'l-Hakîmin, Hayru'l-Fatihîn,¹⁵³ Azîm,¹⁵⁴ Gafûr, Rahim- Erhamu'r-rahimîn,¹⁵⁵ Semî, Alîm¹⁵⁶ isimleri zikredilmektedir.

Enfâl Sûresi

Enfâl Sûresinde Allah,¹⁵⁷ Rab,¹⁵⁸ Azîz,¹⁵⁹ Hakîm,¹⁶⁰ Şedidü'l-İkab,¹⁶¹ Semî, Alîm,¹⁶² Zu'l-Fazl,¹⁶³ Basîr,¹⁶⁴ Mevlâ, Nasîr,¹⁶⁵ Kadîr,¹⁶⁶ Muhîr,¹⁶⁷ Kavî,¹⁶⁸ Gafûr ve Rahim¹⁶⁹ isimleri zikredilmektedir.

-
- ¹⁵¹ A'râf, 7/3, 20, 22, (bu sûrede ayrıca 65 diğer ayette daha geçmektedir.).
¹⁵² A'râf, 7/26, 28,30, (bu sûrede ayrıca 58 diğer ayette daha geçmektedir.).
¹⁵³ A'râf, 7/87, 89.
¹⁵⁴ A'râf, 7/141.
¹⁵⁵ A'râf, 7/151, 153, 115, 167.
¹⁵⁶ A'râf, 7/200.
¹⁵⁷ Enfâl, 8/1. 2, 7, (bu sûrede ayrıca 85 diğer ayette daha geçmektedir.).
¹⁵⁸ Enfâl, 8/2, 4, 5, 12, 54.
¹⁵⁹ Enfâl, 8/10, 49, 63, 67.
¹⁶⁰ Enfâl, 8/10, 49, 63, 67, 71.
¹⁶¹ Enfâl, 8/13, 25, 48, 52.
¹⁶² Enfâl, 8/17, 42, 43, 53, 61, 71, 75.
¹⁶³ Enfâl, 8/29.
¹⁶⁴ Enfâl, 8/39, 72.
¹⁶⁵ Enfâl, 8/40.
¹⁶⁶ Enfâl, 8/41.
¹⁶⁷ Enfâl, 8/47.
¹⁶⁸ Enfâl, 8/52.
¹⁶⁹ Enfâl, 8/69, 70.

Tevbe Sûresi

Tevbe Sûresinde Yüce Allah'ın; Allah,¹⁷⁰ Gafûr, Rahîm,¹⁷¹ Alîm,¹⁷² Hakîm,¹⁷³ Habîr,¹⁷⁴ Rab,¹⁷⁵ İlah, Vahîd,¹⁷⁶ Kadîr,¹⁷⁷ Azîz,¹⁷⁸ Allâmu'l-guyûb,¹⁷⁹ Semî,¹⁸⁰ Tavvâb,¹⁸¹ Velî, Nasîr ve Raûf¹⁸² isimleri 219 defa geçmektedir.

Yunus Sûresi

Yunus Sûresinde Allah,¹⁸³ Rab,¹⁸⁴ Alîm,¹⁸⁵ Şehîd,¹⁸⁶ Semî,¹⁸⁷ Gafûr, Rahîm ve Hakîm¹⁸⁸ isimleri 93 defa zikredilmektedir.

¹⁷⁰ Tevbe, 9/1, 2, 3, (bu sûrede ayrıca 168 diğer ayette daha geçmektedir.).

¹⁷¹ Tevbe, 9/5, 27, 91, 99, 102, 104, 117, 118.

¹⁷² Tevbe, 9/15, 28, 44, 47, 97, 98, 103, 106, 110, 115.

¹⁷³ Tevbe, 9/15, 28, 44, 47, 97, 106, 110.

¹⁷⁴ Tevbe, 9/16.

¹⁷⁵ Tevbe, 9/21, 129.

¹⁷⁶ Tevbe, 9/31.

¹⁷⁷ Tevbe, 9/39.

¹⁷⁸ Tevbe, 9/40, 71.

¹⁷⁹ Tevbe, 9/78.

¹⁸⁰ Tevbe, 9/98, 103.

¹⁸¹ Tevbe, 9/104, 118.

¹⁸² Tevbe, 9/116, 117.

¹⁸³ Yunus, 10/3, 4, 5, (bu sûrede ayrıca 35 diğer ayette daha geçmektedir.).

¹⁸⁴ Yunus, 10/2, 3, 9, (bu sûrede ayrıca 85 diğer ayette daha geçmektedir.).

¹⁸⁵ Yunus, 10/36, 65.

¹⁸⁶ Yunus, 10/46.

¹⁸⁷ Yunus, 10/65.

¹⁸⁸ Yunus, 10/107,109.

Hûd Sûresi

Hûd Sûresinde; Allah,¹⁸⁹ Rab,¹⁹⁰ Hakîm,¹⁹¹ Habîr,¹⁹² Kadir,¹⁹³ Alîm,¹⁹⁴ Vekîl,¹⁹⁵ Gafûr, Rahîm,¹⁹⁶ Hafîz,¹⁹⁷ Karîb, Mucîb,¹⁹⁸ Kavî, Azîz,¹⁹⁹ Hamîd, Mecîd,²⁰⁰ Vedûd,²⁰¹ Muhît,²⁰² Basîr²⁰³ isimleri 103 defa zikredilmektedir.

Yûsuf Sûresi

Yûsuf Sûresinde Allah,²⁰⁴ Rab,²⁰⁵ Alîm,²⁰⁶ Hakîm,²⁰⁷ Galîb,²⁰⁸ Semî,²⁰⁹ Vahîd, Kahhar,²¹⁰ Gafûr,²¹¹ Rahîm,²¹² Hafîz²¹³ isimleri 77 kez zikredilmektedir.

Ra'd Sûresi

Ra'd Sûresinde; Serîulhisab,²¹⁴ şedidulikab,²¹⁵ Allah,²¹⁶ Rab,²¹⁷ Vâhid, Kakhâr, Hâlik,²¹⁸ Rahman²¹⁹ isimleri 54 kez zikredilmektedir.

¹⁸⁹ Hûd, 11/2, 4, 6, (bu sûrede ayrıca 35 diğerk ayette daha geçmektedir.).

¹⁹⁰ Hûd, 11/3, 17, 18, (bu sûrede ayrıca 41 diğerk ayette daha geçmektedir.).

¹⁹¹ Hûd, 11/1, 45.

¹⁹² Hûd, 11/1, 111.

¹⁹³ Hûd, 11/4.

¹⁹⁴ Hûd, 11/5.

¹⁹⁵ Hûd, 11/12.

¹⁹⁶ Hûd, 11/41, 90.

¹⁹⁷ Hûd, 11/57.

¹⁹⁸ Hûd, 11/61.

¹⁹⁹ Hûd, 11/66.

²⁰⁰ Hûd, 11/73.

²⁰¹ Hûd, 11/90.

²⁰² Hûd, 11/92.

²⁰³ Hûd, 11/112.

²⁰⁴ Yûsuf, 12/18, 19, 23, (bu sûrede ayrıca 41 diğerk ayette daha geçmektedir.).

²⁰⁵ Yûsuf, 12/6, 24, 33, 37, 50, 53, 98, 100, 101.

²⁰⁶ Yûsuf, 12/6, 19, 34, 50, 53, 98, 100, 101.

²⁰⁷ Yûsuf, 12/6, 80, 83, 100.

²⁰⁸ Yûsuf, 12/21.

²⁰⁹ Yûsuf, 12/34.

²¹⁰ Yûsuf, 12/39.

²¹¹ Yûsuf, 12/53.

²¹² Yûsuf, 12/53, 64, 92, 98.

²¹³ Yûsuf, 12/64.

²¹⁴ Ra'd, 13/41.

²¹⁵ Ra'd, 13/41.

²¹⁶ Ra'd, 13/2, 8, 11, (bu sûrede ayrıca 31 diğerk ayette daha geçmektedir.).

²¹⁷ Ra'd, 13/1, 2, 5, 6, 7, 16, 18, 19, 22, 27, 30.

²¹⁸ Ra'd, 13/16.

²¹⁹ Ra'd, 13/30.

İbrahim Sûresi

İbrahim Sûresinde; Allah,²²⁰ Rab,²²¹ Azîz,²²² Hamîd,²²³ Hakîm, Azîm,²²⁴ Ganî,²²⁵ Fâtır,²²⁶ Gafûr, Rahîm,²²⁷ Semî,²²⁸ Zû-ntikâm,²²⁹ Vâhîd,²³⁰ Kahhâr,²³¹ Seriu'l-hisab,²³² İlah²³³ isimleri 81 defa zikredilmektedir.

Hicr Sûresi

Hicr Sûresinde; Allah,²³⁴ Rab,²³⁵ Hakîm,²³⁶ Alîm,²³⁷ Gafûr, Rahîm,²³⁸ Hallâk²³⁹ isimleri 17 defa zikredilmektedir,

Nahl Sûresi

Nahl Sûresinde; Allah,²⁴⁰ Rab,²⁴¹ Raûf,²⁴² Rahîm,²⁴³ Gafûr,²⁴⁴ İlâh, Vahîd,²⁴⁵ Alîm,²⁴⁶ Azîz, Hakîm,²⁴⁷ Kadîr²⁴⁸ isimleri 125 defa zikredilmektedir.

²²⁰ İbrahim, 14/2, 3, 4, (bu sûrede ayrıca 34 diğer ayette daha geçmektedir.).

²²¹ İbrahim, 14/1, 6, 7, (bu sûrede ayrıca 14 diğer ayette daha geçmektedir.).

²²² İbrahim, 14/1, 4, 47.

²²³ İbrahim, 14/1, 8.

²²⁴ İbrahim, 14/4, 6.

²²⁵ İbrahim, 14/8.

²²⁶ İbrahim, 14/10.

²²⁷ İbrahim, 14/36.

²²⁸ İbrahim, 14/39.

²²⁹ İbrahim, 14/47.

²³⁰ İbrahim, 14/48, 52.

²³¹ İbrahim, 14/48.

²³² İbrahim, 14/51.

²³³ İbrahim, 14/52.

²³⁴ Hicr, 15/69, 96.

²³⁵ Hicr, 15/25, 28, 36, 39, 56, 86, 92, 98, 99.

²³⁶ Hicr, 15/25.

²³⁷ Hicr, 15/25, 86.

²³⁸ Hicr, 15/49.

²³⁹ Hicr, 15/86.

²⁴⁰ Nahl, 16/1, 9, 18, (bu sûrede ayrıca 81 diğer ayette daha geçmektedir.).

²⁴¹ Nahl, 16/7, 24, 30, (bu sûrede ayrıca 17 diğer ayette daha geçmektedir.).

²⁴² Nahl, 16/7, 47.

²⁴³ Nahl, 16/7, 18, 47, 110, 115, 119.

²⁴⁴ Nahl, 16/18, 110, 155, 119.

²⁴⁵ Nahl, 16/22.

²⁴⁶ Nahl, 16/28, 70.

²⁴⁷ Nahl, 16/60.

²⁴⁸ Nahl, 16/70, 77.

İsrâ Sûresi

İsrâ sûresinde; Allah,²⁴⁹ Rab,²⁵⁰ Rahîm,²⁵¹ Semî,²⁵² Basîr,²⁵³ Habîr,²⁵⁴ Gafûr,²⁵⁵ Halîm,²⁵⁶ Kadîr,²⁵⁷ Rahmân²⁵⁸ isimleri 56 kez zikredilmektedir.

Kehf Sûresi

Kehf sûresinde; Rab,²⁵⁹ Allah,²⁶⁰ Muktedir,²⁶¹ Gafûr, Zû'r-rahme,²⁶² Vâhîd, İlâh²⁶³ isimleri 60 defa zikredilmektedir.

Meryem Sûresi

Meryem Sûresinde; Allah,²⁶⁴ Rab,²⁶⁵ Rahmân,²⁶⁶ isimleri 47 defa zikredilmektedir.

Tâ-hâ Sûresi

Tâ-hâ Sûresinde; Allah,²⁶⁷ Rab,²⁶⁸ Rahman,²⁶⁹ ilah,²⁷⁰ Melîk²⁷¹ isimleri 39 defa zikredilmektedir.

²⁴⁹ İsrâ, 17/22, 33, 39, 92, 94, 96, 97, 99, 110, 111.

²⁵⁰ İsrâ, 17/8, 12, 17, Nahl, 16/1, 9, 18, (bu sûrede ayrıca 29 diğer ayette daha geçmektedir.).

²⁵¹ İsrâ, 17/66.

²⁵² İsrâ, 17/1.

²⁵³ İsrâ, 17/1, 17, 30, 96.

²⁵⁴ İsrâ, 17/17, 30, 96.

²⁵⁵ İsrâ, 17/25, 44.

²⁵⁶ İsrâ, 17/44.

²⁵⁷ İsrâ, 17/99.

²⁵⁸ İsrâ, 17/110.

²⁵⁹ Kehf, 18/10, 13, 14, (bu sûrede ayrıca 35 diğer ayette daha geçmektedir.).

²⁶⁰ Kehf, 17/1, 4, 15, (bu sûrede ayrıca 13 diğer ayette daha geçmektedir.).

²⁶¹ Kehf, 17/45.

²⁶² Kehf, 17/58.

²⁶³ Kehf, 17/110.

²⁶⁴ Meryem, 19/30, 35, 36, 48, 49, 58, 76, 81.

²⁶⁵ Meryem, 19/2, 3, 4, (bu sûrede ayrıca 20 diğer ayette daha geçmektedir.).

²⁶⁶ Meryem, 19/18, 26, 44, (bu sûrede ayrıca 13 diğer ayette daha geçmektedir.).

²⁶⁷ Tâ-hâ, 20/8, 14, 61, 73, 98, 114.

²⁶⁸ Tâ-hâ, 20/12, 25, 45, (bu sûrede ayrıca 24 diğer ayette daha geçmektedir.).

²⁶⁹ Tâ-hâ, 20/5, 90, 108, 109.

²⁷⁰ Tâ-hâ, 20/98.

²⁷¹ Tâ-hâ, 20/114.

Enbiya Sûresi

Enbiya Sûresinde; Allah,²⁷² Rab,²⁷³ Rahmân,²⁷⁴ Semî, Alîm,²⁷⁵ Rahîm, Hayru'l vârisîn,²⁷⁶ İlah, Vâhîd²⁷⁷ isimleri 31 defa zikredilmektedir.

Hac Sûresi

Hac Sûresinde; Allah,²⁷⁸ Rab,²⁷⁹ Kadîr,²⁸⁰ Şehîd,²⁸¹ İlâh, Vâhîd,²⁸² Kavi, Azîz,²⁸³ Alîm, Hakîm,²⁸⁴ Hâdî, Hayru'r-râzikîn, Halîm,²⁸⁵ Afûv, Gafûr,²⁸⁶ Semî, Basîr,²⁸⁷ Hak, Alî, Kebîr,²⁸⁸ Latîf, Habîr,²⁸⁹ Ganî, Hamîd,²⁹⁰ Raûf, Rahîm²⁹¹ isimleri 114 defa zikredilmektedir.

Mü'minûn Sûresi

Mü'minûn Sûresinde; Allah,²⁹² Rab,²⁹³ Ahsenu'l hâlikîn,²⁹⁴ Hayru'r-râhimîn,²⁹⁵ Hayru'r-râzikîn,²⁹⁶ Âlim,²⁹⁷ Melîk, Hak²⁹⁸ isimleri 43 defa zikredilmektedir.

²⁷² Enbiya, 21/22, 57, 66, 67, 98.

²⁷³ Enbiya, 21/2, 4, 22, 42, 46, 56, 83, 89, 92, 112,.

²⁷⁴ Enbiya, 21/26, 36, 42, 112.

²⁷⁵ Enbiya, 21/4.

²⁷⁶ Enbiya, 21/83, 89.

²⁷⁷ Enbiya, 21/108.

²⁷⁸ Hac, 22/2, 3, 6, (bu sûrede ayrıca 72 diğer ayette daha geçmektedir.).

²⁷⁹ Hac, 22/1, 19, 30, 40, 47, 54, 67, 77.

²⁸⁰ Hac, 22/6, 39.

²⁸¹ Hac, 22/17.

²⁸² Hac, 22/34.

²⁸³ Hac, 22/40, 74.

²⁸⁴ Hac, 22/52, 59.

²⁸⁵ Hac, 22/54,58,59.

²⁸⁶ Hac, 22/60.

²⁸⁷ Hac, 22/61, 75.

²⁸⁸ Hac, 22/62.

²⁸⁹ Hac, 22/63.

²⁹⁰ Hac, 22/64.

²⁹¹ Hac, 22/65.

²⁹² Mü'minûn, 23/14, 23, 24, 28, 32, 38, 85, 87, 89, 91, 116, 117.

²⁹³ Mü'minûn, 23/26, 29, 39, (bu sûrede ayrıca 20 diğer ayette daha geçmektedir.).

²⁹⁴ Mü'minûn, 23/14.

²⁹⁵ Mü'minûn, 32/109, 118.

²⁹⁶ Mü'minûn, 23/72.

²⁹⁷ Mü'minûn, 23/72.

²⁹⁸ Mü'minûn, 32/116.

Nur Sûresi

Nur sûresinde; Allah,²⁹⁹ Rahîm, Gafûr,³⁰⁰ Alîm,³⁰¹ Hakîm,³⁰² Tevvâb,³⁰³ Raûf,³⁰⁴ Semî,³⁰⁵ Vasî, Nur,³⁰⁶ Hak, Mübîn,³⁰⁷ Kadîr,³⁰⁸ Habîr,³⁰⁹ Seriu'l-hisab³¹⁰ isimleri 115 defa zikredilmektedir.

Furkân Sûresi

Furkân sûresinde; Allah,³¹¹ Rab,³¹² Gafûr, Rahîm,³¹³ Rahmân,³¹⁴ Basîr,³¹⁵ Kadîr,³¹⁶ Habîr³¹⁷ isimleri 30 defa zikredilmektedir.

Şu'ara Sûresi

Şu'ara Sûresinde; Allah,³¹⁸ Rab,³¹⁹ Rahmân,³²⁰ Azîz, Rahîm,³²¹ Semî, Alîm³²² isimleri 70 defa zikredilmektedir.

²⁹⁹ Nur, 2, 5, 6, (bu sûrede ayrıca 77 diğer ayette daha geçmektedir.).

³⁰⁰ Nur. 24/5. 20, 22, 33, 62.

³⁰¹ Nur, 24/18, 21, 28, 32, 35, 41, 58, 59, 60, 64.

³⁰² Nur, 24/10, 18, 58, 59.

³⁰³ Nur, 24/10.

³⁰⁴ Nur, 24/20.

³⁰⁵ Nur, 24/21, 60.

³⁰⁶ Nur, 24/32, 35.

³⁰⁷ Nur, 24/25.

³⁰⁸ Nur, 24/45.

³⁰⁹ Nur, 24/30, 53.

³¹⁰ Nur, 24/39.

³¹¹ Furkân, 25/17. 41, 55, 68, 70, 71.

³¹² Furkân, 25/16, 20, 21, 31, 45, 54, 55, 57, 64, 73, 74, 77.

³¹³ Furkân, 25/6, 70.

³¹⁴ Furkân, 25/26, 59, 60, 63.

³¹⁵ Furkân, 25/20.

³¹⁶ Furkân, 25/54.

³¹⁷ Furkân, 25/58, 59.

³¹⁸ Şu'ara, 26/89, 93, 97, (bu sûrede ayrıca 10 diğer ayette daha geçmektedir.).

³¹⁹ Şu'ara, 26/9, 10, 12, (bu sûrede ayrıca 33 diğer ayette daha geçmektedir.).

³²⁰ Şu'ara, 26/5.

³²¹ Şu'ara, 26/9, 68, 104, 122, 140, 159, 175, 191, 217.

³²² Şu'ara, 26/220.

Neml Sûresi

Neml Sûresinde; Allah,³²³ Rab,³²⁴ Hakîm,³²⁵ Alîm, Azîz,³²⁶ Gafûr, Rahîm, Rahmân,³²⁷ Ganî, Kerîm,³²⁸ Zü-fazl,³²⁹ Habîr³³⁰ isimleri 51 defa zikredilmektedir.

Kasas Sûresi

Kasas Sûresinde; Allah,³³¹ Rab, Rahîm, Gafûr,³³² Vekîl³³³ isimleri 49 defa zikredilmektedir.

Ankebût Sûresi

Ankebût Sûresinde; Allah,³³⁴ Rab,³³⁵ Semî, Âlim,³³⁶ Gani,³³⁷ A'lem,³³⁸ Aziz, Hâkim,³³⁹ Kadîr,³⁴⁰ ilâh, Vâhid³⁴¹ isimleri zikredilmektedir.

Rûm Sûresi

Rûm Sûresinde; Allah,³⁴² Hâkim, Azîz, Rahim,³⁴³ Rab,³⁴⁴ Kadîr, Alîm³⁴⁵ 34 defa isimleri zikretmektedir.

³²³ Neml, 27/8, 9, 15, (bu sûrede ayrıca 24 diğer ayette daha geçmektedir.).

³²⁴ Neml, 27/8, 19, 26, 40, 44, 73, 74, 78, 91, 93.

³²⁵ Neml, 27/6, 9.

³²⁶ Neml, 27/6, 9, 78.

³²⁷ Neml, 27/11, 30,.

³²⁸ Neml, 27/40.

³²⁹ Neml, 27/73.

³³⁰ Neml, 27/88.

³³¹ Kasas, 13, 27, 28, (bu sûrede ayrıca 16 diğer ayette daha geçmektedir.).

³³² Kasas, 28/16.

³³³ Kasas, 28/28.

³³⁴ Ankebût, 29/3, 5, 6, (bu sûrede ayrıca 39 diğer ayette daha geçmektedir.).

³³⁵ Ankebût, 29/10, 26, 30, 50, 59.

³³⁶ Ankebût, 29/5, 60, 62.

³³⁷ Ankebût, 29/6.

³³⁸ Ankebût, 29/10.

³³⁹ Ankebût, 29/26, 42.

³⁴⁰ Ankebût, 29/20.

³⁴¹ Ankebût, 29/46.

³⁴² Rûm, 30/4, 5, 6, (bu sûrede ayrıca 24 diğer ayette daha geçmektedir.).

³⁴³ Rûm, 30/5, 27.

³⁴⁴ Rûm, 30/8, 33.

³⁴⁵ Rûm, 30/50, 54.

Lokman Sûresi

Lokman Sûresinde; Allah,³⁴⁶ Hâkim, Azîz,³⁴⁷ Rab,³⁴⁸ Gani, Hamit,³⁴⁹ Latif, Habîr,³⁵⁰ Alîm,³⁵¹ Semî, Basîr,³⁵² Alî, Kebîr³⁵³ isimleri 52 defa zikredilmektedir.

Secde Sûresi

Secde sûresinde; Allah,³⁵⁴ Rab,³⁵⁵ Âlim, Azîz, Rahîm³⁵⁶ isimleri 14 defa zikredilmektedir.

Ahzâb Sûresi

Ahzâb sûresinde; Allah,³⁵⁷ Alîm,³⁵⁸ Rab,³⁵⁹ Habîr,³⁶⁰ Gafûr, Rahim,³⁶¹ Hakîm,³⁶² Basît,³⁶³ Velî, Kavî, Aziz,³⁶⁴ Kadir,³⁶⁵ Latîf, Halîm,³⁶⁶ Rakîp,³⁶⁷ Azîm,³⁶⁸ Hasîb³⁶⁹ Şehî³⁷⁰ isimleri toplamda 123 defa geçmektedir.

³⁴⁶ Lokman, 31/6, 9, 11, (bu sûrede ayrıca 24 diğer ayette daha geçmektedir.).

³⁴⁷ Lokman, 31/9, 27.

³⁴⁸ Lokman, 31/5, 33.

³⁴⁹ Lokman, 31/12, 26.

³⁵⁰ Lokman, 31/16, 29, 34.

³⁵¹ Lokman, 31/23, 34.

³⁵² Lokman, 31/28.

³⁵³ Lokman, 31/30.

³⁵⁴ Secde, 32/4.

³⁵⁵ Secde, 32/2, 3, 10, 11, 12, 15, 16, 22, 25.

³⁵⁶ Secde, 32/6.

³⁵⁷ Ahzâb, 33/1, 2, 3, (bu sûrede ayrıca 87 diğer ayette daha geçmektedir.).

³⁵⁸ Ahzâb, 33/1, 40, 51, 54.

³⁵⁹ Ahzâb, 33/2, 67, 68.

³⁶⁰ Ahzâb, 33/2, 34.

³⁶¹ Ahzâb, 33/5, 24, 43, 50, 59, 73.

³⁶² Ahzâb, 33/1.

³⁶³ Ahzâb, 33/9.

³⁶⁴ Ahzâb, 33/17, 25.

³⁶⁵ Ahzâb, 33/27.

³⁶⁶ Ahzâb, 33/34, 51.

³⁶⁷ Ahzâb, 33/52.

³⁶⁸ Ahzâb, 33/81.

³⁶⁹ Ahzâb, 33/39.

³⁷⁰ Ahzâb, 33/55.

Sebe Sûresi

Sebe Sûresinde; Allah,³⁷¹ Rab,³⁷² Hakîm, Habîr,³⁷³ Rahîm,³⁷⁴ Şehîd,³⁷⁵ Gafûr,³⁷⁶ Azîz, Hamid,³⁷⁷ Basîr,³⁷⁸ Hafîz,³⁷⁹ Alî, Kebir,³⁸⁰ Fettah, Âlim-Allâm-,³⁸¹ Hayru'r-râzikîn,³⁸² Semî, Karîb³⁸³ isimleri 22 defa zikredilmektedir.

Fâtır Sûresi

Fâtır Sûresinde; Allah,³⁸⁴ Rab,³⁸⁵ Aziz, Hakîm,³⁸⁶ Kadir,³⁸⁷ Alîm,³⁸⁸ Gani, Hamit,³⁸⁹ Gafûr, Halîm, Şekûr,³⁹⁰ Habir, Basîr³⁹¹ isimleri toplamda 61 defa geçmektedir.

Yâsin Sûresi

Yâsin Sûresinde; Allah,³⁹² Rab,³⁹³ Azîz, Rahîm,³⁹⁴ Rahman,³⁹⁵ Alîm, Hallâk³⁹⁶ isimleri toplamda 21 defa zikredilmektedir.

³⁷¹ Sebe, 34/1, 8, 22, 27, 33, 46, 47.

³⁷² Sebe, 34/3, 6, 12, 15, 19, 21, 23,26, 31, 36, 39, 48, 50,.

³⁷³ Sebe, 34/1, 27.

³⁷⁴ Sebe, 34/2.

³⁷⁵ Sebe, 34/47.

³⁷⁶ Sebe, 34/2, 15.

³⁷⁷ Sebe, 34/6, 27.

³⁷⁸ Sebe, 34/11.

³⁷⁹ Sebe, 34/21.

³⁸⁰ Sebe, 34/23.

³⁸¹ Sebe, 34/26, 48.

³⁸² Sebe, 34/39.

³⁸³ Sebe, 34/50.

³⁸⁴ Fâtır, 3/1, 2, 3, (bu sûrede ayrıca diğer ayette daha geçmektedir.).

³⁸⁵ Fâtır, 3/13, 18, 34, 37, 39.

³⁸⁶ Fâtır, 3/2, 28.

³⁸⁷ Fâtır, 3/1, 44.

³⁸⁸ Fâtır, 3/8, 38, 44.

³⁸⁹ Fâtır, 3/15.

³⁹⁰ Fâtır, 3/28, 30, 34, 41.

³⁹¹ Fâtır, 3/31, 45.

³⁹² Yâsin, 36/47, 74.

³⁹³ Yâsin, 36/16, 25, 27, 46, 51, 58.

³⁹⁴ Yâsin, 36/5, 58.

³⁹⁵ Yâsin, 36/11, 15, 23, 52.

³⁹⁶ Yâsin, 36/47, 74, 81.

Saffat Sûresi

Saffat Sûresinde; Allah,³⁹⁷ Rab,³⁹⁸ İlahi, Vahit³⁹⁹ isimleri toplamda 31 defa zikredilmektedir

Sâd Sûresi

Sâd sûresinde; Allah,⁴⁰⁰ Rab,⁴⁰¹ Aziz, Vehhâp,⁴⁰² Kahhar, Gaffâr⁴⁰³ isimleri 19 defa geçmektedir.

Zümer Sûresi

Zümer sûresinde; Allah,⁴⁰⁴ Rab,⁴⁰⁵ Rahîm, Gaffar,⁴⁰⁶ Hakîm, Azîz,⁴⁰⁷ Vahit, Kahrîr,⁴⁰⁸ Ganî, Alîm,⁴⁰⁹ Hâlık, vekîl⁴¹⁰ isimleri zikredilmektedir

Mü'min Sûresi

Mü'min sûresinde; Allah,⁴¹¹ Rab,⁴¹² Azîz, Alîm, Gâfir,⁴¹³ Hakîm,⁴¹⁴ Kebir, Ali,⁴¹⁵ Vahid, Kahrîr,⁴¹⁶ Şedidu'l-İkab,⁴¹⁷ Semî, Basir,⁴¹⁸ Kavî,⁴¹⁹ İlah,⁴²⁰ Gaffar,⁴²¹ Hâlık,⁴²² Hayy⁴²³ isimleri toplamda 100 defa zikredilmektedir.

³⁹⁷ Saffat, 37/23, 35, 40, (bu sûrede ayrıca 12 diğer ayette daha geçmektedir.).

³⁹⁸ Saffat, 37/5, 31, 57, (bu sûrede ayrıca 11 diğer ayette daha geçmektedir.).

³⁹⁹ Saffat, 37//4.

⁴⁰⁰ Sâd, 38/26, 65.

⁴⁰¹ Sâd, 38/9, 16, 24, 32, 41, 61, 66, 71, 79.

⁴⁰² Sâd, 38/9, 35, 66.

⁴⁰³ Sâd, 38/65, 66.

⁴⁰⁴ Zümer, 39/1, 2, 3, (bu sûrede ayrıca 57 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁴⁰⁵ Zümer, 39/6, 7, 8, (bu sûrede ayrıca diğer 15 ayette daha geçmektedir.).

⁴⁰⁶ Zümer, 39/5, 3.

⁴⁰⁷ Zümer, 39/1, 5, 37.

⁴⁰⁸ Zümer, 39/4.

⁴⁰⁹ Zümer, 39/7.

⁴¹⁰ Zümer, 39/62.

⁴¹¹ Mü'min, 40/2, 4, 10, (bu sûrede ayrıca 50 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁴¹² Mü'min, 40/6, 7, 8, (bu sûrede ayrıca 16 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁴¹³ Mü'min, 40/.

⁴¹⁴ Mü'min, 40/8.

⁴¹⁵ Mü'min, 40/12.

⁴¹⁶ Mü'min, 40/16.

⁴¹⁷ Mü'min, 40/3, 22.

⁴¹⁸ Mü'min, 40/20, 44, 56.

⁴¹⁹ Mü'min, 40/22.

⁴²⁰ Mü'min, 40/37.

⁴²¹ Mü'min, 40/42.

⁴²² Mü'min, 40/62.

⁴²³ Mü'min, 40/65.

Fussilet Sûresi

Fussilet sûresinde; Allah,⁴²⁴ Rab,⁴²⁵ Rahmân, Rahîm, Gafûr,⁴²⁶ İlâh, Vâhîd,⁴²⁷ Azîz, Alîm,⁴²⁸ Semî,⁴²⁹ Muhyî, Kadîr,⁴³⁰ Basîr,⁴³¹ Hakîm, Hamîd,⁴³² Şehîd,⁴³³ Muhîr⁴³⁴ isimleri 41 defa zikredilmektedir.

Şûrâ Sûresi

Şûrâ sûresinde; Allah,⁴³⁵ Rab,⁴³⁶ Rahim,⁴³⁷ Alî,⁴³⁸ Azim,⁴³⁹ Gafûr,⁴⁴⁰ Şekûr,⁴⁴¹ Hafîz,⁴⁴² Velî,⁴⁴³ Semî, Fâtır,⁴⁴⁴ Basîr,⁴⁴⁵ Alîm,⁴⁴⁶ Latîf, Kavî,⁴⁴⁷ Azîz,⁴⁴⁸ Habîr, Hamîd⁴⁴⁹ isimleri 69 defa geçmektedir.

Zuhruf Sûresi

Zuhruf sûresinde; Allah,⁴⁵⁰ Rab,⁴⁵¹ Rahman,⁴⁵² Azîz, Alîm,⁴⁵³ İlâh, Hakîm⁴⁵⁴ isimlerin toplamda 28 defa zikredilmektedir.

-
- ⁴²⁴ Fussilet, 41/14, 15, 19, 22, 28, 33, 37, 52.
⁴²⁵ Fussilet, 41/9, 14, 23, 30, 38, 43, 45, 46, 50, 53, 54.
⁴²⁶ Fussilet, 41/2, 32.
⁴²⁷ Fussilet, 41/6.
⁴²⁸ Fussilet, 41/12, 36.
⁴²⁹ Fussilet, 41/36.
⁴³⁰ Fussilet, 41/39.
⁴³¹ Fussilet, 41/40.
⁴³² Fussilet, 41/42.
⁴³³ Fussilet, 41/53.
⁴³⁴ Fussilet, 41/54.
⁴³⁵ Şûrâ, 42/3, 6, 8, (bu sûrede ayrıca 28 diğer ayette daha geçmektedir.).
⁴³⁶ Şûrâ, 42/5, 10, 14, 15, 16, 22, 36, 47.
⁴³⁷ Şûrâ, 42/5.
⁴³⁸ Şûrâ, 42/4, 51.
⁴³⁹ Şûrâ, 42/4.
⁴⁴⁰ Şûrâ, 42/5, 23.
⁴⁴¹ Şûrâ, 42/23.
⁴⁴² Şûrâ, 42/6.
⁴⁴³ Şûrâ, 42/9, 28.
⁴⁴⁴ Şûrâ, 42/11.
⁴⁴⁵ Şûrâ, 42/11, 27.
⁴⁴⁶ Şûrâ, 42/12, 24, 50.
⁴⁴⁷ Şûrâ, 42/19.
⁴⁴⁸ Şûrâ, 42/3, 19.
⁴⁴⁹ Şûrâ, 42/27, 28.
⁴⁵⁰ Zuhruf, 43/63, 64, 87.
⁴⁵¹ Zuhruf, 43/13, 14, 32, 35, 46, 49, 64, 77, 82, 88.
⁴⁵² Zuhruf, 43/17, 19, 20, 33, 36, 45, 81.
⁴⁵³ Zuhruf, 43/9, 84.
⁴⁵⁴ Zuhruf, 43/84.

Duhân Sûresi

Duhân sûresinde; Allah,⁴⁵⁵ Rab,⁴⁵⁶ Semî, Alîm,⁴⁵⁷ Azîz, Rahîm⁴⁵⁸ isimleri 18 defa geçmektedir.

Câsiye Sûresi

Câsiye sûresinde; Allah,⁴⁵⁹ Rab,⁴⁶⁰ Hakîm, Azîz,⁴⁶¹ Velî⁴⁶² isimleri toplamda 30 defa zikredilmektedir.

Ahkâf Sûresi

Ahkâf sûresinde; Allah,⁴⁶³ Rab,⁴⁶⁴ Gaffur, Rahim,⁴⁶⁵ Aziz, Hâkim,⁴⁶⁶ Kadîr,⁴⁶⁷ isimleri 25 defa zikredilmektedir.

Muhammed Sûresi

Muhammed Sûresinde; Allah,⁴⁶⁸ Rab,⁴⁶⁹ Gani⁴⁷⁰ isimleri 32 defa zikredilmektedir.

---

⁴⁵⁵ Duhân, 44/18, 19, 42.

⁴⁵⁶ Zuhruf, 43/6, 7, 12, 20, 22, 57.

⁴⁵⁷ Zuhruf, 43/6.

⁴⁵⁸ Zuhruf, 43/42.

⁴⁵⁹ Câsiye, 45/2, 5, 6, (bu sûrede ayrıca 18 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁴⁶⁰ Câsiye, 45/11, 15, 18, 30, 36.

⁴⁶¹ Câsiye, 45/2, 37.

⁴⁶² Câsiye, 45/19.

⁴⁶³ Ahkâf, 46/2, 4, 5, (bu sûrede ayrıca 16 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁴⁶⁴ Ahkâf, 46/13, 15, 25, 34.

⁴⁶⁵ Ahkâf, 46/8.

⁴⁶⁶ Ahkâf, 46/2.

⁴⁶⁷ Ahkâf, 46/33.

⁴⁶⁸ Muhammed, 47/1, 3, 4, (bu sûrede ayrıca 24 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁴⁶⁹ Muhammed, 47/2, 3, 14, 15.

⁴⁷⁰ Muhammed, 47/38.

Feth Sûresi

Feth Sûresinde; Allah,⁴⁷¹ Alîm,⁴⁷² Azîz,⁴⁷³ Hakîm,⁴⁷⁴ Kadîr,⁴⁷⁵ Habîr,⁴⁷⁶ Kadîr,⁴⁷⁷ Basîr,⁴⁷⁸ Şehîr⁴⁷⁹ isimleri 40 defa zikredilmektedir.

Hucurât Sûresi

Hucurât Sûresinde; Allah,⁴⁸⁰ Alîm,⁴⁸¹ Gafûr,⁴⁸² Rahîm,⁴⁸³ Hakîm,⁴⁸⁴ Semî,⁴⁸⁵ Tevvab,⁴⁸⁶ Habîr,⁴⁸⁷ Basîr⁴⁸⁸ isimleri 41 defa zikredilmektedir.

Kaf Sûresi

Kaf Sûresinde; Allah,⁴⁸⁹ Rahmân,⁴⁹⁰ Rab,⁴⁹¹ isimleri 4 defa zikredilmektedir.

Zâriyât Sûresi

Zâriyât Sûresinde; Allah,⁴⁹² Rab,⁴⁹³ Alîm, Hâkim,⁴⁹⁴ Rezzak, Zû'l-kuvve⁴⁹⁵ isimleri 12 defa zikredilmektedir.

⁴⁷¹ Feth, 48/2, 3, 4, (bu sûrede ayrıca 36 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁴⁷² Feth, 48/2, 6.

⁴⁷³ Feth, 48/7, 19.

⁴⁷⁴ Feth, 48/4, 7, 19.

⁴⁷⁵ Feth, 48/21.

⁴⁷⁶ Feth, 48/11.

⁴⁷⁷ Feth, 48/21.

⁴⁷⁸ Feth, 48/24.

⁴⁷⁹ Feth, 48/28.

⁴⁸⁰ Hucurât, 49/1, 3, 5, (bu sûrede ayrıca 24 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁴⁸¹ Hucurât, 49/1, 8, 13, 16.

⁴⁸² Hucurât, 49/5, 24.

⁴⁸³ Hucurât, 49/5, 12, 14.

⁴⁸⁴ Hucurât, 49/8.

⁴⁸⁵ Hucurât, 49/1.

⁴⁸⁶ Hucurât, 49/12.

⁴⁸⁷ Hucurât, 49/13.

⁴⁸⁸ Hucurât, 49/18.

⁴⁸⁹ Kaf, 50/26.

⁴⁹⁰ Kaf, 50/33.

⁴⁹¹ Kaf, 50/27, 39.

⁴⁹² Zâriyât, 51/50, 51, 58.

⁴⁹³ Zâriyât, 51/16, 32, 30, 34, 44.

⁴⁹⁴ Zâriyât, 51/30.

⁴⁹⁵ Zâriyât, 51/58.

Tur Sûresi

Tur Sûresinde; Allah,⁴⁹⁶ Rab,⁴⁹⁷ Rahîm, Berr,⁴⁹⁸ isimleri toplamda 12 defa zikredilmektedir.

Necm Sûresi

Necm Sûresinde; Allah,⁴⁹⁹ Rab,⁵⁰⁰ Vâsi'ul-mağfira⁵⁰¹ isimleri 14 defa zikredilmektedir.

Kamer Sûresi

Kamer sûresinde; Rab,⁵⁰² Melîk, Muktedir⁵⁰³ isimleri toplamda 3 defa zikredilmektedir.

Rahmân Sûresi

Rahmân sûresinde; Rab,⁵⁰⁴ Rahmân, Zû'l-celâli ve'l-ikrâm⁵⁰⁵ isimleri 39 defa zikredilmektedir.

Vâkıa Sûresi

Vâkıa sûresinde; Rab⁵⁰⁶ ve Azîm⁵⁰⁷ isimleri toplamda 5 defa zikredilmektedir.

---

⁴⁹⁶ Tur. 52/27, 43.

⁴⁹⁷ Tur, 52/7, 18, 29, 37, 48.

⁴⁹⁸ Zâriyât, 51/28.

⁴⁹⁹ Necm, 53/18, 23, 30, 42, 49, 55.

⁵⁰⁰ Necm, 53/23, 25, 26, 31, 58, 62.

⁵⁰¹ Necm, 53/32.

⁵⁰² Kamer, 54/10.

⁵⁰³ Kamer, 54/55.

⁵⁰⁴ Rahman, 55/13, 16, 17 (bu sûrede ayrıca 33 diğ er ayette daha geçmektedir.).

⁵⁰⁵ Rahman, 55/27, 28.

⁵⁰⁶ Vakıa, 56/74, 80, 96.

⁵⁰⁷ Vakıa, 56/74, 96.

Hadîd Sûresi

Hadîd sûresinde; Allah,⁵⁰⁸ Rab,⁵⁰⁹ Rahîm,⁵¹⁰ Alîm,⁵¹¹ Hakîm,⁵¹² Habîr,⁵¹³ Azîz,⁵¹⁴ Kadîr,⁵¹⁵ Evvel, Ahir, Zahir, Batın,⁵¹⁶ Raûf,⁵¹⁷ Basîr,⁵¹⁸ Zû'l-fazl,⁵¹⁹ Gafûr,⁵²⁰ Ganî, Hamîd,⁵²¹ Kavî⁵²² isimleri 56 defa zikredilmektedir.

Mucâdele Sûresi

Mucâdele sûresinde; Allah,⁵²³ Gafûr,⁵²⁴ Habîr,⁵²⁵ Basîr, Semî,⁵²⁶ Afüvv,⁵²⁷ Şehîd,⁵²⁸ Alîm,⁵²⁹ Rahîm,⁵³⁰ Azîz, Kavî⁵³¹ isimleri 53 defa zikredilmektedir.

Haşr Sûresi

Haşr sûresinde; Allah,⁵³² Rab,⁵³³ Rahim,⁵³⁴ Habîr,⁵³⁵ Azîz, Hakîm,⁵³⁶ Şedidu'l-ikab,⁵³⁷ Kadîr,⁵³⁸ Raûf,⁵³⁹ Alîm, Rahman,⁵⁴⁰ Selam, Kuddus, Mü'min, Mühaymin,

⁵⁰⁸ Hadîd, 57/1, 4, 5, (bu sûrede ayrıca 29 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁵⁰⁹ Hadîd, 57/8, 19, 21.

⁵¹⁰ Hadîd, 57/9, 28.

⁵¹¹ Hadîd, 57/3, 6.

⁵¹² Hadîd, 57/1.

⁵¹³ Hadîd, 57/10.

⁵¹⁴ Hadîd, 57/1, 25.

⁵¹⁵ Hadîd, 57/2.

⁵¹⁶ Hadîd, 57/3.

⁵¹⁷ Hadîd, 57/9.

⁵¹⁸ Hadîd, 57/4.

⁵¹⁹ Hadîd, 57/21, 29.

⁵²⁰ Hadîd, 57/28.

⁵²¹ Hadîd, 57/24.

⁵²² Hadîd, 57/25.

⁵²³ Mücadele, 58/1, 2, 3, (bu sûrede ayrıca 37 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁵²⁴ Mücadele, 58/2, 12.

⁵²⁵ Mücadele, 58/3, 11, 13.

⁵²⁶ Mücadele, 58/1.

⁵²⁷ Mücadele, 58/2.

⁵²⁸ Mücadele, 58/6.

⁵²⁹ Mücadele, 58/7.

⁵³⁰ Mücadele, 58/12.

⁵³¹ Mücadele, 58/21.

⁵³² Haşr, 59/1, 2, 3, (bu sûrede ayrıca 26 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁵³³ Haşr, 59/10, 16.

⁵³⁴ Haşr, 59/10, 22.

⁵³⁵ Haşr, 59/18.

⁵³⁶ Haşr, 59/1, 23, 24.

⁵³⁷ Haşr, 59/4, 7.

⁵³⁸ Haşr, 59/6.

⁵³⁹ Haşr, 59/10.

⁵⁴⁰ Haşr, 59/22.

Mutekebbir, Cebbar, Süphan,⁵⁴¹ Barî, Halik, Musavvir⁵⁴² isimleri 56 defa zikredilmektedir.

Müntehine Sûresi

Müntehine sûresinde; Allah,⁵⁴³ Rab,⁵⁴⁴ Rahîm,⁵⁴⁵ Alîm,⁵⁴⁶ Hakîm,⁵⁴⁷ Basîr,⁵⁴⁸ Azîz,⁵⁴⁹ Ganiyy,⁵⁵⁰ Gafûr, Kadîr⁵⁵¹ isimleri 36 defa zikredilmektedir.

Saff Sûresi

Saff sûresinde; Allah,⁵⁵² Hakîm, Aziz⁵⁵³ isimleri 19 defa zikredilmektedir.

Cum'a Sûresi

Cum'a sûresinde; Allah,⁵⁵⁴ Azîz, Hakîm,⁵⁵⁵ Melik, Kuddüs,⁵⁵⁶ Alîm⁵⁵⁷, Hayru'r-razîkîn,⁵⁵⁸ Zû'l-fadl⁵⁵⁹ isimleri zikredilmektedir.

Münâfikûn Sûresi

Münâfikûn sûresinde; Allah,⁵⁶⁰ Rab,⁵⁶¹ Habîr⁵⁶² isimleri 16 defa zikredilmektedir.

---

⁵⁴¹ Haşr, 59/23.

⁵⁴² Haşr, 59/24.

⁵⁴³ Müntehine, 60/1, 3, 4, (bu sûrede ayrıca 18 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁵⁴⁴ Müntehine, 60/1, 4, 5,.

⁵⁴⁵ Müntehine, 60/7, 12.

⁵⁴⁶ Müntehine, 60/10.

⁵⁴⁷ Müntehine, 60/5, 10.

⁵⁴⁸ Müntehine, 60/3.

⁵⁴⁹ Müntehine, 60/5.

⁵⁵⁰ Müntehine, 60/6.

⁵⁵¹ Müntehine, 60/7, 12.

⁵⁵² Saff, 61/1, 3, 4, (bu sûrede ayrıca 14 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁵⁵³ Saff, 61/1.

⁵⁵⁴ Cuma, 62/1, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11.

⁵⁵⁵ Cuma, 62/1, 3.

⁵⁵⁶ Cuma, 62/1.

⁵⁵⁷ Cuma, 62/8.

⁵⁵⁸ Cuma, 62/11.

⁵⁵⁹ Cuma, 62/4.

⁵⁶⁰ Münâfikûn, 63/1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11.

⁵⁶¹ Münâfikûn, 63/10.

⁵⁶² Münâfikûn, 63/11.

Teğâbun Sûresi

Teğâbun sûresinde; Allah,⁵⁶³ Rab,⁵⁶⁴ Basîr,⁵⁶⁵ Alîm,⁵⁶⁶ Kadîr,⁵⁶⁷ Ganiyy, Hamîd,⁵⁶⁸ Habîr,⁵⁶⁹ Gafûr, Rahîm,⁵⁷⁰ Şekûr, Halîm,⁵⁷¹ Azîz, Hakîm⁵⁷² isimleri zikredilmektedir.

Talâk Sûresi

Talâk sûresinde; Allah,⁵⁷³ Rab,⁵⁷⁴ Kadîr⁵⁷⁵ isimleri zikredilmektedir.

Tahrîm Sûresi

Tahrîm sûresinde; Allah,⁵⁷⁶ Rab,⁵⁷⁷ Gafur, Rahim,⁵⁷⁸ Mevla, Hakîm, Alîm, Habîr,⁵⁷⁹ Kadîr,⁵⁸⁰ isimleri 27 defa zikredilmektedir.

Mülk Sûresi

Mülk sûresinde; Allah,⁵⁸¹ Rab,⁵⁸² Rahman,⁵⁸³ Kadir,⁵⁸⁴ Azîz, Gafur,⁵⁸⁵ Basîr,⁵⁸⁶ Latif, Habîr⁵⁸⁷ isimlerinin 7 defa zikredilmektedir.

⁵⁶³ Tağâbun, 64/1, 2, 4, (bu sûrede ayrıca 17 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁵⁶⁴ Tağâbun, 64/7.

⁵⁶⁵ Tağâbun, 64/2.

⁵⁶⁶ Tağâbun, 64/4, 11, 18.

⁵⁶⁷ Tağâbun, 64/1.

⁵⁶⁸ Tağâbun, 64/14.

⁵⁶⁹ Tağâbun, 64/8.

⁵⁷⁰ Tağâbun, 64/14.

⁵⁷¹ Tağâbun, 64/17.

⁵⁷² Tağâbun, 64/18.

⁵⁷³ Talâk, 65/1, 2, 3, (bu sûrede ayrıca 22 diğer ayette daha geçmektedir.).

⁵⁷⁴ Talâk, 65/1, 8.

⁵⁷⁵ Talâk, 65/12.

⁵⁷⁶ Tahrîm, 66/1, 2, 3, 4, 6, 8, 10 11.

⁵⁷⁷ Tahrîm, 66/5, 8, 11, 12.

⁵⁷⁸ Tahrîm, 66/1.

⁵⁷⁹ Tahrîm, 66/1, 3, 4.

⁵⁸⁰ Tahrîm, 66/8.

⁵⁸¹ Mülk, 67/9, 26, 28.

⁵⁸² Mülk, 67/6, 12.

⁵⁸³ Mülk, 67/3, 19, 20, 29.

⁵⁸⁴ Mülk, 67/1.

⁵⁸⁵ Mülk, 67/2.

⁵⁸⁶ Mülk, 67/19.

⁵⁸⁷ Mülk, 67/14.

Kalem Sûresi

Kalem sûresinde; sadece Rahman⁵⁸⁸ isminin 10 defa zikredilmektedir.

Hâkka Sûresi

Hâkka sûresinde Allah,⁵⁸⁹ Rab,⁵⁹⁰ Azîm⁵⁹¹ isimleri 7 defa geçmektedir.

Meâric Sûresi

Meâric sûresinde sadece Allah⁵⁹² ve Rab⁵⁹³ isimleri toplamda 4 defa zikredilmektedir.

Nûh Sûresi

Nûh Sûresinde; Allah,⁵⁹⁴ Rab,⁵⁹⁵ Gaffar⁵⁹⁶ isimleri zikredilmektedir.

Cin Sûresi

Cin Sûresinde; Allah⁵⁹⁷ ve Rab⁵⁹⁸ isimleri 18 defa zikredilmektedir.

Müzzemmil Sûresi

Müzzemmil Sûresinde; Allah, Gafûr, Rahim⁵⁹⁹ ve Rab⁶⁰⁰ isimleri zikredilmektedir.

Müddessir Sûresi

Müddessir Sûresinde; Allah⁶⁰¹ ve Rab⁶⁰² isimleri 6 defa zikredilmektedir.

---

⁵⁸⁸ Kalem, 68/2, 7, 19, 29 32, 34, 48, 49, 50.

⁵⁸⁹ Hâkka, 69/33.

⁵⁹⁰ Hâkka, 69/10, 17, 43, 52.

⁵⁹¹ Hâkka, 69/33, 52.

⁵⁹² Meâric, 70/3.

⁵⁹³ Meâric, 70/27, 28, 40.

⁵⁹⁴ Nûh, 71/3, 4, 13, 15, 17, 19, 25.

⁵⁹⁵ Nûh, 71/5, 10, 21, 26, 28.

⁵⁹⁶ Nûh, 71/10.

⁵⁹⁷ Cin, 72/4, 5, 7, 12, 18, 19, 22, 23,.

⁵⁹⁸ Cin, 72/2, 3, 10, 13, 17, 20, 25, 28.

⁵⁹⁹ Müzzemmil,73/20.

⁶⁰⁰ Müzzemmil, 73/8, 9, 19, 20.

⁶⁰¹ Müddessir, 74/31, 56.

⁶⁰² Müddessir, 74/3, 7, 31.

Kıyâmet Sûresi

Kıyâmet Sûresinde; Allah'ın sadece Rab⁶⁰³ ismi zikredilmektedir.⁶⁰⁴

İnsân Sûresi

İnsan sûresinde; Allah,⁶⁰⁵ Rab,⁶⁰⁶ Hakîm, Alîm⁶⁰⁷ isimleri 12 defa zikredilmektedir.

Nebe Sûresi

Nebe sûresinde; Rab⁶⁰⁸ ve Rahman⁶⁰⁹ isimleri zikredilmektedir.

Nâzi'at Sûresi

Nazi'at sûresinde; Allah⁶¹⁰ ve Rab⁶¹¹ isimleri zikredilmektedir.

Tekvîr Sûresi

Tekvîr sûresinde; Allah ve Rab isimleri zikredilmektedir.⁶¹²

İnfitar Sûresi

İnfitar sûresinde; Allah, Rab ve Kerîm isimleri zikredilmektedir.⁶¹³

Mutaffifîn Sûresi

Mutaffifîn sûresinde; sadece Rab ismi iki defa zikredilmektedir.⁶¹⁴

İnşikâk Sûresi

İnşikâk sûresinde; Allah,⁶¹⁵ Basîr⁶¹⁶ ve Rab⁶¹⁷ isimleri zikredilmektedir.

---

⁶⁰³ Kıyâmet, 75/12, 23, 30.

⁶⁰⁴ Kıyâmet, 75/12, 23, 30.

⁶⁰⁵ İnsân, 76/6, 9, 11, 30.

⁶⁰⁶ İnsân, 76/10, 21, 24, 25, 29.

⁶⁰⁷ İnsân, 76/30.

⁶⁰⁸ Nebe, 78/36, 37, 39.

⁶⁰⁹ Nebe, 78/37, 38.

⁶¹⁰ Nazi'ât, 79/25.

⁶¹¹ Nazi'ât, 79/16, 19, 40, 44.

⁶¹² Tekvîr, 81/29.

⁶¹³ İnfitar, 82/6,19.

⁶¹⁴ Mutaffifîn, 83/6,15.

⁶¹⁵ İnşikak, 84/23.

⁶¹⁶ İnşikak, 84/15.

⁶¹⁷ İnşikâk, 84/2, 5, 6, 15.

Bürûç Sûresi

Bürûç Sûresinde; Allah,⁶¹⁸ şehîd,⁶¹⁹ Aziz, Hamîd,⁶²⁰ Muhîd,⁶²¹ Vedûd, Gafur,⁶²² Zi'l-aşr⁶²³ isimleri zikredilmektedir.

Târik Sûresi

Târik sûresinin 8.âyetinde tek isim olarak Kadîr ismi bir defa zikredilmektedir.

A'lâ Sûresi

A'lâ Sûresinde; Allah, Rab ve A'la⁶²⁴ isimleri 4 defa zikredilmektedir.⁶²⁵

Ğâşiye Sûresi

Ğâşiye Sûrenin 24.âyetinde sadece Allah ismi zikredilmektedir.

Fecr Sûresi

Fecr sûresinde Rab ismi 8 defa zikredilmektedir.⁶²⁶

Şems Sûresi

Şems sûresinde; Allah ve Rab isimleri 13. ve 14. ayetlerde zikredilmektedir.

Leyl Sûresi

Leyl sûresin 20. ayetinde Rab ve A'la isimleri zikredilmektedir.

Duhâ Sûresi

Duhâ sûresinin 3, 5 ve 11. ayetlerinde Rab ismi birer defa zikredilmektedir.

İnşirâh Sûresi

İnşirâh sûresinin 8.âyetinde Rab ismi bir defa zikredilmektedir.

---

⁶¹⁸ Bürûç, 85/8, 9, 20.

⁶¹⁹ Bürûç, 85/9.

⁶²⁰ Bürûç, 85/8.

⁶²¹ Bürûç, 85/20.

⁶²² Bürûç, 85/14.

⁶²³ Bürûç, 85/15.

⁶²⁴ A'la, 87/1, 7, 15.

⁶²⁵ A'lâ, 87/1,7,15.

⁶²⁶ Fecr, 89/6,13,14,15,16,22,28.

Tîn Sûresi

Tîn sûresinin 8.ayetinde Allah ve Ahkemi'l-hâkimîn isimleri bir defa zikredilmektedir.

Alak Sûresi

Alak sûresinde; Allah,⁶²⁷ Rab, ⁶²⁸ Ekrem⁶²⁹ isimleri zikredilmektedir.

Kadr Sûresi

Kadr sûresinde; sadece Rab ismi 4. ayette zikredilmektedir.

Beyyine Sûresi

Beyyine sûresinde; Allah⁶³⁰ ve Rab⁶³¹ isimleri zikredilmektedir.

Zilzâl Sûresi

Zilzâl Sûresinde, Rab ismi 5.ayette zikredilmektedir.

Âdiyât Sûresi

Âdiyât sûresinde; Rab ve Habîr isimleri 3 defa zikredilmektedir.⁶³²

Hümeze Sûresi

Hümeze sûresinde 6.ayette Allah ismi zikredilmektedir.

Fil Sûresi

Fil sûresinin 1.ayetinde Rab ismi zikredilmektedir.

Kureyş Sûresi

Kureyş sûresinde 3.ayettinde Rab ismi zikredilmektedir

---

⁶²⁷ Alak, 96/14.

⁶²⁸ Alak, 96/1, 3, 8.

⁶²⁹ Alak, 96/3.

⁶³⁰ Beyyine, 98/2, 5, 8.

⁶³¹ Beyyine, 98/8.

⁶³² Âdiyât, 100/6,11.

Kevser Sûresi

Kevser sûresinin 2. ayetinde Rab ismi zikredilmektedir.

Nasr Sûresi

Nasr Sûresinde; Allah, Rab, Tevvâb isimleri zikredilmektedir.⁶³³

İhlâs Sûresi

İhlâs Sûresinde; Allah, Ehad, Samed isimleri zikredilmektedir.⁶³⁴

Felâk Sûresi

Felâk sûresinde ilk ayetinde Rab zikredilmektedir.

Nas Sûresi

Nas sûresinde; Rab, Melîk, İlah isimleri zikredilmektedir.⁶³⁵

Yukarıda belirtilen sûrelerde, el-Esmâü'l-Hüsna geçtiğinde söz edilmektedir. Mürselât, Abese, Beled, Kâri'a, Tekâsür, Asr, Mâ'ûn, Kâfirûn ve Tebbet sûrelerinde Esmâü'l-Hüsna geçmediğinden bu sûrelere değinilmemektedir.

1.2. Hadis-i Şeriflerde el-Esmâü'l-Hüsna

Kur'an'da, el-Esmâü'l-Hüsna'nın sayısını ifade eden net bir bilgiye rastlanılmamaktadır.⁶³⁶ el-Esmâü'l-Hüsna'nın sayısını belirten hadis-i Şerif şöyledir: *"Allah'ın doksan dokuz, yüzden bir eksik ismi vardır. Bunları ezberleyip benimseyen cennete girer."*⁶³⁷ Hadisin bu kısmını içeren bazı rivayetlerin sonunda *"o tektir, tek olanı sever."* ifadeside geçmektedir.⁶³⁸ Bu hadis-i şerif bütün muteber hadis

⁶³³ Nasr, 110/1,2,3.

⁶³⁴ İhlâs, 112/1,2.

⁶³⁵ Nas, 114/1,2,3.

⁶³⁶ Özdemir, *el-Esmâü'l-Hüsna Bağlamında Kur'an Sûreleri*, 58.

⁶³⁷ Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmâil Buhârî, *el-Câmiu's-Sahih*, thk. Mustafa Buğra (Beyrut, ts.), "Şurut", 18; Buhârî, *Sahih*, "Deavat", 68; Buhârî, *Sahih*, "Tevhid", 12; Ebu'l-Hüseyn b. Haccâc el-Kuşeyrî Müslim, *el-Câmiu's-Sahih* (Riyad, 2005), "Zikr", 5-6; Tirmizî, *Sünen*, "Deavat", 82; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, thk. el-Arnaût Şuayb (Beyrut, 1995), II, 258, 267; Muhammed İbn-i Mace, *Sünen-i İbn-i Mace Tercüme ve Şerhi*, çev. Haydar Hatipoğlu (İstanbul: Kahraman Neşriyat, 2012), "Dua", 10.

⁶³⁸ İbn-i Mace, *Sünen-i İbn-i Mace Tercüme ve Şerhi*, "Ezkar", 4; Müslim, *Sahih*, "Zikr", 5.

kitaplarında Ebu Hureyre'den rivayet edildiği belirtilmektedir.⁶³⁹ Söz konusu hadis-i şerifin metni de şöyledir; An Ebi Hureyre Radyallahu Anhü: kale Resulullahi sallallahü aleyhi ve sellem, inne lillahi tis'aten ve tis'ine ismen, men ahsaha dehalet cennete, huva'llahü'llezi la ilahe illa hu. er-Rahman, er-Rahim, el-Melik, el-Kuddus, es-Selam, el-Mü'min, el-Müheymîn, el-Aziz, el-Cebbar, el-Mütekebbir, el-Halik, el-Barî, el Musavvir, el-Gaffar, el-Kahhar, el-Vehhab, er-Razzak, el-Fettâh, el-Alim, el-Kabid, el-Basit, el-Hafid, er-Rafi', el-Muiz, el-Müzil, es-Semî, el-Basir, el-Hakem, el-Adl, el-Latif, el-Habir, el-Halim, el-Azim, el-Gafur, eş-Şekur, el-Aliy, el-Kebir, el-Hafiz, el-Mukit, el-Hasib, el-Celil, el-Kerim, er-Rakib, el-Mucib el-Vâsî, el-Hakim, el-Vedud, el-Mecid, el-Bâis, eş-Şehid, el-Hak, el-Vekil, el-Kaviy, el-Metin, el-Veliyy, el-Hamid, el-Muhsi, el-Mübdî, el-Muid, el-Muhyi, el-Mümit, el-Hay, el-Kayyum, el-Vacid, el-Macid, el-Vahid (el-Ahad), es-Samed, el-Kadir, el-Muktedir, el-Mukaddim, el-Muahir, el-Evvel, el-Ahir, ez-Zahir, el-Batin, el-Vali, el-Mütefili, el-Berr, et-Tevvab, el-Muntekim, el-Afüvv, er-Rauf, Malikü'l-Mülki Zü'l-Celali ve'l-İkram, el-Muksit, el-Cami', el-Ğaniyyu, el-Muğni, el-Mani', ed-Dar, en-Nafi', en-Nur, el-Hadi, el-Bedî, el-Baki, el-Varis, er-Reşid, es Sabûr (Celle Celaluh).⁶⁴⁰

1.3. el-Esmâü'l-Hüsnâ'nın Tasnif ve Taksimi

Kur'an-ı Kerim'de el-Esmâü'l-Hüsnâ herhangi bir tasnife tabi tutulmaksızın ayetlerin anlam bütünlüğü içerisinde sıralanır. Aynı ayette bir veya birden fazla ismin geçtiği de görülmektedir.⁶⁴¹ Ancak el-Esmâü'l-Hüsnâ ile ilgili çalışmaların ortaya çıkışından günümüze kadar ilgili çalışmaların müellifleri tarafından çeşitli gruplandırmalar yapılmaktadır. Müelliflerin yaptıkları gruplandırmalarda birbirine benzeyen gruplandırmalar olduğu gibi, farklılıkları olan gruplandırmalarda vardır. Her müellif, konuyla ilgili yaptığı çalışmaları farklı bakış açısıyla ve farklı yöntemler kullanarak ortaya koymaktadır.⁶⁴² Bu gruplandırmaları değinmek üzere ilgili öne çıkan kaynaklara bakmamız gerekmektedir. el-Esmâü'l-Hüsnâ konusunun ilk

⁶³⁹ Bekir Topaloğlu, "Esmâ-i Hüsnâ", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995), 11/404-418; Ünlü, "İlk Türkçe Kur'an Tercümelerine Göre Esmâ-i Hüsnâ", 216; Kadir Paksoy, "Allah'ın Doksan Dokuz İsmiyle İlgili Rivayetin Tahlili", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 11/3 (01 Haziran 2011), 94.

⁶⁴⁰ Ebû Hâtim Muhammed b. Ahmed et-Temîmî el-Bustî, *es-Sahîh*, çev. Şuayb el-Arnaût (Beirut, 1993), III, 88.

⁶⁴¹ Haşr, 59/23-24; Ta-Ha, 20/114.

⁶⁴² Yurdagür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, 38-39.

müelliflerinden olan ve bu konuyla ilgili görüşleri kendisinden sonra gelen birçok âlimi etkileyen Halîmî (ö. 403/1012) Allah'ın varlığı, birliğini, yaratıcılığını, benzersiz oluşunu ve kâinatı yönettiğini ifade eden isimler şeklinde el-Esmâü'l-Hüsna'yı beş guruba ayırarak, konuyla ilgili ilk tasnifi yapmıştır.⁶⁴³ Bu tasnif kendisinden sonra gelen müellifler tarafından ikiye indirilerek "Allah'ın zatını niteleyen isimler" ve "kâinatla ilgisini belirten isimler" olarak tasnif edilmektedir. Bununla birlikte konunun müellifleri, kâinat içerisindeki insanın önemine ve konumuna binaen birinci derecede insana hitap eden isimleri özel bir grup olarak mütalaa etmektedirler. Günümüz itibari ile yapılan el-Esmâü'l-Hüsna gruplandırmaları; Teknik, Muhteva ve Taalluk -etkinlik- alanı olarak üçe ayrılmaktadır.⁶⁴⁴ Bu gruplandırmalarda Allah'ın zati dışında kalan isimlerin kâinat ve insan üzerindeki etkinliği dile getirilmektedir. İnsanın, kâinat içindeki konumu, Yüce Allah'ın muhatabı olması ve sorumluluk sahibi, şuurlu bir varlık olması sebebiyle Allah'ın isimlerinin ona bakan yönleriyle anlaması ve kavraması gerekli kılmaktadır. Bu durum; insanın, Allah, insan ve tabiatla ilişkisi açısından önem arz etmektedir.⁶⁴⁵

Muhteva açısından yapılan gruplandırma da el-Esmâü'l-Hüsna; Zati, Kevni ve insanlarla ilgili olmak üzere üç grupta incelenmektedir. Bu gruplandırmayı açıklayan tablo şöyledir:⁶⁴⁶

---

⁶⁴³ Metin Yurdagür, "Halîmî, Ebû Abdullah", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 15/340-341; Altın, "Âyetlerde Geçen Esmâ-i Hüsnânın Fikhî ve İtikadî Hükümlere/Meselelere Kaynaklık Etmesi", 18.

⁶⁴⁴ Topaloğlu, "Esmâ-i Hüsnâ", 11/404-418; Yurdagür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, 39-40.

⁶⁴⁵ Yurdagür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, 41.

⁶⁴⁶ Belirtilen tablo İslam Ansiklopedisinin "Esmâ-i Hüsnâ" maddesinde geçmektedir. Topaloğlu, "Esmâ-i Hüsnâ", 11/114-115.

TİRMİZİ RİVAYETİNDE YER ALIP YAYGINLIK KAZANAN ESMÂ-I HÜSNÂNİN ALFABETİK SIRALANIŞI

1	ADL	العدل	Mutlak adalet sahibi, aşırılığa meyletmeyen	insanla ilgili
2	AFÜV	العفو	Hiçbir sorumluluk kalmayacak şekilde günahları affeden	insanla ilgili
3	ÂHİR	الآخر	Varlığının sonu olmayan	zâti
4	ALİ	العلی	İzzet, şeref ve hükümranlıktan bakımından en yüce, aşkın	zâti
5	ALİM	العليم	Hakkıyla bilen	zâti
6	ALLAH	الله	Varlığı zorunlu olan ve bütün övgüleri lâyık bulunan zâtın özel ve en kapsamlı adı	zâti
7	AZİM	العظيم	Zâtının ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılamayacak kadar ulu	zâti
8	AZİZ	العزيز	Yenilmeyen yegâne galip	zâti
9	BÂİS	الباعث	Ölümden sonra dirilten	kevnî
10	BÂKİ	الباقی	Varlığının sonu olmayan	zâti
11	BÂRİ'	البارئ	Bir model olmaksızın canlıları yaratan	kevnî
12	BÂSİT	البسيط	Rızkı genişleten, ruhları bedenlerine yayan	kevnî
13	BASİR	البصير	Cören	zâti
14	BÂTİN	الباطن	Zâtının görülmesi ve mahiyetinin bilinmesi açısından gizli	zâti
15	BEDÎ'	البدیع	Eşi ve örneği olmayan, sanatkârane yaratan	kevnî
16	BER	البر	İyilik eden, vaadini yerine getiren	zâti
17	CÂMİ'	الجامع	Toplayıp düzenleyen, kıyamet günü hesaba çekmek için mahlûkatı toplayan	kevnî
18	CEBBÂR	الجبار	İradesini her durumda yürüten, yaratılmışların halini iyileştiren	zâti
19	CELİL	الجليل	Azamet sahibi	zâti
20	DÂR (Zâr)	الضار	Zarar veren	kevnî
21	EVVEL	الاول	Varlığının başlangıcı olmayan	zâti
22	FETTÂH	الفتاح	İyilik kapılarını açan, hakemlik yapan	insanla ilgili
23	GAFFÂR	الغفار	Daima affeden, tekrarlanan günahları bağışlayan	insanla ilgili
24	GAFÜR	الغفور	Bütün günahları bağışlayan	insanla ilgili
25	GANİ	الغنى	Her şeyden müstağni, kendi dışındaki her şey O'na muhtaç	zâti
26	HABİR	الخبير	Her şeyin iç yüzünden haberdar olan	zâti
27	HÂDÎ	الهادي	Yol gösteren, murada erdiren	insanla ilgili
28	HÂFİD	الحافظ	Alçaltan, zillete düşüren	insanla ilgili
29	HAFİZ	الحفيظ	Koruyup gözeten ve dengede tutan	kevnî
30	HAK	الحق	Filen var olan, mevcudiyeti ve ulûhiyeti gerçek olan	zâti
31	HAKEM	الحكم	Son hükmü veren	insanla ilgili
32	HAKİM	الحكيم	Bütün emirleri ve işleri yerli yerinde olan	zâti
33	HÂLİK	الخالق	Takdirine uygun bir şekilde yaratan	kevnî
34	HALİM	الحليم	Acele ile ve kızgınlıkla muamele etmeyen	insanla ilgili
35	HAMİD	الحميد	Övülmeye lâyık	zâti
36	HASİB	الحسيب	Kullarına yeten, onları hesaba çeken	insanla ilgili
37	HAY	الحق	Ebedî hayatla diri	zâti
38	KÂBİZ	القابض	Rızkı tutan, canlıların ruhunu alan	kevnî
39	KÂDİR	القادر	Her şeye gücü yeten, kudretli	zâti
40	KAHÂR	القهار	Yenilmeyen, yegâne galip	zâti
41	KAVİ	القوي	Her şeye gücü yeten, kudretli	zâti
42	KAYYÖM	القيوم	Her şeyin varlığı kendisine bağlı olup kâinatı idare eden	kevnî
43	KEBİR	الكبير	Zâtının ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılamayacak kadar ulu	zâti
44	KERİM	الكريم	Fazilet türlerinin hepsine sahip	zâti
45	KUDDÛS	القدوس	Her eksiklikten münezzeh	zâti
46	LATİF	اللطيف	Yaratılmışların ihtiyacını in ince noktasına kadar bilip sezilmez yollarla karşılayan	insanla ilgili
47	MÂCİD	الماجد	Şanlı, şerefli	zâti
48	MÂLİKÜ'L-MÜLK	مالك الملك	Mülkün sahibi	kevnî
49	MÂNİ'	المانع	Dilemediği şeyin gerçekleşmesine müsaade etmeyen, kötü şeylere engel olan	kevnî

50	MECİD	المجيد	Şanlı, şerefli	zâti
51	MELİK	الملك	Görünen ve görünmeyen âlemlerin sahibi	kevnî
52	METİN	المتين	Her şeye gücü yeten, kudretli	zâti
53	MUAHHİR	المؤخر	Geriyе bırakan	kevnî
54	MUGNİ	المغنى	Zenginlik verip tatmin eden	kevnî
55	MUHSİ	المحصى	Her şeyi tek tek ve bütün ayrıntılarıyla bilen	zâti
56	MUHYİ	المحيى	Can veren	kevnî
57	MÜD	المعيد	Tekrar yaratan	kevnî
58	MÜZ	المعز	Yücelten, izzet ve şeref veren	insanla ilgili
59	MUKADDİM	المقدم	Öne alan	kevnî
60	MUKİT	المقيت	Bedenlerin ve ruhların gıdasını yaratıp veren, bilip gücü yeten ve koruyan	kevnî
61	MUKSİT	المقسط	Adaletle hükmeden	insanla ilgili
62	MUKTEDİR	المقتدر	Herşeye gücü yeten, kudretli	zâti
63	MUSAVVİR	المصور	Şekil ve özellik veren	kevnî
64	MÜBDİ'	المبدئى	İlkin yaratan	kevnî
65	MÜCİB	المجيب	Dileklere karşılık veren	insanla ilgili
66	MÜHEYMİN	المهيمن	Kâinatın bütün işlerini gözetip yöneten	kevnî
67	MÜ'MİN	المؤمن	Güven veren, vaadine güvenilen	insanla ilgili
68	MÜMİT	المميت	Öldüren	kevnî
69	MÜNTAKİM	المنتقم	Suçluları cezalandıran	insanla ilgili
70	MÜTEALİ	المتعالي	İzzet, şeref ve hükümrânlık bakımından en yüce, aşkın	zâti
71	MÜTEKEBBİR	المتكبر	Azamet ve yüceliğini izhar eden	zâti
72	MÜZİL	المدل	Alçaltan, zillet veren	insanla ilgili
73	NAFİ'	النافع	Fayda veren	kevnî
74	NÜR	النور	Nurlandıran, nur kaynağı	zâti
75	RAFİ'	الرافع	Yücelten, izzet ve şeref veren	insanla ilgili
76	RAHİM	الرحيم	Bağışlayan, esirgeyen	zâti
77	RAHMÂN	الرحمن	Bağışlayan, esirgeyen	zâti
78	RAKİB	الرقيب	Gözetleyip kontrol eden	insanla ilgili
79	RAÜF	الرؤف	Şefkatli	zâti
80	REŞİD	الرشيد	Bütün işleri isabetli ve hedefine ulaştırıcı, irşad edici	zâti
81	REZZAK	الرزاق	Bedenlerin ve ruhların gıdasını yaratıp veren	kevnî
82	SABÜR	الصبور	Çok sabırlı	insanla ilgili
83	SAMED	الصمد	Arzu ve ihtiyaçları sebebiyle herkesin yöneldiği ulular ulusu bir müstağni	zâti
84	SELÂM	السلام	Esenlik veren	zâti
85	SEMİ'	السميع	İşiten	zâti
86	SEHİD	الشهيد	Her şeyi gözlemiş olarak bilen	zâti
87	ŞEKÜR	الشكور	Az iyiliğe çok mükâfat veren	insanla ilgili
88	TEVVÂB	التواب	Kullarını tövbeye sevkeden ve tövbelerini kabul eden	insanla ilgili
89	VÂCİD	الواجد	Dilediğini dilediği zaman bulan bir müstağni	zâti
90	VÂHİD	الواحد	Bölünüp parçalara ayrılmaması ve benzerinin bulunmaması anlamında tek	zâti
91	VÂLİ	الوالي	Kâinata hâkim olup onu yöneten	kevnî
92	VÂRİS	الوارث	Varlığının sonu olmayan	zâti
93	VÂSİ'	الواسع	İlmi ve merhameti her şeyi kuşatan	zâti
94	VEDÜD	الودود	Çok seven, çok sevilen	insanla ilgili
95	VEHHÂB	الوهاب	Karşılık beklemeden bol bol veren	insanla ilgili
96	VEKİL	الوكيل	Güvenilip dayanılan	insanla ilgili
97	VELİ	الولي	Yardımcı ve dost	insanla ilgili
98	ZÂHİR	الظاهر	Varlığını ve birliğini belgeleyen birçok delilin bulunması açısından âşikâr	zâti
99	ZÜ'İ-CELÂLİ ve'İ-İKRÂM	ذوالجلال والإكرام	Azamet ve kerem sahibi	zâti

2. EL-ESMÂÜ'L-HÜSNÂ'NIN DİN EĞİTİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

el-Esmâü'l-Hüsnâ'nın muhtevasına dair yapılan tasnifler dikkate alınarak çalışmanın bu kısmında sadece birinci derecede insana hitap eden Allah'ın isimlerinden söz edilmektedir. Önceki bölümde belirttiğimiz tablodaki gruplandırmaya göre birinci derecede insanlara hitap eden isimler şunlardır; el-Adl, el-Afüv, el-Fettâh, el-Gaffâr, el-Gafûr, el-Hâdî, el-Hâfîd, el-Hakem, el-Hâlim, el-Hasîb, el-Latîf, el-Muiz, el-Muksit, el-Mücîb, el-Mü'min, el-Müntakim, el-Müzil, el-Râfî, el-Rakîb, es-Sabûr, eş-Şekûr, et-Tevvâb, el-Vedüd, el-Vekîl, el-Velî. Bu isimlerin inanç eğitimi, ibadet eğitimi ve ahlak eğitimiyle ilişkisi ortaya konulmaktadır. Çalışmanın bu kısmında, söz konusu isimlerin anlamı ve taşıdığı değerler bakımında daha ziyade inanç ile ilgili olan isimlerle devam edilecektir.

2.1. İnanç Eğitimi Bakımından el-Esmâü'l-Hüsnâ

İslam dininin temelini tevhit ilkesi oluşturmaktadır. Allah Teâlâ'yı bilmek, sevmek, O'na kul olmanın gereklerini yerine getirmek, O'nun belirlediği ahlaki ilkeleri doğrultusunda yaşamak her kulun kulluk gereklerinden olup, arzuladığı bir durumdur. Bunun sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için öncelikle Allah'ı tanımak ve bilmek gerekmektedir. Çünkü Allah'ı tanımak, O'nu sevmenin tohumu gibidir.⁶⁴⁷ Tatlısu "Esmâü'l Hüsnâ Şerhi" isimli eserinde hayatın gayesini Allah'ın rızasına ermek olduğunu ifade ederken el-Esmâü'l-Hüsnâ bilgisine sahip olmak ve bu bilgiyi içselleştirdikten sonra insana kazandırdıkları ile ilgili şöyle demektedir;

*Elhasıl Esmâü'l-Hüsnâ bilmekle Allah bilgisi kazanılır. Allah bilgisi, Allah sevgisinin tohumudur. Bir gönüle bu tohumdan düşerse filizlenir. O gönülde şevk ve muhabbet ağacı biter. Bu ağacın meyveleri vardır ki, ruhta, elde, ayakta gözde kulakta insanın bütün maddi ve ruhi varlığında belirir ve olgunlaşır. Bu meyveler başlıca, yaradana hürmet, yaradılmışa merhamet etmek, kötü huyları atmak, güzel huy kazanmak, hak uğrunda her türlü fedakârlığa katlanmak... gibi samimi meziyetlerdir. Hakiki insan olmak bu meziyetleri kendinde toplamaktır. Allah'ın rızası, dünya ve ahiretin saadeti de bu meziyetlerin arkasındadır.*⁶⁴⁸

Allah

Allah, muhteva bakımında yapılan gruplandırmada zâtî isim olarak geçmektedir. Allah, câmî isim olarak bütün isimlerini kapsamaktadır. Bu nedenle zati

⁶⁴⁷ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 10-11; İslamoğlu, *Kur'an'a Göre Esmâ-i Hüsnâ*, 24.

⁶⁴⁸ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 11.

olması hasebi ile konumuz dışında iken kapsayıcı ve Esmâ'nın ilklik⁶⁴⁹ özellikleri taşıdığına bu ismin ele alınmasını uygun gördük.

“...Onun adıyla anılan başka bir varlık bilir misin?”⁶⁵⁰ Ayetinden anlaşıldığı üzere “varlığı zorunlu olan, bütün övgülere layık zat” olarak tanımlanan Allah'ın sözcük manası bulunmamaktadır.⁶⁵¹ Allah ismi bazı özellikler taşımaktadır. Ulûhiyete mahsus Allah'a ait sıfatlar ile muttasıf, noksan sıfatlardan münezzehtir. Böylelikle Allah Teâlâ; Kıdem, Beka, Vahdaniyet, Muhalefetün lil-havadis, Kıyam bi-nefsihi sıfatlarıyla eşi benzeri olmayan vacibul vücud olan bütün noksanlardan müberradır.⁶⁵² Kur'an-ı Kerim'de bütün diğer isimleri kendisinde toplayan Allah lafzı camî bir isimdir. Kur'an'da bu isim 2697 defa tekrar edilmektedir. Bu lafız diğer isimlere nazaran çok farklı olduğu bütün Müslüman müellifleri tarafından ifade edilmektedir.⁶⁵³ Besmele-i şerif ayetinde geçmesi itibariyle diğer isimlerden ayrılmaktadır. Belirtilmesi gereken bir başka özelliği ise; Allah'ın “zat-i sübhânîsine mahsus ism-i âlemdir” dolayısıyla Allah dışında başkasına söylenemez.⁶⁵⁴ Allah lafzını oluşturan harfler ayrı ayrı olduklarında yine Allah'a delalet etmektedirler. Bu şekilde Kur'an-ı Kerim'de Allah, “Lillahi”, “Lehu” ve “Hu” şeklinde zamirlerle de geçmektedir.⁶⁵⁵ Allah lafzının son harfi olan “H” tek başına Allah'a delalet etmektedir. Her canlı nefes aldığı anda istemsiz bir şekilde “Hu” diyerek Allah'ı anmış olmaktadır. Bu da Allah anılmadığı surette canlılığın bitiğine işaret etmektedir. Kul Allah lafzını andığında Allah'ın bütün isim ve sıfatlarını da zikretmiş olmaktadır. Bundan dolayıdır ki Allah ism-i şerifi her daim âşıkların gıdası, sadıkların nevası olarak bilinmektedir.⁶⁵⁶

Allah ismi Müslüman toplumunda üç önemli hususa dikkat çekmektedir. Birincisi, kâinatı en mükemmel şekilde yaratan, yöneten ve bütün yarattıklarını bir tespih tanesi gibi evirip-çeviren kudrette sahip ilah olması hususudur. İkincisi, insanın onurunu zedelemeyen ve özgürlüğünü sağlayan Tevhit ilkesi hususudur. Üçüncüsü

---

⁶⁴⁹ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 19.

⁶⁵⁰ Meryem, 19/65.

⁶⁵¹ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 27.

⁶⁵² Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 21.

⁶⁵³ Yurdağür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, 65.

⁶⁵⁴ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 28; Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 23.

⁶⁵⁵ Haşr, 59/24, Bakara, 2/284.

⁶⁵⁶ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 25-26.

Allah'ın tüm yarattıklarına karşı gazaplandırıran, cezalandırıran değil sevgi, merhamet ve şefkat eden bir yaratıcı olmasıdır.⁶⁵⁷

Allah ismi barındırdığı özellikler gereği insana kâmil bir insan olma görevi yüklemektedir. Yani elinden geldiğince eksik ve zayıf yönlerini azaltmayı; güzel ve faziletli yönlerini de eğiterek çoğaltmayı hedef haline getirmektir. Dolayısıyla Allah isminin bilinmesi ve kavranması bireyin yaşantısında sağlam bir tevhit inancının oluşmasına etki etmektedir. Tevhit inancı, dolaylı olarak bireyin, iç dünyasında ve günlük hayatında birliktelik sağlamaktadır.⁶⁵⁸ Bu durumda insan Allah bilgisini edinmeye çalışmalı, bu bilgiyi kâti delillere dayandırılarak ibadetlerini vaktinde yerine getirmeye gayret göstermeli, iyi ve kötü huylarını öz denetime tabi tutarak hayatını disipline etmelidir.⁶⁵⁹

el-Rahman, el-Rahim

Kur'an-ı Kerim'de Allah lafzından sonra en çok kullanılan Rahman ismi lafz-î celâl gibi Allah'a has bir isimdir. Bu ismin “şefkat, rikkat, bağışlama, acıma, ihsan” anlamında “rahmet” kökünden geldiği kabul edilmektedir. Rahman ismi şerifinin besmelenin içinde bulunması Müslümanların inanç, ibadet ve günlük hayatında diğer isimlere nazaran daha çok bilinmektedir.⁶⁶⁰ Allah Teâlâ Rahman ismi ile rahmet etmeyi kendisine vacip kılmaktadır.⁶⁶¹ Rahman ismi, Kur'an-ı Kerim'de kullanıldığı yüzden fazla yerde her zaman mücerret muzaf olarak bulunup Allah'ı işaret etmektedir. Yalnızca bir yerde “merhamet”⁶⁶² şeklinde geçmekte, ilgili yerdeki kullanımı da insanlar arasındaki münasebetle alakalıdır. Dilimizde de rahmetin Allah için merhametin ise insan için kullanılması bunu göstermektedir.⁶⁶³

⁶⁵⁷ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 28; Zeki Keskin, “Ayetler Işığında Yaratılış”, *Ayetlerin ve Hadislerin Dilinde Yaratılış*, ed. Âdem Tatlı vd. (Antalya: Akdeniz Kültür ve Eğitim Derneği, 2018), 42-45.

⁶⁵⁸ Fatma Bayram, “Bir Araya Getiren Câmi”, *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 354 (04 Haziran 2020), 38-40.

⁶⁵⁹ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 26-29; Şakir Gözütok, “Özdenetimde Din Eğitiminin Etkisi”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, (15 Aralık 2017), 1043-1047.

⁶⁶⁰ Yurdağür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, 69.

⁶⁶¹ Suat Yıldırım, “Er-Rahman Vasfinin Kur'an-ı Kerimde Kullanılışı”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (1980), 22.

⁶⁶² Beled, 90/17.

⁶⁶³ Yıldırım, “Er-Rahman Vasfinin Kur'an-ı Kerimde Kullanılışı”, 22.

er-Rahman isminin insandaki tecellisi herhangi bir zorlama olmadığı halde bütün mahlûkata merhametiyle muamelede bulunmayı ahlak edinmektir. Rahman isminin bu minvalde bireye yüklediği görev iradeyi hayır üzere harekete geçirmektir. Örneğin, iyilik yapmayı istemek ve yeri geldiğinde yapabilmektir.⁶⁶⁴

Yüce Allah'ın Rahim ismi, Rahman ismi ile yakın anlamlıdır. Ancak aralarında bir takım ince farklar vardır. Allah'ın Rahman isminin tecelligahı dünya iken Rahim isminin tecelligahı ahiret olduğu ifade edilmekte birlikte, Rahman isminin bütün varlıklar üzerindeki merhametini gösterdiği, Rahim isminin ise inananlar üzerinde Allah'ın merhametini gösterdiği ifade edilmektedir.⁶⁶⁵ Dolayısıyla Allah'ın Rahman isminin Rahim ismine göre daha kapsamlı olduğunu söyleyebiliriz. Rahman ismi Kur'an'da üç yerde tek başına kullanırken⁶⁶⁶ birçok yerde başka el-Esmâü'l-Hüsna - Tevvâb, Aziz, Gafûr gibi- ile terkip oluşturarak kullanıldığı görülmektedir.⁶⁶⁷ Rahman ve Rahim isimlerle terkip halinde geçen "zür-rahme"⁶⁶⁸-rahmet sahibi-, "erhamürrahimin"⁶⁶⁹ -merhametlilerin en merhametlisi- isimleriyle Yüce Allah, peygamberlerin dilinden dua ettirerek adeta inananlara bu şekilde dua ve zikir ile Allah'ı anmaları gerektiğine işaret etmektedir.⁶⁷⁰

Rahman ismi şerifinin ifade ettiği rahmet, herhangi bir şart olmadan kesb ve iradeye bağlı olmaksızın bahşedilen merhamettir. Bu rahmet çok geniş olup bütün mahlûkatı kapsamaktadır. Bu kapsamda, çalışan- çalışmayan, suçlu-suçsuz, inançlı-inançsız gibi ayırım söz konusu olmamaktadır. Rahim ismi şerifine göre rahmet ise hem dünya yurdunda hem de ahiret yurdunda çalışıp ihlaslı olanlara ve Allah yolunda fedakârlıkta bulunanlara verilen rahmettir. Bu rahmetin Allah katında sınırı ve miktarı yoktur.⁶⁷¹

el-Esmâü'l Hüsna'daki her bir ismin inananlara bakan farklı yönleri vardır. Bu isimlerin bilgisine sahip olmak insanın dünya ve ahiret hayatına farklı şekilde etki etmektedir. Rahman-Rahim isimleriyle yaratıcı, diğer islami değerler gibi insana

⁶⁶⁴ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsna Şerhi*, 30-31.

⁶⁶⁵ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, 1979), I, 34-37.

⁶⁶⁶ Nisa, 4/29; İsrâ, 17/66; Ahzab, 33/43.

⁶⁶⁷ Fatıha, 1/2; Bakara, 2/37; Şuara, 26/68.

⁶⁶⁸ En'am, 61/123.

⁶⁶⁹ Yusuf, 12/64; Enbiya, 21/83; A'raf, 7/151.

⁶⁷⁰ A'râf, 7/23; Hûd, 11/41, 89,90; Kehf, 18/10; Mü'minûn, 23/109, 118.

⁶⁷¹ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsna Şerhi*, 33-34.

karşılıksız iyilikte bulunması gerektiğini ve yapacağı en ufak bir iyilikte O'nun rızasını gözetmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.⁶⁷² Rahman-Rahim el-Esmâü'l-Hüsnâ'sı duyan gönüller, yeis ve ümitsizliğe düşmemekte, en dar ve ıstıraplı zamanlarda bile Allah'ın onları mutlaka selamete çıkaracağına emin olmaktadırlar. Çünkü bilirler ki O merhametlilerin en merhametlisidir. İnsanın ümitsizlik ve çaresizlik karşısında intihara kalkışma nedenlerinden biri de Rahman ve Rahim olan Allah'a imansızlıktan geldiği bilinmektedir.⁶⁷³ Bu isimler, Allah'ın bireye verdiği bütün kabiliyetleri en güzel şekilde geliştirmesi gerektiği, bu yolda verilen emek ve çabanın boşa çıkmayacağını ve bir mükâfat ile sonuçlanacağını anlatmaktadır.⁶⁷⁴

el-Hakem

“Salâh amacıyla menetmek, düzeltmek, isabetle hüküm vermek” anlamına gelen “hüküm” mastarından türemiş bir sıfat olan Hakem ismi, Allah'ın mutlak adaleti gerçekleştiren Hâkim olduğunu, her şeyin en doğru şekilde hükmünü vereceğini, hükmünü derhal gerçekleştireceğini, hükmünün vuku bulmasına hiçbir şeyin engel olmayacağını, hüküm koyma yetkisinin yalnızca O'na ait olduğunu ifade etmektedir.⁶⁷⁵ Kur'an-ı Kerim'de “hüküm” şeklinde Allah'a nispet edilen “ hayrû'l-Hâkimin”⁶⁷⁶-hâkimlerin en hayırlısı ve en isabetli karar veren- ahkemü'l-Hâkimi”⁶⁷⁷-hâkimlerin hâkimi- terkipleri ile geçmektedir. Hz Muhammed (sav) Allah'ın Hakem esmasıyla ile şöyle dua etmekte; *"Allah'ım! Ben senin aciz kulunum, senin kulun olan bir baba ile bir annenin evladıyım. Bütün varlığım senin elindedir. Benim için verdiğin hüküm daima geçerli, hakkımdaki kararın daima adaletlidir"*⁶⁷⁸

Allah, Hakem ve Hâkim isimleri ile bütün anlaşmazlıkları çözen adaleti ile nihai hükmü koyandır.⁶⁷⁹ Bu çerçevede Allah'ın hakem ismi bir insanın hayatını kapsayacağı gibi bir milletin tarihini de kapsamaktadır. O'nun hükmü ebedi hayatı da

⁶⁷² Gözütok, *İslam Medeniyetinde Eğitim Felsefesi*, 158.

⁶⁷³ Halil Apaydın vd., “İntihar Girişiminde Bulunan Bireylerde Bazı Değişkenlerle İntihar Girişimi İlişkisi”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/6 (2016), 34-40.

⁶⁷⁴ Al-i İmran, 3/195; *Kur'an Yolu*, 1, 742-744; Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 37-39.

⁶⁷⁵ Bekir Topaloğlu, “Hakem”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 15/170; Yurdagür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, 130; el-Gazâli, *el-Maksad*, 140.

⁶⁷⁶ Yunus, 10/109.

⁶⁷⁷ Hûd, 11/45.

⁶⁷⁸ Hanbel, *Müsned*, 1, 391,452.

⁶⁷⁹ En'âm, 6/114.

kapsamaktadır. Allah'ın Hakem ismi, insanlara yönelik olarak “kötü şeylere engel olan” anlamında Mâni ismiyle, “mutlak adalet sahibi” anlamında Adl ismiyle, bütün emirleri ve işleri yerli yerinde olan, her şeye gücü yeten anlamında ise Kadîr, Kavî, Metin ve Muktedir isimleriyle anlam yakınlığı olduğu belirtilmektedir.⁶⁸⁰

Hakem kelimesi Kur'an-ı Kerim de farklı isim ve fiil kalıplarıyla Allah'a,⁶⁸¹ insana,⁶⁸² Kur'an-ı Kerim'e⁶⁸³ nispet edilmektedir. İsfahânî, hakem sözcüğünü bir konu hakkında uzmanlaşmış bir kişinin hüküm vermesi olarak tarif etmektedir. Hikmeti ise; Yüce Allah'ın yarattığı her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilmesi ve en güzel şekilde yaratması olarak belirtmektedir.⁶⁸⁴ Bunlardan hareketle Hakem ismi, insana bakan yönleriyle ele alındığında üç farklı hususa dikkat çekmektedir.

1-Allah'ın Hakem esması, en isabetli karar veren, başvurulacak son merci, son karar verici şeklinde anlaşılmaktadır.⁶⁸⁵ Bu ismin bireylerdeki tecellisi, bireyin yeri geldiğinde iyi bildiği konularda hakemlik yapması ve hüküm verebilmesidir.⁶⁸⁶ Bir konuda hüküm verirken göz önünde bulundurulması gereken ilkeleri Yüce Allah belirtmektedir.⁶⁸⁷ Böylece bireyler Allah'ın Hakem isminden esinlenerek isabetli, hakikate uygun, adaletli hükümlerde bulunabilirler.⁶⁸⁸

2- Allah'ın hikmet sahibi olmasıdır. Bunun bireye bakan yönü; bireyin bilgisini ve aklını kullanarak varlıkları tanınması ve yaptığı işi tam ve güzel yapabilmesidir.⁶⁸⁹

3-Hakem isminin kazandırdığı bir başka davranış ise Allah'ın insan hakkında verdiği kararlara insanın rıza göstermesidir.⁶⁹⁰

---

⁶⁸⁰ Topaloğlu, “Hakem”, 15/171.

⁶⁸¹ Mâide, 5/1; Tîn, 95/8.

⁶⁸² Nisâ, 4/35.

⁶⁸³ Yûnus, 10/1.

⁶⁸⁴ Ebü'l-Kasım el-Hüseyin b. Muhammed er-Rağıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garibi'l Kur'ân*, çev. Abdülbaki Güneş - Mehmet Yolcu (İstanbul: Çıra Yayınları, 2010), 299-302.

⁶⁸⁵ Hac, 22/52; Mâide, 5/50.

⁶⁸⁶ Nisâ, 4/35.

⁶⁸⁷ Nisâ, 4/58; Mâide, 5/8.

⁶⁸⁸ Fatma Bayram, “Hâkimler Hâkimi el-Hakem”, *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 304 (2016), 76-78.

⁶⁸⁹ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 300.

⁶⁹⁰ Bayram, “Hâkimler Hâkimi el-Hakem”, 78.

Dolayısıyla Hakem isminin, bireylerin isabetli kararlar vermesine, yaptığı işte ehil olmaya çalışarak işini tam ve güzel şekilde yapmasına öncülük etmesi açısından din eğitiminde üzerinde durulması gerekmektedir.

el-Fettâh

“Feth” kökünden gelen Fettâh ismi; bir şeyi açmak, adaletle hüküm vermek, zafere ulaştırmak, anlaşmazlıkları adaletle gidermek, hak ile batılı ayırıp açıklığa kavuşturmak, mazluma yardım etmek, müminleri zafere ulaştıran” gibi birçok manayı içermektedir.⁶⁹¹ Arapça ’da hâkim ve kadı anlamına gelen Fettah el-Esmâü’l-Hüsna’sı insanın zorlandığı ve açmakta yetersiz kaldığı durumlarda kapıları açan anlamına da gelmektedir.⁶⁹² “De ki: “ *rabbiniz hepinizi bir araya getirecek, sonra aranızda hak ile açacaktır- Hakkınızda hüküm verecek-. Çünkü o Fettah’dır, -tam bir adaletle hüküm verendir- Âlim’dir -her şeyi bilendir-.*”⁶⁹³ Ayetinden de anlaşılacağı üzere Fettâh Allah, müşkül ve kapalı işlerin önünü açarak hakemlik etmektedir.⁶⁹⁴

el-Esmâü’l-Hüsna konusunun müellifleri Fettâh isminin tecelli örneklerinin daha çok manevi yönüne dikkat çekerek kullarına rahmet ve rızık kapılarını açarak önündeki engelleri birer birer kaldıran, problem ve sıkıntılarını farkına vardırıarak kalplerini ve basiretlerini açan anlamında olduğunu ifade etmektedir. Fettah esmasının, Kur’an-ı Kerim’de Allah’a nispet edilen Bâsıt, Muğnî, Mukît, Rezzak, Rahman ve Rahim gibi isimlerle mana yakınlığı vardır.⁶⁹⁵ Gazali Fettâh ismini Allah’ın bütün kapalı kapıları açtığını ve her zorlu durumu giderildiğini şeklinde ifade etmektedir. Fetih sûresindeki “*biz sana apaçık bir fetih ihsan ettik*”⁶⁹⁶ ayetiyle de Hz. Muhammed’in (sav) şehrini düşmanlardan kurtardığını belirterek bu manaya açıklık getirmektedir.⁶⁹⁷ Allah’ın Fettâh ismini bilen bir insan, O’nun hükmünden değişikliğinin olmayacağını, hükmünün mutlak olarak gerçekleşeceğine inanması gerekmektedir.⁶⁹⁸ İmam Kuşeyri’ye göre Allah’ın Fettâh olduğunu bilip, öğrenen

⁶⁹¹ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 93; Bekir Topaloğlu, “Fettâh”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995), 12/482.

⁶⁹² Ebü’l Kasım Abdülkerim İbn Hevazın Kuşeyri, *Et-Tahbîr fi’t-Tezkir Şerh-i Esmâillahi’l-Hüsna*, thk. Şeyh Abdülvaris Muhammed Ali, çev. Cevher Caduk (İstanbul: Harf Yayınları, 2012), 73.

⁶⁹³ Sebe, 34/26.

⁶⁹⁴ Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 4/432-434.

⁶⁹⁵ Yurdağür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah’ın İsimleri*, 109.

⁶⁹⁶ Fetih; 48/1.

⁶⁹⁷ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 96.

⁶⁹⁸ Topaloğlu, “Fettâh”, 12/483.

insan, ümitli bir bekleyiş içerisinde olmaktadır. Asla aceleci davranışlarda bulunmaz. Allah'ın tayin ve takdir ettiği şeylerin mutlaka olup-olmayacağından emin olurken, bu durum karşısında sükûnetle edep içerisinde sabretmektedir.⁶⁹⁹

Fettah isminin kavranması ve içselleştirmesi bireyde sağlıklı bir inancın oluşmasının yanında bireyin hayatta yaşadıkları sıkıntılar karşısında umutlu bir bekleyiş ile sıkıntıların üstesinden gelmek için farklı alternatifler aramasına vesile olmaktadır. Umut düzeyinin yüksek olması beden ve ruh sağlığına olumlu etkiler yaparak bireylerde amaçlarına ulaşmada kolaylık sağlamaktadır. Böylelikle bireyin yaşantısında mutlu ve başarılı olmasına katkısı olmaktadır.⁷⁰⁰ İfade edilen durumların gerçekleşmesi genelde eğitimin, özelde ise din eğitimin hedefleri içerisinde yer almaktadır. Bu sebeple Fettah isminin bireye sağladığı değerler açısından din eğitiminde üzerinde durulması gereken bir kazanımdır.⁷⁰¹

el-Hasîb

Hasîb ismi “her şeyi saymışçasına bilmek, hesaba çekmek, yeten ve kâfi gelen, herkesin ceza ve mükâfatını veren” anlamlarında “husbân” “hisab” mastarında sıfat olarak geçmektedir.⁷⁰² Âlimler Hasîb ismini daha çok “kâfi gelen, hesaba çeken, Şeref ve yücelik sahibi” manalarında kullanmışlardır.⁷⁰³ Husban ismi Kur'an-ı Kerim'de otuz yedi yerde Allah'ı nitelemektedir. Bu nitelemeler de yaklaşık yirmi yedi yerde isim veya fiil kalıbında “hesaba çekmek” anlamında Allah'a atfedilmektedir. Hasîb Allah, bütün canlıların ömrünü en ince ayrıntısına kadar hem miktarı bakımından hem de kemiyeti bakımından hesabını en iyi bilendir.⁷⁰⁴ Kur'an-ı Kerim'de Hasîb ismi farklı kalıplarda geçmektedir. Yüce Allah kullarına ahiretteki muamele için “*seriül hisab*”- çabuk hesap gören- ile “*hâsibin*”-adaletle muhasebe eden- isimlerini

⁶⁹⁹ Kuşeyrî, *et-Tahbîr*, 73-74.

⁷⁰⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sinem Tarhan - Hasan Bacanlı, “İlkokuldan Üniversiteye Umud Kavramının Tanımlanması Üzerine Nitel Bir Çalışma”, *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 4/2 (31 Temmuz 2016), 103-104.

⁷⁰¹ Milli Eğitim Temel Kanunu (METK), *Türk Milli Eğitiminin Amaçları* 1739 (14 Haziran 1973), “Madde”, 2.

⁷⁰² Bekir Topaloğlu, “Hasîb”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 16/380; Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 118.

⁷⁰³ Topaloğlu, “Hasîb”, 16/381.

⁷⁰⁴ Tathîsu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 118.

kullanmaktadır.⁷⁰⁵ Hasîb isminin dünyadaki tecellisi Hz Muhammed'in (sav) “*Ey seriul hisab olan Allah'ım! Şu bize karşı birleşmiş olan düşmanları bozguna uğrat.*” sözlerinde anlaşılmaktadır.⁷⁰⁶

Kur'an-ı Kerim'de Hasîb ismi üç yerde münferit olarak geçmektedir.⁷⁰⁷ “*Size bir selam verildiğinde ya daha güzeli ile veya dengi ile cevap verin. Allah her şeyin hesabını tutmaktadır.*”⁷⁰⁸ Ayetinde verilen selamın en az dengi olacak şekilde karşılık verilmesi gerektiğini belirtirken, Allah'ın her şeyin hesabını bilip-tuttuğunu vurgulamaktadır.⁷⁰⁹ “... *Allah'ın hükmü değişmez kaderdir. Daha önce gelip geçen, Allah'ın vahyini insanlara ulaştıran, ondan çekinen, Allah'tan başka hiçbir kimseden çekinmeyen peygamberler hakkında da Allah'ın kanunu böyledir. Hesap sorucu olarak Allah kâfidir.*”⁷¹⁰ Ayetinde Hasîb ismi yukarıda da belirtildiği üzere “yeten ve kâfi gelen” anlamında geçmektedir. Yüce Allah hükmünün değişmez olduğunu belirterek her şeye kâfi olması, O'na inananların yaşadıkları sıkıntılar ve sorunlardan dolayı maddi-manevi olarak güçlerini korumaları ve ümitlerini yitirmemeleri gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca belirtilen ayette Allah'ın verdiği emrin, başta peygamber olmak üzere inananlar tarafından yerine getirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.⁷¹¹ Yetim mallarının konu edildiği bir diğer ayette ise bu malları elinde bulunduranın dürüst davranması gerektiği vurgulandıktan sonra her şeyi bütün ayrıntılarıyla bilen Allah'ın insanı bütün davranışlarıyla hesaba çekeceğini ifade etmektedir.⁷¹² Hasîb isminin geçtiği bir hadis-i şerif şöyledir; “*Sizden biriniz arkadaşını mutlaka övmek istiyorsa, filanın şöyle şöyle olduğunu zannediyorum, bununla birlikte herkesin iç yüzünü bilip onu hesaba çekecek olan Allah'tır. 'Kimseyi Allah nezdinde tezkiye edemem' desin*”⁷¹³ Hasîb ismi, “yeten ve kâfi gelen” anlamında Allah'ın her şeyi sınırsız ilmiyle saymışçasına bildiği gibi, O, kulların yaptıkları hiçbir şeyi karşılıksız kalmayacağını

⁷⁰⁵ Bakara, 2/202; Al-i İmran, 3/19, 199; Maide, 5/4; Ra'd, 13/41; İbrahim, 14/51; Nur, 24/39; Enbiya, 21/47.

⁷⁰⁶ Buharî, *Sahih*, “Cihat”, 96; Tirmizî, *Sünen*, “Cihat”, 8.

⁷⁰⁷ Nisâ, 4/6, 86; Ahzâb, 33/39.

⁷⁰⁸ Nisâ, 4/86.

⁷⁰⁹ Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, II, 107-108.

⁷¹⁰ Ahzâb, 33/38-39.

⁷¹¹ Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, IV, 389.

⁷¹² Nisâ, 4/6.

⁷¹³ Hanbel, *Müsned*, V, 41, 45, 46, 47; Buharî, *Sahih*, “Edeb”, 54,95; Müslim, *Sahih*, “Zühd”, 65.

belirtmek için yapılan iyiliğin mükâfat ile kötülüğü de ceza ile karşılık bulacağını belirtmektedir.⁷¹⁴

Allah'ın Hasîb ismi, inananları üç ahlaki davranışa yönlendirmektedir. Birincisi “Allah'ı hesap gören” olarak bilmek bireyin Rabbine hesap vereceği şuuru ile yaşamasına yönlendirmektedir. Bu şuurla inanan birey, Allah'a hesap vermeden önce kendi nefsinin hesaba çekilmektedir.⁷¹⁵ Böylelikle birey hem ibadetlerine gerekli özeni göstermekte hem de tutum ve davranışlarında Allah'ı görüyormuşçasına ölçülü ve tutarlı yaşamaya çalışmaktadır.⁷¹⁶ İkincisi; bireyin günlük yaşantısında yaptıklarında şeffaf olmaya yönlendirmektedir. Üçüncüsü ise; bireyin günlük yaşantısında belli bir plan ve programla hareket etmeye yönlendirmektedir.⁷¹⁷

Tutum ve davranışlarında ölçülü olmak, yaptıklarıyla hesap verebilmek ve şeffaf olmak, günlük yaşantısında belli bir plan program dâhilinde hareket etmek eğitim-öğretimde her fert için önemli kazanımlardır.⁷¹⁸ Dolayısıyla Hasîb el-Esmâü'l-Hüsna'sının din eğitiminde öğrenilmesi ve içselleştirilmesi belirtilen ahlaki davranışların edinebilmesi açısından önem arz etmektedir.

el-Hâdî

“Yol gösteren, murada erdiren” Hâdî, Allah'ın ismi olarak; “hüda” ve “hidayet” sözcüklerinin masterlarından ismi fail olarak Kur'an-ı Kerim'de ve Hadis-i şeriflerde Allah'ı nitelendirmektedir.⁷¹⁹ Hâdî, Allah'ın kullarına kendisini tanıma yollarını gösteren, O'na inanma ve O'nu rab olarak kabul ettiğine rehberlik eden, akıl ve muhakeme gücü vererek yaşamının devam etmesini sağlayan şekilde

⁷¹⁴ Zilzâl, 99/7-8.

⁷¹⁵ Kuşeyrî, *et-Tahbîr*, 114.

⁷¹⁶ Buharî, *Sahih*, “Tefsîr”, 2; Mehmet Emin Özafşar vd. (ed.), *Hadislerle İslam* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013), III,147.

⁷¹⁷ Fatma Bayram, ““Hasbünallah" Ya Hasîb””, *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 315 (24 Mart 2017), 46-48.

⁷¹⁸ Zeki Koçak, “Gençliğin Güncel Meseleleri ve Çözüm Önerileri”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 23/3 (2019), 1337-1338; Süleyman Karacelil, “Din Eğitiminde Motivasyonun Önemi”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/4 (04 Haziran 2013), 201.

⁷¹⁹ Ra'd, 13/33; Hac, 22/54; Furkan, 25/31; Zümer, 39/23, 36; Tirmizî, *Sünen*, “Da'avât”, 82; Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, *es-Sünen*, thk. Muhammed Fuad Abdalbaki (Riyad, ts.), “Duâ”, 10; Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 106.

tanımlanabilir.⁷²⁰ Gazâli, Allah'ın Hâdî ismi ile her canlıya yaşamını sürdürmek için ilham verdiğini şöyle açıklar;

İşte çocuğa doğar doğmaz, emzirme ilhamını, civcivi yumurtadan çıkar çıkmaz yerdeki taneleri toplama ilhamını veren o olmuştur. Ya Arı? Ona altı köşe şeklinde petek yapmayı kim göstermiştir. Bunların hepsini ayrı ayrı açıklayacak olursak konu uzayıp gider. İki ayette anlatmaya çalışalım:

1- " Bizim Rabbimiz her şeye hikmetini veren, sonra da doğru yolu gösterendir," (Tâ-hâ:20/50)

2- " Takdir eden(Ona göre de) yol gösterendir." (A'la:87/3) ⁷²¹

İnsan, doğuştan hidayet ve iman üzere doğar.⁷²² Delalet ve küfür insanın sonradan yöneldiği bir durumdur. Bireyin doğuştan sahip olduğu iyi ve güzel yönlerinin muhafaza edebilmesinde gerek aileden gerekse de eğitim kurumlarında verilen eğitiminin etkisi olduğu görülmekle birlikte bireyin kötülüğe yönelmesinde doğduğu aile ve arkadaşın çevresinin de etkisi olabilmektedir. Çünkü kötülükleri süsleyerek gösteren nefis ve kötü tabiatlı insanlar olabilmektedir.⁷²³ İnsanın tabiatını koruması iyi ve güzel davranışlarını sağlam bir zemine oturtması, genel olarak eğitimin özel olarak din eğitiminin hedefleri arasındadır.⁷²⁴ Dolayısıyla Yüce Allah'ın Hâdî isminin öğrenilmesi din eğitiminde amaçlanan hedeflere ulaşılmasına katkı sağlayacaktır.

el-Şekür

"İyilik yapanı övgü ile anmak, yaptığı iyiliği unutmamak" anlamında sıfat olan Şekür; kulun, az ya da çok yaptığı iyi ve güzel davranışı karşılıksız bırakmayan anlamında Allah'ın isimlerindedir.⁷²⁵ Şekür ismi Kur'an-ı Kerim'de dört yerde geçmektedir. Üç ayette Allah'ın Gaffur ismi ile birlikte hem bağışlayıcılığı hem de lütufkâr Olduğuna dikkat çekerek kullarını müjdelemektedir.⁷²⁶

Gazâli, Şekür ismini; çok az bile olsa Allah'ın emirlerini belirli bir zaman içerisinde-ömür- yerine getirip güzel davranışta bulunanlara ahirette sonsuz nimetlerle

⁷²⁰ Yurdagür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, 244.

⁷²¹ el-Gazâli, *el-Maksad*, 180.

⁷²² Buhari, *Sahih*, Tefsir, 2; "Diyant Hadislerle İslam" (Erişim 13 Şubat 2021), V:141.

⁷²³ Tathisu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 251-252; Koçak, "Gençliğin Güncel Meseleleri ve Çözüm Önerileri", 1328.

⁷²⁴ Oruç, "Din Eğitiminin Hedefleri", 263-264.

⁷²⁵ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 209.

⁷²⁶ Fâtır, 35/30,34; Şura, 42/23; Tegabun, 64/17.

mükâfatlandırılan, yapılan en küçük iyiliği daha fazlasıyla karşılayan şekilde açıklamaktadır. Yüce Allah'ın nimet ve ihsanları sayısızdır. Onun için O'na ne kadar şükredilse de yine de tam şükredilmiş olunamaz.⁷²⁷ Şekür ismi insanlara Allah'ın verdiği sayısız nimet ve ihsanlarına karşılık O'na şükür etmeye yönlendirirken bu davranışı insanlar arasında teşekkürle göstermek gerektiğini hatırlatmaktadır. Bu durumu izah eden hadisi şerif ise şöyledir; “İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah'a şükretmez.”⁷²⁸

Tatlısu; Allah rızası gözetilerek yapılan iş ve davranışları fazlasıyla karşılanması olarak tanımlarken, devamında Allah'a şükreden, şükretmeyi kendine yol tutan bir kulun bu tutumundan dolayı bedenindeki her bir uzvun ne için yaratılmışsa bu amaç için çalışacağını belirtmektedir. Bu durumu şu örnekle izah etmekte; akıl ve zekâyı Allah bilgisini kazanmak için kullanır, fitne, fesat ve zarar için kullanmaz. Şekür Allah'ın verdiği bütün nimetleri ve ihsanı onun rızasına uygun olarak kullanmaktadır. Yüce Allah bu şekilde hareket edenleri işlerinde muvaffak kılarak, onlara nimetlerini arttırmakta ve onları sevmektedir. Çünkü Allah, şükürünü yerine getirene nimetlerin artacağını vaat etmektedir.⁷²⁹ Allah'a şükretmeyen kimse ise verdiği nimetleri görmezlikten gelmektedir. Hal ve hareketleriyle nimet verilmemiş gibi davranmaktadır. Allah rızası için hiçbir zahmet de bulunmazken, Onun rızası dışındakiler için gözünü kırpmadan her şey yapmaktadır. Böyle davrananlara nankör denilmektedir. Bunlar, Allah'ın sevgisinden mahrum kalmaktalar. Allah, onları nefis ve arzuları ile baş başa bırakır ve felaketlerle imtihan etmektedir. Eğer akıllanmazlarsa helak ve hüsrana sürüklemektedir.⁷³⁰

Şekür ismi Gafûr, Hâdi, Halîm ve Hamîd isimleri ile anlam yakınlığı bulunmaktadır. Genellikle Şekür ismi ile Hamîd ismi birbirine karıştırılmaktadır. Şekür ismini Hamîd ismi ile ayırmak gerekmektedir. Hamîd bir şeye karşılık olmaksızın niteliklerinden dolayı methedileni övmek anlamına gelirken, Şekür iyiliğe ve nimete karşılık iyilik ve nimet vereni övmek anlamına gelmektedir.⁷³¹

⁷²⁷ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 123.

⁷²⁸ Tirmizî, *Sünen*, “birr”, 35.

⁷²⁹ Bakara,2/158.

⁷³⁰ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 106-107.

⁷³¹ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 113; Bekir Topaloğlu, “Hamd”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 15/442-445.

Şekür isminin önemli tecellisi Allah'ın nimet verdiklerine ve ihsan ettiklerine şükreden bir insan olmaktır. Allah'ın verdiklerine şükreden olmak da başka bir nimet olarak görülmektedir. Bu hal ve tavır üzere olmak günümüz problemi olan tatminsizlik ve doyumsuzluk duygusunu bireyde büyük ölçüde ortadan kaldırmaktadır.⁷³² Ayrıca Şekür Allah nasıl ki az bir iyiliğe karşılık büyük nimetlerle mükâfatlandırıyor ise, bu ismin bilincinde olanlar, az- çok fark etmeksizin yapılan her iyiliği ziyadesiyle karşılık vermektedirler.⁷³³

el-Gaffâr ve el-Gafûr

Kur'an-ı Kerim'de "garf" kökünden farklı sığalarla 230'a yakın kelime türemiş olduğu ifade edilmektedir. Bu kelimelerin çoğunluğunun "gâfir, gafûr, gaffar, gufrân, mağfiret" gibi sıfat ve isimlerle Allah'a izafe edildiği belirtilmektedir. Bununla birlikte affetmek bağışlamak manasında olup insana nispet edilen kelimeler de vardır.⁷³⁴ "gufran ve mağfiret" kökünden türemiş Gafûr ismi bir şeyi kirden korumak için örtmek, gizlemek manasındadır.⁷³⁵ Gaffar ismi ise "günahları ve kusurları tekrar tekrar bağışlayan, sınırsız şekilde günahları bağışlayan" anlamında Allah'ı nitelemektedir.⁷³⁶ Tirmizi ve İbni Mâce'nin el-Esmâ'ül-Hüsnâ listelerinde Gaffar ve Gafûr isimleri geçmektedir. Kur'an-ı Kerim'de ise Gaffar ve Gafûr ismi ile birlikte Ğâfir ismi de zikredilmektedir.⁷³⁷ Gaffar ismi ile aynı kökten gelen istiğfar ise kişinin söz ve davranışlarıyla yaptığı kusurlarını bağışlaması için Allah'a talepte bulunmasıdır.⁷³⁸

İnsan hata yapabilen bir varlıktır. Allah, insanı maddi kirlerinden temizlenmesi için nasıl ki suyu, sabunu vb. şeyleri yaratmışsa yapılan hata ve manevi kirlerinden temizlenmesi için de istiğfarı sebep kılmaktadır. Manevi olarak temizlenmek için kul Allah'a hamdü-senaları hiç eksik etmeyerek, sık sık istiğfarda bulunması ve günlük meşguliyetleri içerisinde Allah'ı unutmayarak yaşaması gerekmektedir. *De ki ey kendilerine kötülük edip, aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden umudunuzu*

⁷³² Koçak, "Gençliğin Güncel Meseleleri ve Çözüm Önerileri", 1335-1336.

⁷³³ Fatma Bayram, "Eş-Şekür: Bizim Azımıza Kendi Çokluğuyla Karşılık Veren", *Diyanet Aylık Dergi*, *Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 311 (Kasım 2016), 76.

⁷³⁴ Bekir Topaloğlu, "Gafûr", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), 13/286; Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 86.

⁷³⁵ Yurdagür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, 97.

⁷³⁶ Ta-Ha, 20/82; Sad, 38/66; Zümer, 39/5.

⁷³⁷ A'raf, 7/155; Mü'min, 40/3.

⁷³⁸ Topaloğlu, "Gafûr", 13/286.

kesmeyin. Allah Bütün günahları bağışlar. Çünkü o çok bağışlayan çok esirgeyendir.⁷³⁹ Uyarısını fırsata çevirerek özellikle günün belli zaman dilimlerinde örneğin; seher vaktinde⁷⁴⁰ -istiğfar için önemli bir zaman olduğunu bilincinde olarak- Allah'tan mağfiret dilemek ayette verilen müjdeye ulaşılması bakımından önemlidir. Bununla birlikte namazın da mağfiret ve istiğfar için önemli bir ibadet olduğunu bilerek bu bilinçle namaz ibadetini eda etmek gerekmektedir.⁷⁴¹ Kötü huyları (gyıbet, kin, intikam haset vb.) besleyen kişi Allah'ın Gaffar isminden uzaklaşmaktadır. Dolayısıyla kötü huyları hayatından uzaklaştırması gerekmektedir. Allah'ım bu isminin insandaki tecellisini Hz. İsa'ya atfedilen bir olayla özetleyebiliriz.⁷⁴² “Bir defasında İsa (as) havarileri ile birlikte ölmüş bir köpeğin yanından geçerler. Havarileri kokuya dayanamaz: “- bu ne fena kokuyor.” derler, İsa (a.s), bu sözü duyunca;(Bu gibi hallerde İnsanların iyi taraflarını anlatmak gerektiğini öğretmek için) Şöyle mukabelede bulunur. “-Zavallı hayvanın ne güzel dişleri var.” Dolayısıyla Gaffar isminin insan üzerindeki bir etkisi de karşılaştığı durumlar karşısında farklı bakış açılarını geliştirerek, olayların olumlu taraflarının da görülmesi gerektiğini vurgulanmaktadır.

İsfahânî; gafûr kelimesini, kirden korunmak için elbiseyi giydirmek anlamında olduğunu, Gafûr ismini ise; Allah'ın kullarını azap etmekten koruyarak gufranı ve mağfireti ile muamele etmesi şeklinde açıklamaktadır.⁷⁴³ Gafûr isminin bir diğer anlamı da, utanç verici ve yüz kızartıcı suçları örten demektir. Bu açıdan Allah'ın Gafûr isminin insan üzerinde birkaç şekilde tecellileri vardır. Birincisi insanın bedeninde bulunan çirkin- nahoş uzuvları içeri gizleyerek örtmektedir. İkincisi insanın beslediği kötü- çirkin duygularını kalbine gizleyerek örtmektedir. Üçüncüsü insanın imandan sebat ettiği sürece günahlarını örtmek ile birlikte sevaplara tebdil edeceğinin vaadini vermektedir.⁷⁴⁴ Gafûr Allah, insanın bu kötü hallerini örterek birbirini sevmesine ve birbirine itimat etmesine vesile olmaktadır. Çünkü insanın kötü ve yüz kızartıcı hallerinin görülmesi diğer insanların tiksinsmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla insanlar toplum halinde yaşanmasına olanak sağlayan Gafûr Esmâü'l-

⁷³⁹ Zümer, 39/53.

⁷⁴⁰ Al-i İmran, 3/17.

⁷⁴¹ Tathisu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 70.

⁷⁴² el-Gazâlî, *el-Maksad*, 89.

⁷⁴³ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 757.

⁷⁴⁴ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 88.

Hüsnâ'sıdır. Bu ismin hükmü olmasaydı insan topluluğu düşünülemezdi. Gâfir ismi de, Allah'ın Gafûr ismindeki örtmeyi melekût âleminde gerçekleştirmektedir.⁷⁴⁵

İnsanın içini rahatsız eden nefsani, şeytani arzular karşısında insanı zaafa düşüren, ayağını kaydıran ve günahlara sürükleyen durumlardan dolayı Allah'ın mağfiretine ihtiyacı vardır. Böyle durumlardan içten bir nedamet ile Allah'ın mağfiretine sığınmalıdır.⁷⁴⁶ Allah'ın her Esmâü'l-Hüsna'sında olduğu gibi Gafûr esmasının anlam ve önemini farkında olan bireyler, başkalarının hata ve noksanlarını örtmesi gerektiğini bilmekteler. Çevresindeki insanlarda gördükleri kusurları onları rencide etmeden ve yüzlerine vurmadan düzeltmeye gayret göstermekteler. Bu manada Hz Peygamber şöyle buyurmuştur: *“Kim bir Müslümanın dünya sıkıntılarında bir sıkıntıyı giderirse, Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarında birini giderir. Kim darda kalan bir kimsenin işini kolaylaştırırsa, Allah da dünya ve ahirette onun işlerini kolaylaştırır. Kim Bir Müslümanın ayıbını örterse, Allah da dünya ve ahirette onun ayıplarını örter. Kul kardeşinin yardımında olduğu sürece, Allah da onun yardımcısı olur,”*⁷⁴⁷

el-Latîf

“Lutf, letâfet” kökünden türemiş olan Latîf, Allah'ın ismi olarak “nazik, yumuşak ve dakik davranan, merhameti ile muamele eden, işlerin en ince ve gizli yönlerini bilen, duyu organlarıyla algılamayan” anlamlarına gelmektedir.⁷⁴⁸ Kur'an-ı Kerim'de Latif ismi yedi yerde geçmektedir.⁷⁴⁹ Beş ayette Habîr ismi ile birlikte geçmektedir. Habîr ismi ile birlikte geçtiği *“Gözler onu idrak edemez, hâlbuki o gözleri idrak eder. O en ince şeyleri bilir ve her şeyden haberdardır.”*⁷⁵⁰ Ayetinde anlaşıldığı üzere bütün incelikleriyle her şeyi bildiğini ifade etmektedir. Tek başına geçtiği ayetlerde ise; *“Allah kullarına çok lütfkârdır, ...”* Ayetinde olduğu gibi daha çok lütuf ve ihsanda bulunduğunu belirtmektedir.⁷⁵¹ Kur'an-ı Kerim'de Latif isminin geçtiği ayetlerdeki muhtevalarına bakıldığında, “ilim” anlamına da geldiği

⁷⁴⁵ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsna Şerhi*, 104.

⁷⁴⁶ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsna Şerhi*, 105.

⁷⁴⁷ Mehmet Emin Özafşar vd. (ed.), *Hadislerle İslam*, 3, 351, Ebû Dâvûd, "Edeb", 60.

⁷⁴⁸ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 599; Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 197.

⁷⁴⁹ En'am, 6/103; Hac, 22/63; Mülk, 67/13, 14; Lokman, 31/16; Ahzâb, 33/34; Yusuf, 12/100; Şûrâ, 42/19.

⁷⁵⁰ En'am, 6/103.

⁷⁵¹ Şûrâ, 42/19.

belirtilmektedir.⁷⁵² Bu manaya dikkat çeken Gazâlî; Latif ismini, Allah'ın işlerinde yumuşak ve nezaketli davranması, ilimde de lütufta bulunması olarak açıklamaktadır. Bu iki durumun birleşmesi mükemmelliğe işaret etmektedir. Bu da ancak Allah için söz konusudur. Devamında Latif isminin tecellisinin kullar tarafından anlaşılmasının pek mümkün olmadığını belirterek, bunun anlaşılmasının ancak kulun sahip olduğu bilgi miktarınca mümkün olabileceğini belirtmektedir.⁷⁵³ İnsan, hayvan ve diğer canlılardaki yaratılış ve bu yaratılışın belli bir seyirde uyum içerisinde olması Latif isminin tecellisidir. Latif Allah, tatlılığın ve yumuşaklığın en ince cihetleriyle kullarına muamele etmektedir.⁷⁵⁴

Allah kullarına karşı nasıl ki tatlı, yumuşak, taassuptan uzak ve rencide etmeden onlara muamele de bulunuyorsa; insanların da diğer insanlarla ilişkilerinde özellikle din eğitimcilerin bu metodu din eğitimi alan kişilere karşı kullanmaları gerektiğini Latif ismiyle hatırlatmaktadır. Latif isminin kullardaki tecellisi, kulun Allah rızasına uygun samimi ve yumuşak davranışlar sergilemesidir. Kul Allah'ın kâinattaki güzellik ve inceliklerini görerek, O'nun inceliklerle lütfeden nimetlerini minnet ve şükran ile anarak mükâfatını kazanmaktadır.⁷⁵⁵

el-Mü'min

“Emn” kökünün if'al babından gelen bir sıfat olup “güven içinde bulunmak, korkusuz olmak, vaadine güvenilen” manalarına gelen Mü'min ismi el-Esmâü'l-Hüsnâ'dan biridir.⁷⁵⁶ Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah'ın fiili olarak “korku ve endişeden emin kılmak” manasında farklı yerlerde zikredilmektedir.⁷⁵⁷ Ayrıca Yüce Allah'ın on dokuz isminin zikredildiği Haşr sûresinin son ayetlerinde “ ... *güven sağlayan ve kendisine güvenilendir* ... ” şeklinde isim olarak yer almaktadır.⁷⁵⁸ Mü'min ismi Allah'ın dünyada insanları çeşitli endişelerden koruyup yaşama sevincini telkin etmesi şeklinde de ifade edilmektedir.⁷⁵⁹ Mü'min ismi ahirette müminleri; kötü sonuçlardan

⁷⁵² Bekir Topaloğlu, “Latîf”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 27/108.

⁷⁵³ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 117-118.

⁷⁵⁴ Tathisu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 97.

⁷⁵⁵ Tathisu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 97.

⁷⁵⁶ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “emn”, md.

⁷⁵⁷ Bakara, 2/15; En'am, 6/82, Nur, 42/15.

⁷⁵⁸ Haşr, 59/22-24.

⁷⁵⁹ Sedreddin Konevî, *Şerhu Esmâillahi'l Hüsnâ-Esmâ-I Hüsnâ Şerhi*, ed. Rıfat Özçöllü - E. Burak Şaman, çev. Ekrem Demirli (İstanbul: Kapı, 2014), 53.

koruyan, samimiyetle iman eden kulları onaylayan ve peygamberlere verdikleri mucize ile peygamberliğini tasdik eden manalarında da kullanılmaktadır.⁷⁶⁰ Tatlısu; Allah'ın Mü'min esmasını kalbe iman nuru uyandıran, kendisine sığınanlara güven vererek koruyan ve iç huzur sağlayan olarak belirtmektedir.⁷⁶¹

Allah'ın Mümin esmasının insanda tecellisi ise; inanan kişiye emniyet vermektedir. Bu emniyet bireyin mal, can, ırz ve namus gibi hayati konularda endişe ve korku duyması yerine kalbine rahatlık ve huzur getirmektedir. Bu isim insanın kötülüğünü isteyenlere karşı Allah'a sığınması gerektiğini belirterek, onu bütün şerlerden korumaktadır. Mümin ismini öğrenip hayatına tatbik eden kişinin yüklendiği sorumluluk; iman bütünlüğünü korumak ve çevresindekilerin güvenini kazanmaktır.⁷⁶² Bu ismin inanan bireylere verdiği mesaj ise; nasıl ki Mü'min Allah kuluna güven ve iç huzur sağlıyorsa, inanan kişinin de yanındakilerin şerrinden emin olduğu ve kimseye zararı dokunmayan kişi olması gerektiği belirtilmektedir.⁷⁶³ Bu isme layık olan, insanları iman üzere hak yoluna çağıran ve onları Allah'ın gazabından kurtaran kimsedir. Allah'ın güzel isimlerinden Mü'min eman verendir. Bununla birlikte korkutan da O' dur; ancak güzel isimlerinden biri Mü'min olması muhavvit - korkutucu- olmaması Yüce Allah'ın güven veren, esen kılan ve huzur veren gibi özelliklerini ön plana çıkarmaktadır.⁷⁶⁴

Yukarıda Mü'min ismi ile ilgili olarak ifade edilenlerden yola çıkılarak bu ismin, inanan bireylerde güven duygusunun oluşmasına katkı sağladığını ifade edebiliriz.⁷⁶⁵ Bu duygu Allah ile birey arasında güven temeli bir inancın oluşmasına katkı sağladığı gibi, bireylerin günlük hayatına etki ederek kişiliğinin⁷⁶⁶ ve özgüvenin ulaşmasında önemli katkıları olduğu ifade edilmektedir.⁷⁶⁷ Eğitim-öğretimde bu ismin

⁷⁶⁰ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 235.

⁷⁶¹ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 52.

⁷⁶² Fatma Bayram, "Güven Veren: el-Mümin", *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 285 (01 Eylül 2014), 70-72.

⁷⁶³ Buharî, *Sahih*, "Îmân", 4; Müslim, *Sahih*, "Îmân", 65.

⁷⁶⁴ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 53-54.

⁷⁶⁵ Enes Aydın, *Din Eğitiminde Duyuşsal Boyut* (Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 21.

⁷⁶⁶ Kişilik: Bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü, şahsiyet şeklinde tanımlanmaktadır. Hayati Hökelekli, *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din* (İstanbul: Degerler Eğitimi Merkezi, 2016), 52; *Kelimeler.gen.tr*, "Kişilik" (Erişim 10 Aralık 2021).

⁷⁶⁷ Nevzat Tarhan, *Duyguların Psikolojisi ve Duygusal Zekâ* (İstanbul: Timaş yayınları, 2019), 76-77.

öğrenilmesi ve benimsenmesi güvenilir bireylerin yetişmesinde etkili olduğunda güvenilir bir toplumun oluşmasına da katkı sağlamaktadır.⁷⁶⁸

el-Müntakım

“Suçluyu cezalandırmak, şiddetle ayıplamak” manasında “nakm” kelimesinin kökünden türemiş bir sıfat olan Müntakım; “öç alan, suçluyu cezalandıran, yadırgayıp ayıplayan” demektir. el-Esmâü'l-Hüsnâ olarak; suçluları cezalandıran, zalimin cezasını veren anlamlarına gelmektedir.⁷⁶⁹ Kur'an-ı Kerim'de Zü'n-tikam ismiyle aynı manada Allah'a nispet edilerek zikredilmektedir.⁷⁷⁰ Müntakım isminin; Aziz, Adl, Hakem, Muksıt isimleriyle anlam yakınlığı olduğu ifade edilmektedir.⁷⁷¹ Gazali'ye göre Müntakım Allah, cezayı vermeden önce Rahman, Rahim, Gafur, Gaffar, Afüvv ve Tevvâb isimleri ile muamelede bulunarak insanlara fırsatlar sunmaktadır. Bu fırsatlardan sonra asilik, canilik, taşkınlık yapan ve azgınlaşanlara gereken muameleyi yapmaktadır. Ancak birçok defa insanı mazur gördükten ve defalarca uyardıktan sonra hak edenin haddini bildirmektedir.⁷⁷² “...Bilinmeli ki Allah'ın ayetlerini inkâr edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah suçlunun hakkından gelen mutlak güç sahibidir.”⁷⁷³ Ayetin sonunda geçen Allah'ın “Zü'n-tikam” ismini Yazır, “*intikam da ni'metin zıddı nıkmekten me'huz olub ibrazı satvet etmek ve bir cinayetin cezasını vererek caninin lezzeti cinayetini elemi ukubete tebdil eylemektir...*” Şeklinde açıklayarak Müntakım isminin Afüvv isminin zıttı olduğunu ve öç almak anlamına geldiğini belirtmektedir.⁷⁷⁴

Müntakım Allah'ın suçluları cezalandırması ile insanların birbirlerini davranışlarından dolayı cezalandırması aynı anlama gelmemektedir. Bu cezalandırma dostlarını düşmanlarına karşı koruma hikmetine binaen yapılmaktadır. Allah cezalandırırken aceleci davranmamaktadır. Cezayı vermedeki maksat dünya hayatına bakan yönüyle bireyi ıslah etme ve toplumsal düzeni sağlamaktır. Bu durumun ahirete bakan hikmeti ise adaletin yerini bulmasını sağlamaktır.⁷⁷⁵ Allah'ın Müntakım olması

⁷⁶⁸ Hüseyin Peker - Osman Eyüpoğlu, “Birey ve Toplum Açısından Dini Eğitime Duyulan İhtiyaç”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (01 Aralık 2015), 11-17.

⁷⁶⁹ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 237.

⁷⁷⁰ İbrahim, 14/46, 47; Al-i imran, 3/4; Maide, 5/95; Duhan.59/16.

⁷⁷¹ Bekir Topaloğlu, “Müntakım”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), 32/23-24.

⁷⁷² el-Gazâlî, *el-Maksad*, 169-170.

⁷⁷³ Al-i İmran 3/4.

⁷⁷⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, I, 1002.

⁷⁷⁵ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 237.

karşısında toplumların, milletlerin, fertlerin titremesi gerektiğini ifade eden Tatlısu; bu ismi hatırdı tutamayıp gereğini yerine getirmeyen inançsız, müşrik ve kötü huylulara, Allah önce mühlet vermektedir. Mühletten sonra durumlarını düzeltmeyip hatalarında ısrar edenleri müthiş ve korkunç bir azabın beklediğini vurgulamaktadır. Müntakım Allah'ın af ve keremine sığınmayarak gafilce davrananları *“biraz ileride şiddetle çarparak param parça olacakları duvarı görmeden doludizgin at koşturanlara benzer.”* şeklinde betimlemektedir.⁷⁷⁶ Müntakım Allah'ın her türlü uyarılarına rağmen zülüm ve küfürlerine devam eden Fir'avun, Ad, Semûd vb. kavimlerin uğradıkları felaketler Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde bildirilmiştir.⁷⁷⁷ Müntakım Allah; geçmişte yaşamış ve ibretlerden ders almayanları, Rahman Allah'a inanmayıp onun buyruklarını dikkate almayanları, yoldan çıkan millet ve fertleri, inançsız ve merhametsiz birey ve toplulukları terbiye etmektedir. Dolayısıyla bu ismi kavrayıp hayatına tatbik eden birey ve toplumlarda inanç ve güzel ahlak ön plana çıkmaktadır. Bu inanç ve güzel ahlak onları hayra sevk ederek ferahlamaktadır. Aksi durum bireye ve toplumlara darlık ve ıstırap getirmektedir. Allah insanlara verdiği rahatı, refahı ve huzuru onlar değiştirmedikçe değiştirmez.⁷⁷⁸ Bunlardan hareketle Müntakım isminin eğitim yoluyla aktarmak gerekmektedir. Bu aktarımında en önemli sacayağı din eğitimidir. Bu ismin geçtiği bir hadis ile konumuzu sonlandırabiliriz. *“Allah'ım! Lütfettiğin nimetlerin son bulmasından, ihsan ettiğin sağlık ve afiyetin mahiyet değiştirmesinden, azabının ansızın gelmesinden ve gazabını celbeden bütün davranışlardan sana sığınırım.”*⁷⁷⁹

el- Vedüd

“Sevmek, muhabbet etmek, talep etmek” anlamlarına gelen “vüdd” sözcüğünden türemiş Vedüd ismi “çok seven, çok sevilen, sevgisi sabit” demektir.⁷⁸⁰ el-Esmâü'l-Hüsna'dan olan Vedüd ismi Kur'an-ı Kerim'de çok yerde Allah'a atfedilmektedir.⁷⁸¹ Örneğin; hem sevmeye hem de sevmeye layık olduğunu gösteren bu isim, bir ayeti kerimede *“... Allah onları sever onlar da Allah'ı severler...”*⁷⁸²

⁷⁷⁶ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 206.

⁷⁷⁷ Bakara, 2/50; A'raf, 7/73,76,136; Hûd, 11/60; Nelm, 27/49-53.

⁷⁷⁸ Ra'd, 13/11; Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 207.

⁷⁷⁹ Müslim, *Sahih*, "Zikir, Dua", 96.

⁷⁸⁰ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 1143; Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 340.

⁷⁸¹ Enfâl, 8/63; Hûd, 11/90; Meryem, 19/96; Rum, 30/21; Şûrâ, 42/23; Burûç, 85/14.

⁷⁸² Mâide, 5/54.

şeklinde geçmektedir. Aynı zamanda Tirmizi ve İbni Mâce'ye ait el-Esmâü'l-Hüsna listelerinde geçmektedir.⁷⁸³ Vedüd isminin Rahman, Rahim, Velî, Mevla ve Rauf isimleriyle anlam yakınlığı olduğu belirtilmektedir.⁷⁸⁴

Tatlısu, Vedüd isminin kullanıldığı yere göre seven, sevilen manalara gelebileceğini belirtmektedir. Seven manasında iyi ve güzel davranışlarda bulunan kulları çok seven onlara lütuf ve ihsanda bulunan, sevilen manasında ise; sevilmeyi hak edenin en çok O olduğunu belirtmektedir. Allah Vedüd - Seven, sevilen- olduğu için iman eden müminlere namütenahi feyizlerin kaynağını açmaktadır. Bu kaynaklardan alınan hakikatler ve lezzetler başka hiçbir şekilde elde edilmemektedir. Vedüd Allah, inanmış gönüllerin iman zevkinden elde edecekleri hakikatler ve lezzetleri, ibadetleri usulünce yapmalarına bağlamaktadır. Bu sebeple İman edip samimi bir şekilde ibadetlerini yerine getirenler bu feyizlere ulaşmaktadırlar.⁷⁸⁵ Gazali, Vedüd ismini, bütün yaratıklarının iyi olmasını isteyen ve onlara en güzel şekilde ikramda bulunan olarak tanımlayarak, bu ismin daha çok Rahim ismi ile yakın anlama geldiğini belirtmektedir.⁷⁸⁶

Vedüd ismi Allah ile insan arasındaki sevgiyi işaret etmektedir. Allah'ın insanları ayırt etmeksizin sevdiğini -insanlara verdiği farklı nimetlerle göstermektedir. İnsanların da Allah'ı sevmeleri gerektiği anlaşılmaktadır.⁷⁸⁷ Bu da insanda sevgi temelli bir Allah tasavvuru oluşturmaktadır. Allah'ın sevgisine nail olmak, onun emirlerine riayet etmek, ibadetleri yerine getirmekle birlikte; salih amel işlemek, insanlara maddi manevi yardımda bulunmak, onun yasakladığı çirkin davranışlardan uzak durmakla mümkün olabilmektedir.⁷⁸⁸

Vedüd ismini özümsemek, seven Allah'ı sevmektir. Bunun bir gereği olarak insanlara sevgi ve merhametle muamelede bulunmaktır. İnsanlara olan sevgisini iyilik yaparak,⁷⁸⁹ tutarlı davranışlar sergileyerek, öfkelenildiğinde öfkesine yenik düşmeden,

⁷⁸³ Tirmizî, *Sünen*, "Da'avat", 82; İbn-i Mace, *Sünen-i İbn-i Mace Tercüme ve Şerhi*, "Duâ", 10.

⁷⁸⁴ Bekir Topaloğlu, "Vedüd", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 42/598-599.

⁷⁸⁵ Tatlısu, *Esmâü'l-Hüsna Şerhi*, 134-135.

⁷⁸⁶ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 144-145.

⁷⁸⁷ Muhammed Emin Yıldırım, *İnsanî İlişkilerde İlahî Ölçü* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2004), 181.

⁷⁸⁸ Bakara, 2/195; Al-i İmrân, 3/31, 76; Sevinç, "Esmâ-i Hüsnâ'dan el-Vedüd İsminin Din Öğretimine Konu Edilmesi ve Ders Uygulama Örneği", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26 (Aralık 2015), 111-113.

⁷⁸⁹ Kasas, 28/77.

onların kusurlarını affederek gösterebilmektir. Bu davranışlarda bulunurken esas olan karşılık beklemezsizin Allah'ın rızasına ulaşmaktır.⁷⁹⁰

el- Vehhâb

“Karşılıksız vermek, bağışlamak, daha çok vermek” anlamlarında “vehb –hibe-” kökünde türemiş⁷⁹¹ Vehhâb isminin terim anlamı; sahip olduklarını karşılık beklemeden -bedelsiz- başkasına vermek demektir.⁷⁹² Vehb kavramı, Kur'an-ı Kerim'de fiil ve isim kalıbında yirmi beş yerde geçmektedir.⁷⁹³ Yüce Allah Vehhâb ismi ile “ *Biz ona İshak ve yakub'u da armağan ettik; hepsini de doğru yola ilettik daha önce de Nuh'u ve onun soyundan Davud'u Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u Musa' yı ve Harun'u doğru yola iletmıştik. Biz iyilikleri böyle ödüllendiririz.*⁷⁹⁴ Evlat vererek bağışta bulunduğunu, “...*Sonra Rabbim bana doğru karar vermeyi öğretti ve beni peygamberlerden biri yaptı.*”⁷⁹⁵ Ayeti ile Hz. Musa'ya hikmet ve peygamberlik verdiğini, “*Biz Davud'a Süleyman'ı armağan ettik. O ne iyi kuldu! Yönü hep Allah'a dönüktü.*”⁷⁹⁶ Ayetinde Hz. Davud'a Hz. Süleyman'ı bağışladığını, “ *Rabbimiz! Bizi doğru yola erdirdikten sonra kalplerimizi saptırma, bize tarafından bir rahmet bağışla. Hiç kuşku yok ki lütfü bol olan yalnız sensin.*”⁷⁹⁷ Ayetinde inanan akliselim sahiplerini hidayete erdirerek ve bol lütuf verdiğini belirtmektedir. Vehhâb ismi, Kerim, Mâni, Muğni, Rahman, Rahim, Raûf ve Rezzak isimleri ile anlam yakınlığı bulunmaktadır.⁷⁹⁸ Bu isim, Tirmizi ve İbn Mâce'nin el-Esmâü'l-Hüsna listelerinde geçmektedir.⁷⁹⁹

İsfahânî, Vehhâb isminin Kur'an-ı Kerim'de geçtiği ayetler ışığında değerlendirirken; Allah'ın farklı şekillerde insanlara “ihsan etme, hikmetler verme, hidayete erdirme, dileklerini kabul etme, hibe etme, evlat bağışlama” gibi lütuf ve

⁷⁹⁰ Al-i İmran, 3/134; İnsan, 76/8,9; Sevinç, “Esmâ-i Hüsnâ'dan el-Vedüd İsminin Din Öğretimine Konu Edilmesi ve Ders Uygulama Örneği”, 103-112.

⁷⁹¹ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 340.

⁷⁹² el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 1186.

⁷⁹³ Al-i İmran, 3/8; Enâm, 6/84; İbrahim, 14/39; Meryem, 19/5,19,53; Şuarâ, 26/21; Sad, 38/30; Furkan, 25/74.

⁷⁹⁴ Enâm, 6/84.

⁷⁹⁵ Şuarâ, 26/21.

⁷⁹⁶ Sad, 38/30.

⁷⁹⁷ Al-i İmran, 3/8.

⁷⁹⁸ Bekir Topaloğlu, “Vehhâb”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 42/611.

⁷⁹⁹ Tirmizî, *Sünen*, “Da'avat”, 82; İbn Mâce, *es-Sünen*, “Dua”, 10.

bağışlardan bulunduğunu belirtmektedir.⁸⁰⁰ Vehhâb isminin geçtiği ayetlere baktığımızda, Allah Vehhâb olduğundan rahmet, hikmet, lütuf, ihsan, mülk, salih nesil gibi insanın kendi imkânlarıyla ulaşamayacağı nimetler vermektedir.⁸⁰¹ Gazali, Vehhâb ismini “ziyadesiyle veren ve bağışta bulunan” olarak tanımlarken karşılıksız vermek sadece Allah'a mahsustur. İnsandan böyle bir şey beklenemez. Ancak insan, verdiklerine bir karşılık olarak sadece Allah'ın rızasına kavuşmak arzusuyla verirse Vehhâb ismine mazhar olacağını belirtmektedir. İnsanların diğer insanlar tarafından tenkit edilmeme, takdir edilme, övülme, sevilme, şeref ve ün kazanmak için vermeleri Vehhâb ismi ile bağdaşmamakla birlikte yaptıklarının sadece işçilikten ibaret olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla Vehhâb isminin insanlardaki belirtisi verdiklerine karşılık bir menfaat beklemeden vermek gerektiğini bunu; bir babanın evladına herhangi bir menfaat beklemeden koruduğu gibi olması gerektiğinin altını çizmektedir.⁸⁰²

İnsan yapısı itibariyle toplumsal bir varlıktır. Yaşamın her evresinde -bebeklik, çocukluk, gençlik ve ihtiyarlık- belli ihtiyaçları olmaktadır. Bu ihtiyaçlar nedeniyle çevresine muhtaç olmaktadır. Bu muhtaçlık verme ve paylaşmayı gerekli kılmaktadır. Vehhâb isminin insana kazandırdığı önemli erdemler “verme ve paylaşma”dır. Verme kendisindeki emaneti ya da sahip olduklarını başkalarına ulaştırmak, başkaları ile paylaşmaktır. Bu erdemın doruk noktası karşılık beklemeden yapabilmektir. Yani veren el olabilmektir. Ve bunu Allah rızası için yapmak büyük bir lütuf olarak bilinmektedir. Allah'ın Vehhâb ismini tecelli edenler, O'nun lütuf ve nimetlerini paylaşırken Allah'a içten bir yakınlık ve minnettarlık duymaktalar. Bu davranışları Allah'ın rızasına ermek için yapmaktalar.

Vehhâb Allah ihsan ve ikramlarını çoğu zaman kullarını aracı yaparak gerçekleştirmektedir. Bu sebeple insanlar içerisinde vermeyi alışkanlık haline getirenler Allah'ın Vehhâb isminin tecellisi olmaktadır.⁸⁰³ Vermenin insan ruhunu iyileştiren bir etkiye sahip olduğu geçmişten beri dillendirilmektedir. Günümüzde yapılan nörobiyolojik araştırmalarda vermek ve paylaşmakla başkalarının mutlu

---

⁸⁰⁰ el-İsfahâni, *el-Müfredât*, 1186-1187.

⁸⁰¹ Enam, 6/84. Şu'arâ, 26/21. Sad, 38/30; Fatma Bayram, “Bir Karşılık Beklemeden Bol Bol Veren el-Vehhab”, *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 296 (2015), 70-72.

⁸⁰² el-Gazâlî, *el-Maksad*, 90-93.

⁸⁰³ Bayram, “Bir Karşılık Beklemeden Bol Bol Veren el-Vehhab”.

etmenin, mutlu eden kişiyi de dolaylı etkileyerek beyninde mutlulukla ilgili enzim ve hormonlar salgıladığı belirtilmektedir. Bu da bireyde hem fedakârlık duygusu oluşturmakta hem de yaptıklarıyla mutlu olmasına vesile olmaktadır. Bu duyguları benimseyen bireylerde tek taraflı çıkar, cimrilik, bencillik gibi kötü huylar da azalmaktadır.⁸⁰⁴ Din eğitimde Vehhâb isminin anlam ve değerinin bilinmesi sözü edilen ahlaki kazanımların edinmesinde önemlidir.⁸⁰⁵

el-Vekîl

Vekîl sözcüğü “işin görülmesi için başkasına havale etmek” anlamında “vekl -vükûl-” kökünden türemiş bir sıfat olup “işin havale edildiği kimse” demektir.⁸⁰⁶ Esmâü'l-Hüsna'dan biri olarak “bütün yarattıklarına yönelik işlerin görülmesinde güvenilir, dayanılan yeterli tek varlık manasına gelmektedir.⁸⁰⁷ Kur'an-ı Kerim'de yaklaşık yetmiş yerde geçmekte olan vekîl; her şeyin maliki ve yöneticisi olarak koruyan, güvenilen, görüp gözeten anlamlarında on dört yerde sadece Allah'a atfedilmektedir.⁸⁰⁸ Allah'ın Vekil ismi Tirmizi ve İbn Mâce'nın Esmâü'l-Hüsna listelerinde geçmektedir.⁸⁰⁹ Ayrıca; bu isim, farklı hadis rivayetlerinde Allah'a nispet edilerek “Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!” ayetiyle birlikte değerlendirilmektedir.⁸¹⁰ Vekîl isminin; Hasîb, Hafız, Rezzak, Velî isimleri ile anlam yakınlığı bulunmaktadır.⁸¹¹

Allah'ın bütün yarattıkları üzerinde Vekîl olması iki şekilde anlaşılmaktadır. Birincisi, bu isim Allah'a mahsustur, ancak O bizim vekilimiz, sığınağımız ve koruyucumuzdur.⁸¹² Bize rızık veren, yaşamsal sıkıntılarımızı gideren sadece O'dur; çünkü “... Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!...”⁸¹³ İkincisi; ilim sahibi olanların, “Asla ölmeyecek olan O diri varlığa - Allah'a- dayanıp güven ve ona hamd ederek

⁸⁰⁴ Bayram, “Bir Karşılık Beklemeden Bol Bol Veren el-Vehhab”.

⁸⁰⁵ Namık Kemal Okumuş, “Din Eğitimi-Öğretimi Özgür Bireylerin Yetiştirilmesinde Etkin Bir Rol Üstlenebilir Mi?”, *Kelâm Araştırmaları Dergisi* 13/1 (13 Şubat 2015), 239-243.

⁸⁰⁶ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 342.

⁸⁰⁷ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 1177.

⁸⁰⁸ Al-i İmran, 3/173; Nisâ, 4/81,132,171; Hûd, 11/12; Yûsuf,12/102; İsrâ, 17/ 2,65; Furkan, 25/58; Ahzab 33/ 3, 48; Zümer, 39/62; Müzzemmil, 73/ 9.

⁸⁰⁹ Tirmizî, *Sünen*, “da’avat”, 82; İbn Mâce, *es-Sünen*, “duâ”, 10.

⁸¹⁰ Hanbel, *Müsned*, 1, 326; III,7; Tirmizî, *Sünen*, “Kıyamet”, 8.

⁸¹¹ Bekir Topaloğlu, “Vekîl”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 43/10.

⁸¹² Yıldırım, *İnsanî İlişkilerde İlahî Ölçü*, 53.

⁸¹³ Al-i İmran, 3/173.

yüceliğini dile getir. Kullarının günahlarından haberdar olma konusunda o kendi kendine yeterlidir.⁸¹⁴ Ayetinde belirttiği üzere O'nun dışındaki her şeyin fani olduğunun, hiçbir şeyin ebedi olmayacağını farkında olduklarında sadece vekil olarak Allah'ı görüp ona tevekkül etmekte. Bunun gereği olarak müracaatlarını yalnızca Allah'a yapmaktadırlar.⁸¹⁵

Allah'ın isimlerini daha çok tasavvufî açıdan ele alan Kuşeyrî, Vekîl ismini “işin kendisine tevkil edildiği kişidir.” şeklinde açıklayarak Allah dışında birinin vekil tayin eden kimseden, vekil olan ücret ister, farklı taleplerde bulunabilir. Ayrıca vekil olarak tayin edildiği işte de yanılabilir. Ancak gönülden bağlanmak suretiyle Allah'ı vekil kılanı, Allah mükâfatlandırmaktadır. Vekîl eden, yüce Allah'ı övgü ile anarken, Allah, onun dileklerini gerçekleştirmekte ve aklına gelmeyen lütuflarda bulunmaktadır. Yalnız Allah'ı vekil kılan kişinin, Allah'ın kul üzerindeki bütün görevlerini yerine getirmesi ve kötü arzulardan uzak durması gerekmektedir.⁸¹⁶ Vekîl ismini hem insana hem de Allah'a atfeden Gazali, insanın sınırlı, eksik, muhtaç ve şartlara bağlı olduğundan vekâlet görevini tam olarak yerine getiremeyeceğini; ancak her yönüyle kemal sahibi Allah'ın mutlak manada Vekîl olduğunu belirtmektedir.⁸¹⁷ Çünkü yarattığı her şeyi ayrıntısıyla bilen ve her zorluğun üstesinden o gelmektedir. İnsanların birbirlerine vekil olması geçici bir vekillik olmaktadır.⁸¹⁸

Bu ismi hayatına tatbik eden bireylerin, birbirlerine destekçi olmaları ve yardımlaşmaları gerekmektedir.⁸¹⁹ Bu yardımlaşma ailede, okulda ve toplumun her kademesinde olması gerekmektedir. Özellikle eğitim-öğretim ortamlarında eğitici ya da eğitilenler arasında yardımlaşma kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu sebeple yardımlaşmanın maksimum düzeyde olabilmesi için Vekîl isminin öğrenilip içselleştirilmesi önemlidir.

Kulun Allah'ı vekil kılması ile tevekkül etmesini gerekli kılmaktadır. Tevekkül; Allah'a teslim olma, bir işin zahiri sebeplerini yerine getirip sonucunu

---

⁸¹⁴ Furkan, 25/58.

⁸¹⁵ Yurdağür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, 179; Özdemir, *el-Esmâü'l Hüsnâ Bağlamında Kur'an Süreleri*, 152.

⁸¹⁶ Kuşeyrî, *et-Tahbîr*, 135-136.

⁸¹⁷ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 153.

⁸¹⁸ Tathisu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 148.

⁸¹⁹ Tathisu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 148.

güvenerek Allah'a bırakmaktır.⁸²⁰ Burada dikkat edilmesi gereken nokta maddi ve manevi sebeplerin hepsini yerine getirip yapılacak bir şey kalmadığında işin sonucunu teslimiyet göstererek Allah'a havale etmektir.⁸²¹ Bu durumu izah eden bir hadis-i şerif şöyledir; “Eğer siz Allah’a gereği gibi tevekkül etmiş olsaydınız, tıpkı sabahleyin kursakları boş olarak çıkıp (akşam) dolu olarak dönen kuşların rızıklandırıldığı gibi sizler de rızıklandırılırdınız.”⁸²² Yine Hz. Peygamber’in, “Devemi bağladıktan sonra mı tevekkül edeyim yoksa bağlamadan mı?” diye soran bir sahâbîye, “Önce bağla, sonra tevekkül et”⁸²³ şeklindeki cevabı; tevekkül etmeden önce zahiri sebeplere dikkat ederek, elinden gelen bütün gayreti göstererek ve bütün tedbirleri aldıktan sonra sonucu Allah'a güvenip bırakmasıdır. Bu şekilde hareket etmek kişiyi tembellikten uzaklaştırmaktadır. Tevekkül anlayışına sahip öğrencilerde tembellik ve tükenmişlik sendromu yerini gayret ve çabaya bırakarak hedeflerine ulaşmalarında önemli bir kazanım sağlamaktadır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz bu isim, Allah'ın birinci derecede insanlara bakan ve kulların talepleri üzerine onlara Vekîl olandır. Dolayısıyla bireylerin bu ismi eğitim-öğretim de öğrenip kavramaları ve Allah'ı Vekîl seçerek içtenlikle tevekkül etmeleri maddi ve manevi birçok kazanım sağlamaktadır. Bu kazanımları şöyle sıralayabiliriz.

Yüce Allah'ı Vekîl kılan ve tevekkül edenler;

- 1- Geleceğe yönelik endişeleri ortadan kaldırıp pozitif yönlü bir ruh hali içerisinde olmaktadır.
- 2- Çaresizlik ve ümitsizlik yerine azim ve kararlılıkla ümitvar bir bekleyiş içerisine girmektedirler.
- 3- Yalnızlık duygusundan kurtulmaktadır.
- 4- Emek ve gayretin sonucundaki teslimiyetle psikolojik olarak rahatlatılmaktadır.⁸²⁴

⁸²⁰ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 320.

⁸²¹ Akif Akto, “Allah- İnsan Arasında Ontolojik, Epistemolojik ve Varoluşsal Bir İlişki Biçimi: Tevekkül”, *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi/Journal of Oriental Scientific Research* 8/2/16 (2016), 880.

⁸²² Tirmizî, *Sünen*, “Zühd”, 33.

⁸²³ Tirmizî, *Sünen*, “Kıyâme”, 60.

⁸²⁴ Hatice Şen, *Tevekkül – iman ilişkisi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 99-100; Kasım

2.2. İbadet Eğitimi Bakımından el-Esmâü'l-Hüsna

Din, bireye öğüt ve bilgi vermekle birlikte bireyi eğitmeyi de amaçlamaktadır. Bu doğrultuda bireye günlük yaşantısında yapması gereken ibadetler emretmektedir.⁸²⁵ Dolayısıyla din emrettiği ibadetlerin yapılması bireyde duygu ve davranışların eğitilmesi amaçlamaktadır.⁸²⁶ İnsan hayatında çeşitli sıkıntılarla karşılaşabilir. Bu durumda Allah'ın hususi isimleri ile O'na yönelmesi ve bulunduğu durumu ona arz etmesi önemlidir.⁸²⁷ Örneğin zorluklar içinde bulunan bir müminin; Allah'ın merhametine sığınmak istemesi, O'nun; Mücîb, Rahman, Rahim, Vehhâb, Vedüd, Tevvâb isimleri ile dua etmesi gibi. Ya da günahların affını isteyen bir müminin; O'na, Gaffar ve Gafûr isimleriyle yaklaşması, karşılaştığı şaşkıncu bir olay karşısında Allahu ekber demesi sükûnet bulmasına sebep olabilmektedir.⁸²⁸ Çalışmanın bu kısmında, Esmâü'l-Hüsna'nın anlamı ve taşıdığı değerler bakımında daha ziyade ibadet ile ilgili olan isimlerle devam edilecektir.

el-Mücîb

Mücîb, “cevb” kökünün if'al kalıbından türemiş bir sıfat olup “ kesmek, ayırmak, birinin isteğine cevap vererek susmasını sağlamak” anlamlarına gelmektedir. el-Esmâü'l-Hüsna'dan biri olan Mücîb ismi, istekte bulunan, dua edenlerin istek ve dualarını kabul edip cevap veren Allah'ın isimlerindedir. Bu isim Kur'an-ı Kerim'de iki yerde Allah'a nispet edilmektedir.⁸²⁹ Aynı zamanda Tirmizi ve İbni Mâce'nin el-Esmâü'l-Hüsna listesinde geçmektedir.⁸³⁰ Yüce Allah, kulun açık- gizli her haline vakıftır. Dilediğine talep olmadan her türlü lütuf da bulunabilir. Ancak kulun Rabbini hatırla tutması, ona yaklaşması ve her türlü nimetin rabbinden geldiğini bilincinde olması gibi sebeplerle Mücîb ismini bilip, müracaat etmesi gerektirmektedir.⁸³¹

Karataş - Mustafa Baloğlu, “Tevekkülün Psikolojik Yansımaları”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2019), 111-115.

⁸²⁵ Nisâ, 4/36; Yunus, 10/3; Ankebût, 29/45.

⁸²⁶ Şakir Gözütok, “İbadet Eğitim İlişkisi”, *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi* 1/4 (2007), 190.

⁸²⁷ Polater, “Kur'an'daki el-Esmâü'l-Hüsna ve Tenâsüb”, 44-45.

⁸²⁸ Metin Yurdagür, “Esmâü'l-Hüsna ve Bu İsimlerin İnsan Açısından Önemi”, *Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* XX/3 (1984), 49-50.

⁸²⁹ Hud, 11/61; Saffat, 37/75.

⁸³⁰ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 232.

⁸³¹ Bekir Topaloğlu, “Mücîb”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), 31/451.

Mücîb Allah, kullarının tüm istek ve dualarına icabet etmektedir. Ancak istek ve duaların yerine getirilip-getirilmemesi kul ile Allah arasındaki ilişkiye bağlanmaktadır. Allah'ın dua ve isteklerine icabeti kulun, Allah'ın yolunda olmasına ve emirlerine uymasına işaret etmektedir. Kulun talepte bulduklarının neticesinin iyi olup olmamasında sorumluluk, dünyada ve ahirette onun üzerinde kalmaktadır.⁸³² Bu durum kulda bazen büyük sıkıntılar oluşturarak kendisine zulüm etmesine sebep olabilmektedir. Nitekim bunu dile getiren ayet şöyledir ; “*Gerçek şu ki Allah insanlara zerrece kötülük etmez, fakat insanlar kendilerine kötülük ediyorlar.*”⁸³³ Dolayısıyla istek ve duâda bulunanların kendisi için hayırlı olacak şekilde niyazda bulunmaları gerekmektedir. Allah'ın mucîb isminin geçtiği bir hadis-i şerifte bu konuda örnek teşkil etmektedir. “*Rabbim! Duamı kabul et, günahımı bağışla, çağırma icabet et, kullandığım delilleri daima geçerli kıl, kalbimi hidayetten ve dilimi doğruluktan ayırma, kalbime gelebilecek kin duygularımı benden uzaklaştır!*”⁸³⁴

İnsan toplumsal bir varlık olduğundan özel ve genel birçok ihtiyacı olabilmektedir. Bu ihtiyaçlarının giderilmesi için diğer insanlardan yardım istemek durumundadır. Başkasının yardım çağrısına icabet etmesi de gerekmektedir⁸³⁵ Ancak insan gücünü aşan durumlar için insandan yardım istemek doğru görülmemektedir. Bu durumda Mücîb Allah'a kalbini açması gerekirken, O'ndan başkasına isteklerde bulunmaması gerekmektedir. Bununla birlikte insanın bazı sıkıntılı ve zor durumlarında Mücîb Allah'a sığınması, yalnız O'na dua ve istekte bulunması, ona içtenlikle yalvarması umulmadık esenlik kapılarını açmaktadır.⁸³⁶

Mücîb Allah, zor durumda olanların imdadına yetişerek onlara sayısız nimetler vermektedir. Bu ismi kendisine rehber edenler; Öncelikle Allah'ın verdiği nimetlerin farkında olmaktadır. Ona verilen nimetlerle iyilikte bulunarak çevresindeki gelen istek ve ricalarını kabul etmesini bilmektedir. Ayrıca kendisinden istekte bulunanlardan

⁸³² Konevî, *Şerhu Esmâillahi'l Hüsnâ*, 149-150.

⁸³³ Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Yunus, 10/44.

⁸³⁴ Hanbel, *Müsned*, I, 227.

⁸³⁵ Muhammed Koçak, *İslam Düşüncesinde Varlık ve Yaşam Değeri Açısından İnsan* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2015), 286; Sinan Canan, *İfa: İnsanın Fabrika Ayarları 1. Kitap - Beden* (İstanbul: Tuti Kitab, 2020), 53.

⁸³⁶ Tathisu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 129; Dündar, “Farklı Yaş Gruplarında Dua ve Din Eğitimi”, 456-457.

eğer ki veremeyecek durumda ise; kişileri kırmamaya dikkat ederek uygun bir üslupla cevaplandırmayı bir prensip haline getirmekteler.⁸³⁷

el-Rakîb

Rakîb, “gözetlemek, kontrol etmek, beklemek, korumak, intizar etmek” anlamlarındaki “rakb” kökünden türemiş “ gözetleyip kontrol eden, koruyan” demektir. Yüce Allah'ın her şeyi bütün ayrıntısı ile bilmesi ve koruma altına alarak gözetlemesi anlamına da gelmektedir.⁸³⁸ Kur'an-ı Kerim'de Peygamberler ve insanlar içinde kullanıldığı anlaşılan rakb sözcüğü Rakîb ismi olarak üç yerde yüce Allah'a nispet edilmektedir.⁸³⁹ Rakîb ismi Tirmizi'nin el-Esmâü'l-Hüsnâ rivayetinde yer almaktadır.⁸⁴⁰

İsfahânî, rakip sözcüğünü, birisi hariç tüm çocukları ölen bir annenin tek çocuğunu gözetlemesi, koruması ve gösterdiği hassasiyet olarak belirtmektedir. Bu mana Rakîb Allah'ın her şeyi şefkati ve merhametiyle koruyup gözetlediğine dikkat çekmektedir.⁸⁴¹ Rakîb ismi Yüce Allah'ın her an varlık üzerinde şahit ve nazır olduğunu hatırlatmaktadır.⁸⁴² Bu ismin hakikatine tam olarak uyan kimsenin Allah hakkındaki ilmi ve bilgisi daima artmaktadır. Bunun sebebi kişinin Allah'ın onu gözetlediğini bilinci ile hareket etmesindedir. Bu bilinçle hareket etmek kişiyi adaletle alıp-vermeye ve ihsanla –Allah'ı görüyormuşçasına- davranmasına vesile kılmaktadır. Allah'ın insan üzerindeki bu tecellisi kişinin mutlu olmasına vesile olmaktadır.⁸⁴³

Rakîb ismindeki gözetleme ve korumaya eğitim açısından bakıldığında bir din eğitimcisinin Rakîb isminin gereği olarak merhamet ve şefkatle çocukları koruyup ve gözetlemesini gerekmektedir.⁸⁴⁴ Bu hal üzere hareket etmek çocuklara da rol model teşkil etmektedir. Ayrıca Rakîb isminin kontrol eden, denetleyen anlamı da vardır.

⁸³⁷ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 139-140.

⁸³⁸ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 260.

⁸³⁹ Nisa, 4/1; Maide, 5/117; Ahzab, 33/57.

⁸⁴⁰ Tirmizî, *Sünen*, “Da'avât” 82; İbn-i Mace, *Sünen-i İbn-i Mace Tercüme ve Şerhi*, “Duâ”, 10.

⁸⁴¹ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 437.

⁸⁴² Tathsu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 126.

⁸⁴³ Konevî, *Şerhu Esmâillahi'l Hüsnâ*, 146.

⁸⁴⁴ Bilgen Kıral - Suat Başdağ, “Sınıf Öğretmenlerinin Merhamet Eğitimine İlişkin Görüşleri”, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (22 Aralık 2017), 80-84.

Bunun eğitim boyutuna bakıldığında zamanın iyi değerlendirilmesine, güzel ve yarar sağlayan meşguliyetlerle geçirilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.⁸⁴⁵

el- Tevvâb

Tevvâb, “geri dönmek, rücû etmek” anlamında tevbe kökünden türemiş bir sıfat olup “dönüş yapan, bir eylemi birden çok defa gerçekleştiren” anlamına gelmektedir.⁸⁴⁶ Tevvâb, terim olarak insan için kullanıldığında “çok tevbe eden” manasına gelirken; Allah'a nispet edildiğinde “tövbeleri çokça kabul eden” anlamına gelmektedir.⁸⁴⁷

Gazali, Tevvâb ismini; hata ve günahlarının farkına varıp tövbe eden bir kula Allah'ın, birçok imkân sağlayarak tövbesini kabul ederken, ihsan ve lütuflarda bulunması olarak tanımlamaktadır.⁸⁴⁸ Tevvâb isminin; Afûv, Gaffâr, Gafûr, Rahim, Rahman isimleri ile anlam yakınlığı bulunmaktadır.⁸⁴⁹ Yüce Allah Kur'an-ı Kerimde kendisini ezelden beri Tevvâb olarak nitelendirmektedir.⁸⁵⁰ Bu isim, Kur'an-ı Kerim'de daha ziyade Rahim ismi ile birlikte geçmektedir.⁸⁵¹ Bu birliktelik Allah'ın kulları bağışlaması ile birlikte rahmet ve şefkatle muamele edeceğinin de habercisi olarak belirtilmektedir.⁸⁵² İsfahânî; tövbeyi, mutlak manada hata ve günahları en güzel şekilde terk etmek şeklinde açıklarken; tövbenin özür dilemenin en isabetli yolu olarak belirtmektedir. Özür dilemenin ise; bireyin ilk olarak yanlış yapmadığını belirtmesidir. İkincisi, eğer yanlış yaptıysa yaptığı şeyi gerekçelendirmesidir, Üçüncü ise, yaptığının kötü bir şey olduğunu ondan vazgeçtiğini belirtmesidir. Bunların üçüncüsü tövbe olarak değerlendirilmektedir.⁸⁵³ Samimi bir şekilde tövbe etmek insanı sosyal hayatına

---

⁸⁴⁵ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 126.

⁸⁴⁶ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 324.

⁸⁴⁷ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 200.

⁸⁴⁸ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 168-169.

⁸⁴⁹ Bekir Topaloğlu, “Tevvâb”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 41/48-49.

⁸⁵⁰ Nisâ, 4/6; Nasr, 110/3.

⁸⁵¹ Bakara, 2/37, 54, 28; Nisâ, 4/16,64; Tevbe, 9/104,118; Hucurât, 49/12.

⁸⁵² Bakara, 2/ 54, 187; Al-i İmran, 3/89,135; Mâide, 5/74; Tevbe, 9/117,118; Fatma Bayram, “Tekrar Tekrar Affeden Tevvâb”, *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 347 (11 Kasım 2019), 40-41.

⁸⁵³ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 200.

etki etmektedir. Bu etki ailede, okulda ve toplumda bir insana karşı yapılan hata ve işlenen suçtan dolayı samimi bir özür dilemektir.⁸⁵⁴

Tevvâb ismini bilip, içselleştiren birey; Allah'a karşı yaptığı hata ve günahlardan dolayı Allah'tan ümidini kesmeden tövbe etmektedir. Allah'a hatalarından dolayı tövbe eden birey, insani ilişkilerde yaptığı hatalı davranışlarından dolayı da özür dilemesi gerektiğini bilmektedirler.⁸⁵⁵ Tevvâb ismi ile ahlaklanmış bireyler, hatayı işledikten sonra fazla uzaklaşmadan yaptığı yanlıştan dönmektedir. Bu durum Kur'an-ı Kerim de Tebuk Seferi'ne katılmayan ve hatasını anlayıp tövbe edenlerin bir olayıyla örneklendirilmektedir.⁸⁵⁶ Bu çerçevede bakıldığında Hz. peygamberin; "*Rabbim, beni bağışla, tövbemi kabul et! Şüpheli yok ki sen hatalardan dönenlere lütfunda mukabelede bulunan ve bütün günahlarını bağışlayansın.*"⁸⁵⁷ Sözleriyle örnek olmaktadır.

Kişi, Tevvâb ismini kendisine rehber ettiğinde çevresindeki insanların yaptıkları hata ve suçları gerektiğinde ölçüyü kaçırmadan affetmektedir. Bireyin hatalı olabileceğini kabul etmesi kendini diğer insanlarla eşit görmesini öğretirken, kibirlenmesi ve gururlanmasının önüne geçmektedir. Özür dilemek, dürüst davranmaya yönlendirirken diğer insanlara saygı göstermesi gerektiğini de hatırlatmaktadır. Özür dilemek bireyi aynı zamanda iç muhasebe yapmaya götürmektedir. Özür dilemenin kişiye kazandırdığı bir başka önemli şey ise acizliğin farkına varıp dürüst ve samimiyetle hareket etmesidir. Bu davranışın sergilenmesi Bireyde özür dileme erdeminin oluştuğuna işaret etmektedir.⁸⁵⁸

Tevvâb ismini ve gereklerini bilip içselleştiren bireylerde özür dileme bir erdem olarak ortaya çıkmaktadır. Bu erdem eğitim-öğretim ortamlarında birlikte yaşama kültürü ve empati kurabilmeyi geliştirmektedir. Davranışları kontrol edip geliştirebilme olanağını sağlamaktadır. Yapılan hataların üzerinde düşünerek başkalarına ve topluma karşı sorumluluk bilincine katkıda bulunarak, bunları telafi etme yollarının olduğunu öğretmektedir.⁸⁵⁹ Bu ismi içselleştiren bireyler her insanın

⁸⁵⁴ Sevinç, "Esmâ-i Hüsnâ'dan el-Vedüd İsmi'nin Din Öğretimine Konu Edilmesi ve Ders Uygulama Örneği", 110.

⁸⁵⁵ Konevî, *Şerhu Esmâillahi'l Hüsnâ*, 222.

⁸⁵⁶ Tevbe, 9/18.

⁸⁵⁷ İbn-i Mace, *Sünen-i İbn-i Mace Tercüme ve Şerhi*, "Edeb", 57; Tirmizî, *Sünen*, "Da'avât", 58.

⁸⁵⁸ Mustafa Mücahit, "Ahlâki Bir Değer Olarak Özür Dileme ve Özür Etiği", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/3 (15 Aralık 2019), 1202.

⁸⁵⁹ Mücahit, "Ahlâki Bir Değer Olarak Özür Dileme ve Özür Etiği", 1203.

hataya düşebileceğini farkına varıp ailede, okulda ve toplumda bu bilinçle hareket ederek insan ilişkilerinde özür dilemeyi bir erdem olarak sergilemektedirler.⁸⁶⁰ Dolayısıyla bireye toplum ve çevresine karşı yaptıkları hatalardan dolayı özür dilemesi gerektiğini küçük yaşta öğretilmesi gerekmektedir.

2.3. Ahlak Eğitimi Bakımından el-Esmâü'l-Hüsnâ

Bütün semavi dinlerde insan, Allah'a en yakın varlık olarak bilinmektedir. İslam'a göre insan, Allah'a yakınlığı ölçüsünde olgunlaşmaktadır. Buna göre Allah'ın sıfatları beşeri ölçüler içerisinde insanda tecelli etmeye başlamaktadır. Olgunlaşan insanda “Allah'ın ahlakı ile ahlaklanma” şeklinde olmaktadır. Bunun sonucunda insan, Allah'ın yarattıkları içerisinde en üst dereceye gelebilmektedir. Böylece Allah'a yaklaşır, ancak ona ulaşması mümkün değildir. Çünkü Allah'ın varlığı sonsuzdur. İnsan sonsuzluğu idrak edemez.⁸⁶¹ Çalışmanın bu kısmında, isimlerin anlamı ve yönlendirdiği davranışlar bakımında daha ziyade ahlak ile ilgili olan isimlerle devam edilecektir.

el-Adl

“Doğru davranmak, doğru olmak, adil yapan, eşitlemek ve dengelemek” anlamlarına gelen Adl, Allah'ın ismi olarak “mutlak adalet sahibi, aşırılığa meyletmeyen, hakkaniyet ve adaletle hükmeden” anlamlarına gelmektedir.⁸⁶² Kur'an'ı Kerim'de çeşitli türevleri ile geçen Adl ismi hiçbir yerde Allah'a delalet etmemektedir.⁸⁶³ Sadece En'âm suresinde Allah'ın sözünün doğruluk ve adalet bakımında tam olduğunu anlamında O'na atfedilmektedir.⁸⁶⁴ Adl, Esmâü'l Hüsnâ'sıyla Kur'an-ı Kerim'de aynı anlama gelen “hayru'l-hâkimîn”⁸⁶⁵ ve “ahkemi'l-hâkimîn”⁸⁶⁶ ile Allah'a delalet etmektedir.⁸⁶⁷ Gazâli, Allah'ın adaletinin doğru anlaşılması için önce dünyadan, yer, su, hava, gökler ve yıldızların yaratılışına nizam

⁸⁶⁰ Mücahit, “Ahlâki Bir Değer Olarak Özür Dileme ve Özür Etiği”, 1206-1207.

⁸⁶¹ Aydın, “Gazâli'nin 'Kurb' Nazariyesinde 'Allah'ın Sıfatlarının' Anlam ve Önemi,” 308-309.

⁸⁶² el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 680; Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 14-15.

⁸⁶³ Bekir Topaloğlu, “Adl”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988), 1/397.

⁸⁶⁴ En'am, 6/115.

⁸⁶⁵ A'raf, 7/87.

⁸⁶⁶ Tin, 95/8.

⁸⁶⁷ Topaloğlu, “Adl”, 1/387.

ve intizam içerisinde nasıl sıralandığını belirtmektedir. Sıralamada yer en altta, göklerde en üsttedir. Bu sıralamanın tam tersinin olması dünyadaki nizamın altüst olacağını belirtmektedir. Buna benzer farklı örnekler vererek konuyu açıklığa kavuşturmuştur. Sonunda Allah'ın insanlardaki azaları yaratması onun cömertliğini, bu azaları insan bedenindeki en uygun yerde yaratması onun Adil olduğuna işaret ettiğini belirtmektedir.⁸⁶⁸

Adl ismi Kur'an-ı Kerim'de; denklik,⁸⁶⁹ karşılık,⁸⁷⁰ adalet sahibi⁸⁷¹ gibi farklı manalarda kullanılmıştır. Özellikle Talâk suresindeki ayetinde⁸⁷² olduğu gibi Adl ismi, inanan kişinin adalet sahibi olarak hareket etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁸⁷³ Adl Esmâü'l-Hüsna'sında insana verilmek istenen mesajı şöyle ifade edebiliriz; birey şehvet ve öfkesinin esiri olmadan enerjisini ve aklını Allah yolunda tüketmeli aksi durumda adaletten ayrılmış olup kendisine zulmetmiş olmaktadır. Enerjisini ve aklını Allah yolunda hizmet ederek tüketmeli eğer aklını, şehvet ve öfkesinin emrine verirse adaletten ayrılmış olmaktadır.⁸⁷⁴ Hz. Peygamber; “Allah'ım! Bana yönelik tasarrufların ve hakkında verdiğin hükümlerin daima geçerli ve adildir!”⁸⁷⁵ Şeklinde Adl ismi ile yüce Allah'a niyazda bulunmaktadır.

Bireyin adalet erdemine ulaşması sağlıklı bir kişiliğin oluşmasına bağlıdır. Kişiliğin oluşmasında ailede ve okulda öğretilen değerlerin etkisi olmaktadır.⁸⁷⁶ Dolayısıyla din eğitiminde Yüce Allah'ın Adl isminin bir değer olarak öğrenilmesi adalet erdeminin oluşması bakımından önem arz etmektedir.

el-Afüvv

Afüvv sözlükte “yok etmek, silip süpürmek, gizlenmek, eserin izini bırakmamak, günahları ortadan kaldıran, karşı gelmekten vazgeçiren” manalarına

⁸⁶⁸ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 111-113.

⁸⁶⁹ Maide, 5/95.

⁸⁷⁰ Bakara, 2/194; Şura, 40/42.

⁸⁷¹ Talak, 65/2.

⁸⁷² Talak, 65/2.

⁸⁷³ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 680.

⁸⁷⁴ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 114-115; el-Gazâlî, *Esmâül Hüsna Şerhi*, 100.

⁸⁷⁵ Hanbel, *Müsned*, 1, 391, 452.

⁸⁷⁶ Binnur Yeşilyaprak, “Kişilik Gelişiminde Ailesel Faktörlerin Etkisine İlişkin Bir Araştırma”, *Aile ve Toplum Dergisi* 3/3 (1993), 7-9; M. Akif Kılavuz, “Anne Baba Örnek Davranışlarının Çocukların ve Ergenlerin Dinî Kişiliğinin Oluşumuna Etkileri”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/2 (2005), 53.

gelmektedir.⁸⁷⁷ Kur'an'da toplamda beş ayette geçmektedir.⁸⁷⁸ Afüvv esması intikamın zıt anlamında Allah Teâlâ'nın suçluyu suçundan dolayı cezalandırmayıp onu affıyla günahlarını silerek bağışlamasıdır.⁸⁷⁹ Afüvv ismi Gafûr ismi ile yakın anlamlı olmakla birlikte Gafur isminden mana itibariyle daha geniştir. Gafur ismi günahları örtmek anlamında iken Afüvv ismi günahları ortadan kaldırmak anlamındadır. Diğer bir ifadeyle Afüvv esması günahları kökünden kazımdır.⁸⁸⁰ Bu isim insana iki önemli mesaj vermektedir. Birincisi Allah'ın büyük günahlar dışında tövbe eden ve kendisine sığınan kulunu günahı işlememiş gibi bağışlayacağını belirtmektedir. İkincisi; başkalarının yaptığı kötülük veya yanlış davranışlardan dolayı -hatasını anladığında veya özür dilediğinde- onu affetmektir. Allah insanı affedeceğini belirtirken aynı zamanda insanların da birbirilerini affetmesini istemektedir.⁸⁸¹ Yüce Allah'ın Afüvv ismini bireyi, affetmeye ve hoşgörülü davranmaya sevk etmektedir.⁸⁸² Affetmek ve hoşgörülü davranmak insanı Allah katında yüceltmektedir.⁸⁸³ Affetmek erdemi insanları, küskünlük, kin ve nefret gibi kötü duygulardan arındırarak, kendilerini iyi hissetmelerini sağlamaktadır.⁸⁸⁴ Hz Muhammed de kişinin hoşgörülü davranmasının izzetini artacağını belirtmiştir.⁸⁸⁵

Günümüzde eğitim ve öğretimde bu erdemlere acil ihtiyaç duyulduğu bilinen bir gerçektir. Bu nedenle eğitim-öğretimde Afüvv isminin öğrenilmesi, yukarıda ifade edilen ahlaki davranışlara ulaşılması açısından önemlidir.⁸⁸⁶

el-Muiz ve el-Müzil

İsim olarak “izz”- izzet- kökünde gelen Arapça if'al kalıbında türemiş olan Muiz ismi “aziz kılan” demektir. Değer ve şeref mertebesi bakımından hiçbir dengi ve benzeri bulunmayan güçlü ve yenilmez demektir. Muiz ismi Yüce Allah'ın dilediği

⁸⁷⁷ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 16.

⁸⁷⁸ Nisa, 4/43,149; Hac, 22/60; Nur, 24/22; Mücadele, 58/2.

⁸⁷⁹ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 208.

⁸⁸⁰ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 170.

⁸⁸¹ Nur, 24/22; Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 211.

⁸⁸² Tülay Yücel, “Esmâ-i Hüsnâ'dan ‘el-Afüvv’ İsmiinin Din Öğretimine Konu Edilmesi ve Uygulama Örneği” 2 (2016), 43.

⁸⁸³ Al-i İmran, 3/159.

⁸⁸⁴ Fatma Bayram, “Günahları İzleriyle Birlikte Yok Eden: Afüvv”, *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 349 (16 Ocak 2020), 38-39.

⁸⁸⁵ Müslim, *Sahih*, “Birr”, 69.

⁸⁸⁶ Geniş bilgi için bkz. : Yücel, “Esmâ-i Hüsnâ'dan ‘el-Afüvv’ İsmiinin Din Öğretimine Konu Edilmesi ve Uygulama Örneği”, 47-57.

kimseyi yücelten, aziz ve güçlü kılan anlamına geldiği gibi⁸⁸⁷ Yüce Allah'ın dünya menfaatlerine karşı zuht ile dilediklerini izzet ve şeref vermesi anlamına da gelmektedir.⁸⁸⁸ Muiz ismi Kur'an-ı Kerim'de isim olarak geçmemektedir. Bir ayette “aziz kılınsın” anlamında fiil olarak geçmektedir.⁸⁸⁹

Bu ismi bilen ve kavrayan kişi Allah yolunda hizmet ederek, onun bilgisi ile kalbini tatmin etmekte ve Allah'ı müşahede etmekle kişiliğini ve benliğini saygın ve şerefli kılmaktadır. Ancak bu durum bazen iyi bazen de kötü olabilmektedir. Kişiyi mutlu edeceği gibi, onun kötü fiiller yapmasına da sebep olabilmektedir. Şayet kişi sahip olduğu bu azizliğin Allah tarafından kendisine verildiğini bilinciyle hareket ederek, insanları cehaletten, kibirden ve Allah'a muhalefet etmekten sakındırmak için kullanırsa gerçek manada Muiz isminde kendisine bir pay isabet etmiş olmaktadır. Dolayısıyla hak adına aziz ve izzetli olmaktadır.⁸⁹⁰

Muiz ismini içselleştiren kişi Allah'ın razı olacağı tutum ve davranışlar içerisinde olmaktadır. Kibirden uzak durmaktadır. Çünkü Muiz ismini imanda oluşturduğu izzet onun kendisini bilmesine ve bulunduğu konumdan kendini büyük göstermesinin önüne geçerek kişiyi alçakgönüllü yapmaktadır. Dolayısıyla kişiyi kibirli olmaktan kurtarmaktadır. Her türlü izzet ancak Muiz Allah'tandır ve Allah'ın emrindedir. Bu sebeple izzet sahibi olmak; ancak Allah'a gerçek bir kul olmakla mümkün olabilmektedir.⁸⁹¹ Allah'ın Muiz ismi kulda tecelli etmesi neticesinde “*Ey imanın huzuruna kavuşmuş insan! Sen O'ndan razı, O da senden hoşnut olarak rabbine dön*”⁸⁹² emrine yaklaşmaktadır.⁸⁹³

Muiz ismine karşılık olarak kullanılan Müzil ismi “dilediği kimseyi hor ve hakir kılan, yok eden, gideren, giderici” manalarına gelen Allah'ın ismidir.⁸⁹⁴ Esmâü'l-Hüsna konusunda müellifler Muiz ve Müzil isimlerini birbirini zıttı olduklarında birlikte ele almaktalar.⁸⁹⁵ Gazali bu şekilde Muiz ve Müzil isimlerini açıklarken Muiz ismini

⁸⁸⁷ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 226-227.

⁸⁸⁸ Konevî, *Şerhu Esmâillahi'l Hüsnâ*, 101.

⁸⁸⁹ Al-i İmran, 3/26; Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 227.

⁸⁹⁰ Konevî, *Şerhu Esmâillahi'l Hüsnâ*, 101-102.

⁸⁹¹ Tathisu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 84-85.

⁸⁹² Fecr, 89/27-28.

⁸⁹³ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 100.

⁸⁹⁴ *Kubbealti Lugati*, “Müzil Kelimesi Anlamı”, (Erişim 16 Kasım 2021).

⁸⁹⁵ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 100-1033; Kuşeyrî, *et-Tahbîr*, 83; Tathisu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 84-86.

kavrayıp içselleştiren bireyler “*Ey imanın huzuruna kavuşmuş insan! Sen O’ndan razı O da senden hoşnut olarak ...*”⁸⁹⁶ hitabına mazhar olarak ahirette Cennetle mükafatlandırılacakları müjdesini verirken, Müzil Allah’ın, yaptıklarından dolayı zillete düşen, alçalan insanları “*...Siz başınızı belaya kendini soktunuz, fırsat kolladınız, hep şüphe içinde oldunuz ve Allah’ın emri gelip çatıncaya kadar geleceğe yönelik kuruntular sizi oyaladı....*”⁸⁹⁷ ayeti ile uyararak cezalandırılacaklarını belirtmektedir.⁸⁹⁸ Bu düşünceyle aynı doğrultuda Konevî de; “*Beka diyarının nimetlerinden yüz çevirip fenâ diyarına tamah etmeleri nedeniyle zorbalardan boyunlarını zelil kılan*”⁸⁹⁹ şeklinde Müzil isminin tanımı ile ifade etmektedir. Dolayısıyla söz konusu zelil olmak dünyanın geçici nimetlerinden dolayı Allah ve ahireti unutmaktır. Muiz isminin bireyde oluşturduğu azizlik, dünyada kanaat, nefsin kötü duygularına üstün gelme, ahirette ise Cennet mükâfatı olmaktadır. Ancak Muiz isminin gereklerini yerine getirmeyip Müzil Allah’ın zelil ettiği kimse de; dünya metâna karşı aşırı düşkün olurken, kanaat etmeyen bir kişilik oluşmaktadır. Bir de Allah hakkındaki düştükleri şüpheler dolayısıyla onları ahirette bekleyen bir ceza olmaktadır.⁹⁰⁰

Yüce Allah yaratılış itibarıyla, meleklerin kendine secde etmesi, isimlerin bilgisini öğretmesi gibi meziyetlerle insanı şerefli kılmıştır.⁹⁰¹ Ancak; ilk insan Hz. Âdem nefesine uyup yaptıkları zelil olmuştur. Fakat Hz. Âdem (as) “*Dediler ki: ‘Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz, bize acımazsan mutlaka zıyan edenlerden oluruz!’*”⁹⁰² İfadesi ile Allah’a sığınarak kurtulmuştu. Bu durum, aziz ve zelil durumuna düşmek ilk insandan beri insanlığa sirayet etmektedir.⁹⁰³ Yüce Allah dilediğini Aziz, dilediğini de zelil kırmaktadır. Ancak; bunu insanın iş ve davranışlarına bağlamaktadır. Gazali, çevresindeki insanların sahip olduklarına göz dikmiş, aşırıya giderek bunu hırsa dönüştüren, sahip oldukları ile yetinmeyen, aza

---

⁸⁹⁶ Fecr, 89/27-28.

⁸⁹⁷ Hadid, 57/14.

⁸⁹⁸ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 100-101.

⁸⁹⁹ Konevî, *Şerhu Esmâillahi’l Hüsnâ*, 104.

⁹⁰⁰ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 101.

⁹⁰¹ Tîn, 95/4; Konevî, *Şerhu Esmâillahi’l Hüsnâ*, 105.

⁹⁰² A’raf, 7/23.

⁹⁰³ Konevî, *Şerhu Esmâillahi’l Hüsnâ*, 104-105.

tahammülü olmayan yani kanaat etmeyenin Allah katından zelil olduğunu belirlemektedir.⁹⁰⁴

el-Râfi ve el-Hafid

Sözcük anlamı “kaldırmak, yükseltmek, yüceltme” olan Râfi “ref” kökünden türemiş Allah'ın isimlerinden biri olarak “yerden yükselten, üstün kılan, değeri arttıran” manalarına gelmektedir.⁹⁰⁵ Kur'an-ı Kerim'de yirmi bir yerde zikredilmektedir.⁹⁰⁶ Râfi ismini İsfahânî, Kur'an'da zikredildiği yerleri göstererek şöyle açıklar; “*Hatırlayın kim sizden sağlam bir söz almış, dağı da üzerinize kaldırmıştı...*”⁹⁰⁷ Ayetinde “kaldıran” anlamında geçmektedir. “*İbrahim İsmail'le birlikte Kâbe'nin temellerini yükseltiyordu....*”⁹⁰⁸ Ayetinde bina etmek anlamında Hz İbrahim'e atfedilmektedir. “*Gökleri görebileceğiniz bir direk olmaksızın yükselten, Sonra arşa istiva eden, Güneş'i ve Ay'ı emrine boyun eğdiren Allah'tır...*”⁹⁰⁹ Ayetinde cisimlerin yükseltilmesi anlamında geçmektedir. “*Ve senin şanını yüceltmedik mi?*”⁹¹⁰ ayetinden şan ve şerefın yükseltilmesi anlamından geçerken; “*Bir kısmını diğerini istihdam etsin diye kimini kiminden derecelerle üstün kıldık.*”⁹¹¹ Ayetinde ise tanzim edilen mekân bağlamında üstünlüğü belirtmektedir.⁹¹² Râfi ismi, daha çok soyut bir yükselme ile irtibatlı olarak inananları, ibadet ve amellerini onaylayıp kendisine yaklaştıran ve onları dünyada üstün kılan manasına gelmektedir.⁹¹³ Rafi isminin Muiz, Muğni, Mukaddim, Bâsıt ve Nâfi isimleri ile anlam yakınlığı bulunmaktadır. Esmâü'l Hüсна konusunun müellifleri, Muiz-Müzil, Kabız-Bâsıt isimleri gibi Râfi- Hafid isimlerini karşıt manalarından dolayı birlikte açıklamaktalar.⁹¹⁴

⁹⁰⁴ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 100-101.

⁹⁰⁵ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 436; Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 259.

⁹⁰⁶ Bakara, 2/127, 235; Ra'd, 13/2. İnşirâh, 94/4. Zuhruf, 43/32; En'am, 6/83; Rahman, 55/7; Mücâdele, 58/11.

⁹⁰⁷ Bakara, 2/93.

⁹⁰⁸ Bakara, 2/127.

⁹⁰⁹ Ra'd, 13/2.

⁹¹⁰ İnşirâh, 94/4.

⁹¹¹ Zuhruf, 43/32.

⁹¹² el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 436.

⁹¹³ Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Huccetu'l-İslam el-Gazâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Din*, çev. Ahmed Serdaroğlu (İstanbul: Bedir Yayınevi, 1989), 1/99; Konevî, *Şerhu Esmâillahi'l Hüsnâ*, 98.

⁹¹⁴ Bekir Topaloğlu, “Hâfid”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 15/73-74.

Değeri düşürmek, alçaltmak, aşağı indirmek anlamlarına gelen Hafid ismi ise Kur'an-ı Kerim'de dört farklı yerde geçmektedir.⁹¹⁵ Âlimler, Hafid ismini zorbaları ve zalimleri alçaltan, Allah'ın dostlarını yücelten manası verilmektedir. Söz konusu alçaltmanın maddi ve manevi olduğunu belirtmek gerekmektedir. Maddi alçaltmanın tabiiattaki maddelerde, su-arş, yer-gök veya göklerdeki katmanlar arasında olduğunu, manevi yüceltmenin ise insanın diğer canlılarla üstünlüğü veya insanlar içerisinde Allah katındaki konum farklılıklarından olduğunu ifade edilmektedir.⁹¹⁶ Hafid ismi Allah'ın Kâbız-rızkı tutan-, Müzil-zillete düşüren- isimleriyle yakın anlama gelmektedir. el-Esmâü'l-Hüsnâ'dan Kâbız-Basît, Muiz- Müzil gibi Rafî-Hafid isimler dua ve niyazlarda birlikte kullanılmaktadır. Bu isimler, zıt anlamlı olduklarında birlikte kullanılması bir denge oluşturmaktadır.⁹¹⁷ Rafî ve Hafid isimleri Kur'an-ı Kerim'de “O alçaltır, yükseltir.” Şeklinde birlikte zikredilmektedir.⁹¹⁸

Râfi ismi, daha çok soyut bir yükselme ile irtibatlı olarak inananları, ibadet ve amellerini onaylayıp kendisine yaklaştıran ve onları dünyada üstün kılan manası verilirken, Hafid ismi, zalim ve zorbalık yapanları alçaltan manası verilmektedir.⁹¹⁹ Rafî ve Hafid isimleri Tirmizi ve İbni Mâce'nin el-Esmâü'l-Hüsnâ listelerinde yer almaktadır.⁹²⁰

Bir kimse kötü his ve hayalleri peşine düşmeden, iradesini şehvetin duygularından arındırırsa Allah katında yüceltmeye hak kazanmakta, meleklerin sevgisine yükseltilmektedir. Bir kimse sadece şehvetine bağlanarak dünyadaki her şeyi hayvanlar gibi zevk ve sıradan ibaret görüp, yaşarsa ve zalimce davranıp zorbalık yaparsa alçalmaya müstahak olmaktadır. Allah Hafid ismi ile onu alçaltır. Çünkü O hem yükselten hem de alçaltan Râfi ve Hafid'dir. Yükselten ve alçaltan Allah'tır sebep olan insanın kendisidir.⁹²¹ Yüce Allah'ı tanıyıp bu isimlerini bilen; hak ve haklının yanında durulması ve ona destek olması gerekirken, batıl ve yanlış olan şeyleri ortadan kaldırmayı kendisine ilke etmektedir. İnsanı düşüren alçaltan Hafid Allah'tır. Ancak bunun sebebi insanın cüzi iradesi ile davranışlarıdır. Belirtmek gerekir ki maddi

⁹¹⁵ Hicr,15/88; Şu'ara, 26/215; İsrâ, 17/24, Vâkıa, 56/3.

⁹¹⁶ Topaloğlu, “Hâfid”, 15/73.

⁹¹⁷ Topaloğlu, “Hâfid”, 15/73-74.

⁹¹⁸ Vâkıa, 56/3.

⁹¹⁹ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 99; Konevî, *Şerhu Esmâillahi'l Hüsnâ*, 98.

⁹²⁰ Tirmizî, *Sünen*, “Da'avat”, 82; İbn-i Mâce, *Sünen-i İbn-i Mâce Tercüme ve Şerhi*, “Dua”, 10.

⁹²¹ Tathîsu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 81-83.

ve manevi insanı yükselten veya alçaltan sebepler insanın elindedir. İnsanın şehvetine yenik düşmesi rahmani özellikleri getirip hayvanı hırslarına bağlanması sonucunda aşağıların aşağısına alçalmasıdır. Çünkü Allah Hafid'dir. Bu ismi tecellisi Allah'a karşı isyan edip kâfirlerin düştüğü durumdur.⁹²² Bu isimlerin gerekleri idrak etmiş insanın onuruna yakışmayan hal ve hareketlerden kurtulmaya çalışması gerekmektedir. Rafi ve Hafid el-Esmâü'l-Hüsnâ'nın bir diğer gerekleri ise Allah'ın dostuna dost olmak, düşmanına ise düşman olmaktır. İnsani ilişkilerinde bu doğrultuda düzenlemek gerekmektedir. Dolayısıyla Allah'ın Râfi ve Hafid isimlerin bilinmesi ve gereklerinin yerine getirilmesi kişiyi terbiye etmesi açısından önem arz etmektedir.⁹²³

Din eğitiminde Allah'ın Rafi ve Hafid isimlerini öğrenmek ve kavramak bireyde; hak ve haklının yanında durulması ve ona destek olması gerektiğini, çevresindekilere zorbalık etmeden davranışlar sergilemesi gerektiğini, kötü nefsi duygu ve düşüncelerden arınarak örnek bir kişilik sergilemesi gerektiğini farkındalıklarının oluşturulması bakımında önemlidir. Bu farkındalıkların oluşması bireylerde, Allah'ın dostuna dost etmeye çalışarak, O'nun katında yücelmek hedef haline gelmektedir.⁹²⁴

el-Halîm

“Acele ve kızgın hareket etmeyen, olayın seyrine göre hareket eden, sabırlı, temkinli akıllı ve ağırbaşlı manalarda “hilm” kökünden gelen Halîm ismi genel olarak “imkân ve kudreti olduğu halde cezalandırmayan ya da cezayı tamamen terk etmeyen, durumun seyrine göre hareket eden, kızgınlıkla muamelede bulunmayan” anlamlarına gelmektedir.⁹²⁵ Kur'an-ı Kerim'de on beş yerde geçen Halîm ismi sıklıkla Allah'a atfedilmektedir.⁹²⁶ Ancak, “iyi ve yumuşak huylu” manasında Hz İbrahim,⁹²⁷ Hz

⁹²² el-Gazâlî, *el-Maksad*, 99-100.

⁹²³ Tatlısu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 81-83.

⁹²⁴ Fatma Bayram, “Allah Hem Alçaltır Hem Yükseltir Hâfid-Râfi”, *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 301 (2016), 74-75.

⁹²⁵ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 111; *Türk Dil Kurumu*, “Hilm” (Erişim 13 Aralık 2021); Bekir Topaloğlu, “Halîm”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 15/334.

⁹²⁶ Bakara, 2/225, 235; Al-i İmran, 3/155; Mâide, 5/101; İsra, 17/44; Fatır, 35/41; Nisa, 4/12; Hac, 22/59.

⁹²⁷ Tevbe, 9/114; Hûd, 11/75.

Şuayb⁹²⁸ ve Hz İsmail'e⁹²⁹ de izafe edilmektedir. Halîm ismi, Tirmizi ve İbni Mâce'nin Esmâü'l-Hüsna listelerinde geçmekle birlikte Ahmet b. Henbel'in listesinde de yer almaktadır.⁹³⁰ Halîm ismi Allah'ı Gafûr,⁹³¹ Alîm,⁹³² Ganî,⁹³³ Şekür isimleri ile birlikte zikretmektedir. Bu terkip, kelimelere anlam derinliği ve zenginlik katmaktadır. İlgili ayetlerde Halîm Allah, günah işleyen kullarına durumlarını düzeltmek, pişmanlık duyduklarında tövbe etmek için fırsat veren, acele muamele etmeyeceğini belirtmektedir. Yine Ahzâb sûresinde Allah'ın her türlü sırra vakıf olduğunu buna rağmen sabırla muamelede bulunduğunu belirtilmektedir.⁹³⁴ Halim ismini Şekür ismi ile birlikte geçtiği ayette ise *“Eğer Allah'a güzel bir borç verirsiniz, O sizin için bunu kat kat arttırır ve sizi bağışlar. Çünkü Allah iyiliklerin mükâfatını bol bol veren, kullarına sabırla ve yumuşaklıkla muamele ederek cezalandırmada acele etmeyendir.”*⁹³⁵ Yapılan iyiliklerin Allah tarafından fazlasıyla mükâfatlandırılacağı ve suçluları cezalandırmadan mühlet verileceğini belirtmektedir. Halim ismi yukarıdaki ayetlerde de görüldüğü gibi kelimenin sözlük anlamı ile ayetlerde verdiği mesajlardan “kudreti yettiği halde cezalandırmayan” ve “tamamen affetmeyip erteleyen” manalarına dikkat çeken âlimler, Allah'ın Halîm isminin tecellisi olarak tövbe için kullarına fırsat ve mühlet verdiğini ve günahlarının bir kısmında affedeceğini vurgulamaktadırlar. Ancak burada değinmemiz gereken önemli bir husus şudur; Allah'a karşı saygıda kusur eden, kaba davranan hatta asi ve azgın davrananlar O'nu öfkelenirip hemen harekete geçirmez, O'nu aceleye sevk edemezler. Bu durum Allah'ın iradesini istediği zaman gerçekleştireceğini, O'nu engelleyen hiçbir güç ve kudretin olmayacağını, suçluyu kaçırma endişesinden münezzehe olduğunu ve Hilm sahibi olduğunu göstermektedir.⁹³⁶ Allah insanı hata ve günahları yüzünden hiçbir nimetinden mahrum bırakmadığı gibi itaatkâr- asi, iyi- kötü ayrımı yapmadan tüm insanları her türlü musibetten koruyarak yaşattığını belirtmektedir.⁹³⁷ Kur'an-ı Kerim'de eğer insanlar yaptıkları kötülükler ve zulümleri yüzünden hemen

⁹²⁸ Hûd, 11/87.

⁹²⁹ Sâffât, 37/101.

⁹³⁰ Tirmizî, *Sünen*, “Da'avât”, 82; İbn Mâce, *es-Sünen*, “Duâ”, 10.

⁹³¹ İsrâ, 17/44; Fâtır, 35/41.

⁹³² Nisâ, 4/12; Hac, 22/59; Ahzâb, 33/51.

⁹³³ Bakara, 2/263.

⁹³⁴ Ahzab, 33/51.

⁹³⁵ Teğabun, 64/17.

⁹³⁶ İzutsu, *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*, 303-305.

⁹³⁷ Topaloğlu, “Halîm”, 15/335.

cezalandırsaydı yeryüzünde insan kalmayacağına birden çok yerde belirtmektedir.⁹³⁸ Dolayısıyla ilahi planda her şey yerinde ve zamanında gerçekleşmektedir.⁹³⁹ Halim ismi, “affeden bağışlayan” Afûvv, Gaffâr, Gafûr, Tevvâb isimlerle anlam yakınlığı olduğu gibi; her şeyin sırrına vakıf anlamına gelen” Muhsi, Habîr, Vâsi ve “her şeye gücü yeten” Kadîr, Kavî, Metin, Muktedir isimleriyle de yakın anlamlı olduğunu ifade etmek gerekmektedir.⁹⁴⁰ Hilm olmadan güzel ahlaktan söz edilemez. Birey, Allah'ın Halîm isminde; hoşgörü, anlayış, ağırbaşlılık, vakâr, fedakârlık, kendini kontrol, erdemlerini kazanabilmektedir.⁹⁴¹

Genel olarak toplumun her kesiminde özel olarak eğitim-öğretim ortamlarında öfke patlaması sonucu şiddet ve saldırganlık giderek artmaktadır.⁹⁴² Gazâlî'ye göre Halîm ismi, insanı tutum ve davranışlarında hilm sahibi olmaya yönlendirmektedir. Bu da insana en güzel huyu kazandırmaktadır.⁹⁴³ İsfahânî'ye göre Halim isminin insandaki karşılığı hilmidir. Hilm bireyde otokontrol mekanizmasına dönüşerek öfke patlamalarını önlemektedir.⁹⁴⁴ Dolayısıyla Halim isminin öğrenilmesi ve içselleştirilmesi bireyde öfke kontrolünü sağlayarak şiddet ve saldırganlığı önlemede önemli role sahip olmaktadır.

el-Muksıt

“Adaletle hükmeden, âdil” anlamında olan Muksıt ismi, bütün işleri uyumlu, birbirine denk ve her şeyi uygun bir şekilde yapan demektir.⁹⁴⁵ Ebû Mansur el-Matürîdî, Muksıt ismini şöyle yorumlamıştır: “Allah dünyada ayırım yapmadan dostunu da düşmanını da rızıklandırmış ve insanların fizik yapılarına dost veya düşman olduklarına dair herhangi bir alamet koymamıştır. Ahirette ise Muksıt isminin tecellisi olarak dostlarını nimet ve lütufları ile mükâfatlandırırken, düşmanlarını

⁹³⁸ Fatır, 35/45; Nahl, 16/61; Tatlısü, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 100.

⁹³⁹ Yunus, 10/11.

⁹⁴⁰ Topaloğlu, “Halîm”, 15/335.

⁹⁴¹ Genis bilgi için bkz. İzutsu, *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*, 307-315; Fatma Bayram, “Mühlet Veren el-Halîm”, *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 308 (2016), 76-78.

⁹⁴² Hülya Şahin, *Öfke Denetimi Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2004), 59; Özlem Haskan Avcı - İbrahim Yıldırım, “Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 29/29-1 (23 Temmuz 2014), 157-158.

⁹⁴³ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 121.

⁹⁴⁴ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 305.

⁹⁴⁵ Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 228.

bundan mahrum bırakacak ve her birinin fizik yapısına dost veya düşman olduğunu belirten alametler koyacaktır."⁹⁴⁶ Gazali ise; mazlum ve zalimi hoşnut ederek, mazluma acayip, onu zalimin elinden kurtaran olarak tanımlamaktadır. Böylelikle Allah'ın adalet ve insaf noktasında ulaşılabilir bir derecesinin olduğu görülmektedir.⁹⁴⁷

Muksit isminin, inanan kişiye yüklediği sorumluluk ilk olarak yaptığı haksızlıklardan vazgeçmesi, ikinci olarak bir haksızlık gördüğünde o haksızlığa engel olmaya çalışması, üçüncüsü ise kendisine yapılan haksızlığa sabretmesidir. Yani haksızlık yapmaz, tanık olduğu haksızlığı kabul etmemekte ve haksızlığı ortadan kaldırmaya çalışmakta, kendisine yapılan haksızlığa sabır etmektedir.⁹⁴⁸ el-Esmâü'l-Hüsna konusunun müelliflerinden olan Tathisu'ya göre; Muksit ismini örnek alanlar: *"İşlerinde, sözlerinde, fikirlerinde ifrat ve tefrite kapılmazlar. İtidalden ayrılmazlar. Onların işleri sözlerine, sözleri fikirlerine uygun ve muvafık olur. İş özüne, sözü işine, Fikri hiçbirine uymayan, samimi bir insan değildir,"* şeklinde ifade etmektedir.⁹⁴⁹ Ayrıca Muksit ismi şerifini her şeyin birbirine denk ve birbirine uygun yaratılması olarak açıklayan Tathisu şu örneği vermektedir: Örneğin Kâinatı en güzel şekilde yaratması ve bu güzelliği görmesi için de insana dünyanın en mükemmel görme özelliğine sahip gözü vermesi gibi bunlardan birinin eksikliği diğerinin var olmasını abes kılmaktadır.⁹⁵⁰

Yaratıcısını bilip O'nun yaptığı her şeyi dengeli ve adil yaptığının farkında olması insana güven vermektedir. Bu güven duygusu bireyi içsel bir teslimiyete ve olan-bitene razı olmaya götürmektedir. Muksit isminin bireye kazandıracığı en önemli özellik; ölçülü ve dengeli bir şekilde çevresindeki insanların birikimlerinden maksimum ölçüde istifade etmektir.⁹⁵¹ Hata yapanları kırıp küstürmeden düzeltmek ve çevresindeki insanları kaybetmeden kazanmaktır. Gidebileceği makam ve konuma liyakatle ve layık olacağı ölçülerle gitmeye çalışmaktır. Kısacası el-Muksit isminin bireyde tecellisi, her işi yerli yerinde adil ve dengeli bir şekilde yapmayı erdem haline getirmektir. Buna ancak hassas ölçütlerle hareket eden yüksek vicdan sahipleri

⁹⁴⁶ Akt.; Topaloğlu - Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 228.

⁹⁴⁷ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 173-176.

⁹⁴⁸ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 173-176.

⁹⁴⁹ Tathisu, *Esmâü'l-Hüsna Şerhi*, 220.

⁹⁵⁰ Tathisu, *Esmâü'l-Hüsna Şerhi*, 220-221.

⁹⁵¹ Bekir Topaloğlu, "Muksit", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), 31/141.

ulaşabilirler.⁹⁵² Bu erdeme sahip bireylerin yetiştirilmesi de din eğitiminin temel hedefleri arasındadır.⁹⁵³

es-Sabûr

“Tahammül etmek, kendini tutmak, sızlanmamak, dayanmak, hapsetmek” anlamlarındaki “sabr” kökünden türemiş Sabûr ismi; “çok sabırlı, bir işi vakti gelmeden yapmayan, cezayı bir vakte kadar erteleyen, koyduğu kanunlara göre her şeyi zamanında icra eden” anlamlarına gelmektedir.⁹⁵⁴ Sabır kelimesi Kur’an-ı Kerim’de çokça geçmektedir. Peygamberlere ve insanlara nispet edilmekte ve erdemli bir davranış olarak “sabr” edilmesi istenmektedir.⁹⁵⁵ Sabûr, isim olarak Allah’a atfedilmemekle birlikte zalimlerin davranışlarından habersiz olmadığı ve cezalandırmakta acele etmediği manasına gelen ifadelerle içerik olarak sabırla nitelendirilmektedir. İsfahânî, sabır kelimesinin kullanıldığı yere göre farklılık gösterdiğini belirterek; savaş zamanında sabır kahramanlık, bunaltan bir felakete karşı sabır, göğüs genişliği, konuşma esnasında sabır sır saklama olarak belirtmektedir.⁹⁵⁶ Dünyadaki nefsin arzularına karşı koyarak sabır gösterenleri, hayatın sıkıntılarına ve musibetlere karşı sabır ile hareket edip katlananları Allah rahmetiyle muamelede bulunarak gazabından kurtarmaktadır.⁹⁵⁷ *Yüce Allah sabredenleri sever.*⁹⁵⁸ Kişinin, şehvet ve öfke gibi sabrı zorlayan durumlara karşı dinin getirdiği hususlara sarılarak kendisini kötülüğe iten durumu terk edip sabretmesi gerçek kulluğun hakikati olarak görülmektedir.⁹⁵⁹ *“Şüphesiz sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltme ile imtihan edeceğiz. Müjdele o sabredenleri!”*⁹⁶⁰ Sabûr Allah, kul günah işlediği zaman ona mühlet vererek cezasını ertelemektedir. Aksine onlara olan rahmetini eksik etmemekte ve onların mallarını arttırarak,

⁹⁵² Fatma Bayram, “Her İş Yerli Yerinde, Adil ve Dengeli Muksıt”, *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 353 (12 Mayıs 2020), 46-48.

⁹⁵³ Oruç, “Din Eğitiminin Hedefleri”, 262-264.

⁹⁵⁴ Mustafa Çağrı, “Sabır”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2008), 34/361-362; el-Gazâlî, *el-Maksad*, 83.

⁹⁵⁵ Bakara, 2/175,177; Al-i İmran, 3/200; Hac, 22/35; Ahzab, 33/35; Meryem, 19/65; Furkan, 25/75; Muhammed 47/31; Nahl, 16/126-127; Ahkâf, 46/35.

⁹⁵⁶ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 576-577.

⁹⁵⁷ Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Hucetu’l-İslam el-Gazâlî, *Kalplerin Keşfi - Mükâşifetü’l Kulûb*, çev. Salih Uçan (İstanbul, Çelik Yayınevi), 17.

⁹⁵⁸ Al-i İmran,146.

⁹⁵⁹ el-Gazâlî, *el-Maksad*, 183-184.

⁹⁶⁰ Bakara, 2/155.

bedenlerine afiyet vererek rızıklarını genişletmektedir.⁹⁶¹ Ancak Allah, farklı şekillerde uyarılarına da devam etmektedir. “*Nitekim aranızdan size bir peygamber gönderdik: O size âyetlerimizi okuyor, sizi arıtır temizliyor, size kitabı ve hikmeti öğretiyor; yine size daha önce bilmediğinizi öğretiyor.*”⁹⁶² Onlara verdiği mühlet şüphesiz çok büyük bir rahmettir. Bu mühlet süresince kişi hatalarından dönüp tövbe ederse, tövbelerini kabul etmekte ve suçlarını bağışlamaktadır.⁹⁶³ Allah'ın huylarından olan sabır, dine ve akla uygun hareket etmeyi de sağlamaktadır. Sabır, tembellik yerine gayret göstermeyi de gerektirmektedir. Bu sebeple en zor işler sabırla başarılmaktadır. Sabır, kişiyi faziletli ve kemal sahibi yapmaktadır. Ancak; fazilet ve kemal kolaylıkla elde edilmemektedir.⁹⁶⁴ Bunlara erişmek büyük gayret ve birçok zahmete katlanmayı gerektirmektedir.

Sabır, eğitimde eğitimcinin güçlü duygusu ve irade gücünün önemli bir bölümü olarak görülmektedir. Bu öğretmenin öğrencisine bütün iyi tutum ve davranışlarını besleyen, önleyen ve yaşatan bir güç olmaktadır.⁹⁶⁵ Aynı zamanda sabır Öğrenenin eğitim sürecinde karşılaştığı zorluklar karşısında dayanma gücü vererek gayret göstermesine, zorlukların üstesinden gelmesini sağlamaktadır.⁹⁶⁶ Din eğitimi güzel ahlak kazanma konusunda olanaklar sağlamaktadır. Bu doğrultuda bireylerde Sabûr isminin anlamı ve önemini kavranması sabır değerinin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Sabır değerinin oluşması bireyin ahlaklı ve faziletli olması açısından önemli görülmektedir.⁹⁶⁷

---

⁹⁶¹ Konevî, *Şerhu Esmâillahi'l Hüsnâ*, 260.

⁹⁶² Bakara, 2/151.

⁹⁶³ Furkan, 25/170-171.

⁹⁶⁴ Tathisu, *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*, 263-264.

⁹⁶⁵ H. Fikret Kanad, *Kısaltılmış Pedagoji* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1976), 47.

⁹⁶⁶ Kasım Karataş, “Öğretmenlik Mesleğine Kuramsal Bir Bakış”, *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi* 9/17 (2020), 47.

⁹⁶⁷ Nedim Öz, “Kimlik ve Karakter Oluşumunda Okulun Rolü”, *Diyanet İlmî Dergi* 55/1 (2019), 203-210.

3. SONUÇ

Yüce Allah'ın isimlerinin her birinde insana bakan farklı yönleri vardır. Bunlar ise “Allah’ı insanlara tanıtan, Allah’ın lütuf ve ikramda bulunduğu, merhametli, mağfiretli, kusurları örten, affeden, bağışlayan, uyarı ve ikazda bulunan, seven, koruyan, dost olan, yardım eden, vekâlet eden, hidayete erdiren, rehberlik eden, güçlü, kudretli ve gazabı şiddetli olan, Allah’ın insanlarla ve tabiatla ışıkisinde yol gösteren” gibi yönlerdir. Bunlardan hareketle söz konusu isimler, öncelikle bireyde sağlam Allah tasavvuru ile doğru bir inanç oluşturmaktadır. Bu da bireyi, Allah’ın emrettiği ibadetlere yönlendirmektedir. İbadetlerin samimi ve doğru bir şekilde yapılması bireyde ahlaki davranışların oluşmasına vesile olmaktadır.

Çalışmaya konu olan Allah’ın isimleri bireye, Allah’ı tanımayı ve O’nunla irtibat halinde olmayı sağlamaktadır. Bu isimler bireyin dünyasına ve ahiretine katkı sunacak anlam ve değerlere sahip olduklarını ifade edebiliriz. Din eğitiminde, ilgili isimlerin barındırdığı değerler bireylerde davranışa dönüşürken ayrılık ve çatışma yerine karşılıklı anlayış ve birliktelik, hırs yerine hoşgörü, kibir yerine alçak gönüllülük, doyumsuzluk yerine kanaat, hatasından ısrar etme yerine özür dileme, bencillik yerine paylaşma, öfke yerine kendini kontrol edebilme erdemleri oluşturmaktadır. Aynı zamanda yalancılık, ikiyüzlülük, güvensizlik ve boş yere meşguliyet yerine dürüstlük, güvenilirlik, içtenlik, hikmet ve başkalarına faydalı olmak, sorunlara çözüm odaklı bakabilme, ağırbaşlı davranma, yaptığı işte şeffaf olma, her şeyi yerli yerinde ve hakkını vererek yapabilme gibi güzel davranışlara da bireyi yöneltmektedir. Bu da el-Esmâü’l-Hüsna’nın taşıdığı anlam ve değerleri eğitim-öğretim ortamlarına aktarmanın gerektiğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Dolayısıyla konumuz gereği din eğitimi ile ilgili Allah’ın her bir ismi anlamları ve taşıdığı değerler itibariyle münferit ele alınarak alana katkı sunmak önem arz etmektedir.

Eğitim ve öğretimde en önemli hedeflerinden biri bireyin öğrendiklerini yaşamına aktarmasıdır. Günümüz eğitiminin temel hedefleri; sevgi, saygı, yardımseverlik, sorumluluk, dürüstlük, adalet, sabır, hoşgörü, özdenetim, güven, paylaşma, affetme, özeleştirme, barış gibi değerleri bireyin hayatına kazandırmaktır.⁹⁶⁸

⁹⁶⁸ Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine (TTKB), Ankara, 18 Temmuz 2017, 24; Yakup Topal, “Değerler Eğitimi ve On Kök Değer”, *Mavi Atlas* 7/1 (01 Mayıs 2019), 247-248.

Eğitimle doğrudan ilgili olan bu değerler eğitime katkı sunan el-Esmâü'l-Hüsnâ da taşımaktadır. Konu edilen isimler, bireyde dinin bilgi boşluğunu doldururken aynı zamanda bireye edindiği bilgi ve değerlerle yaşadığı toplumu ve hayatı doğru anlamlandırmaktadır. Bu sebeple din eğitiminde bu isimlerin bilgisiyle bireyi düşündürmek, yaratıcının sahip olduğu değerleri beşeri sınırlar ölçüsünde bireyde davranışa dönüştürmek hedef haline getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akto, Akif. "Allah- İnsan Arasında Ontolojik, Epistemolojik ve Varoluşsal Bir İlişki Biçimi: Tevekkül". *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi/Journal of Oriental Scientific Research* 8/2/16 (2016), 878-902.
- Altın, Mehmet. "Âyetlerde Geçen Esmâ-i Hüsnânın Fıkhî ve İtikadî Hükümlere/Meselelere Kaynaklık Etmesi". *Bitlis Eren üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/8 (2019), 592-604.
- Altın, Mehmet. *Dil ve Bağlam Açısından Kur'an'da Esmâ-i Hüsnâ*. Akademisyen Yayınevi, 2021.
- Altın, Mehmet. *Esmâ-i Hüsnânın Semantik Tahlili ve Geçtiği Âyetlerle İlgisi*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Apaydın, Halil vd. "İntihar Girişiminde Bulunan Bireylerde Bazı Değişkenlerle İntihar Girişimi İlişkisi". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/6 (2016), 7-46.
- Arabi, Muhyiddîn Muhammed b. Alî b. Muhammed. *Fütuhât-ı Mekkiyye*. çev. Ekrem Demirli. 18 Cilt. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2014.
- Avcı, Özlem Haskan - Yıldırım, İbrahim. "Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 29/29-1 (23 Temmuz 2014), 157-168.
- Aydın, Enes. *Din Eğitiminde Duyuşsal Boyut*. Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Aydın, Hayati. "Esmâ-i Hüsnâ ve Kur'an'daki Bağlam İlişkisi". *Journal of Islamic Research* 3/23 (2012), 109-133.
- Aydın, Mehmet. "Gazâli'nin 'Kurb' Nazariyesinde 'Allah'ın Sıfatlarının' Anlam ve Önemi,". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXII/ (1978), 307-314.
- Aydın, Mehmet S. *Din felsefesi*. İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı, 13. Basım, 2012.
- Aygün, Fatma. "Dinin ve 'Yüce Varlık' İnancının Kökenine İlişkin Tartışmalara Genel Bir Bakış". *Kelâm Araştırmaları Dergisi* 14/1 (2016), 203-215.
- Ayhan, Halis. *Din Eğitimi ve Öğretimi (İman-İbadet)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1988.
- Aynur, Hatice. "Âyet Sonlarındaki Esmâ-i Hüsnânın Birbiriyle İrtibatı: Azîz İsmi Örnekleme". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 21/ (2017), 539-576.
- Bayram, Fatma. "Allah Hem Alçaltır Hem Yükseltir Hâfid-Râfi". *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 301 (2016), 74-75.
- Bayram, Fatma. "Bir Araya Getiren Câmî". *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 354 (04 Haziran 2020), 38-40.

- Bayram, Fatma. “Bir Karşılık Beklemeden Bol Bol Veren el-Vehhab”. *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 296 (2015), 70-72.
- Bayram, Fatma. “Eş-Şekûr: Bizim Azımıza Kendi Çokluğuyla Karşılık Veren”. *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 311 (Kasım 2016), 74-76.
- Bayram, Fatma. “Günahları İzleriyle Birlikte Yok Eden: Afüvv”. *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 349 (16 Ocak 2020), 38-39.
- Bayram, Fatma. “Güven Veren: el-Mümin”. *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 285 (01 Eylül 2014), 70-72.
- Bayram, Fatma. “Hâkimler Hâkimi el-Hakem”. *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 304 (2016), 76-78.
- Bayram, Fatma. ““Hasbünallah" Ya Hasîb””. *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 315 (24 Mart 2017), 46-48.
- Bayram, Fatma. “Her İşi Yerli Yerinde, Adil ve Dengeli Muksıt”. *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 353 (12 Mayıs 2020), 46-48.
- Bayram, Fatma. “Mühlet Veren el-Halîm”. *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 308 (2016), 76-78.
- Bayram, Fatma. “Tekrar Tekrar Affeden Tevvâb”. *Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* 347 (11 Kasım 2019), 40-41.
- Buharî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu's-Sahih*. thk. Mustafa Buğra. 9 Cilt. Beyrut, ts.
- Bustî, Ebû Hâtim Muhammed b. Ahmed et-Temîmî el-. *es-Sahîh*. çev. Şuayb el-Arnaût. I-VI Cilt. Beyrut, 1993.
- Canan, Sinan. *İfa: İnsanın Fabrika Ayarları 1. Kitap - Beden*. İstanbul: Tuti Kitab, 5. Basım, 2020.
- Çağrııcı, Mustafa. “Sabır”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 34/337-339. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2008.
- Dilek, Mehmet. “Hadislerde el-Esmâü'l-Hüsna”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/12 (2003), 77-94.
- Dündar, Mahmut. “Çağın Sorunları Bağlamında Batı ve İslam Eğitim Anlayışının Karşılaştırılması”. *Şarkiyat* 11/1 (30 Nisan 2019), 1-12.
- Dündar, Mahmut. “Farklı Yaş Gruplarında Dua ve Din Eğitimi”. *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/20 (31 Ağustos 2018), 455-480.
- Dündar, Mahmut. *İlk Dönem İslami Eğitim-Öğretim Faaliyetleri*. İstanbul: İşrak Yayınları, 2011.
- Gazâlî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Hucetu'l-İslam el-. *el-Maksadu'l-Esnâ fi Şerhi Esmâillahi'l-Husna*. çev. Mehmet Ferhat. Ferhat Yayıncılık, 1. Basım, 2005.
- Gazâlî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Hucetu'l-İslam el-. *Esmâül Hüsnâ Şerhi*. Ankara: Dorlion Yayınları, 2. Basım, 2019.

- Gazâlî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Hucetu'l-İslam el-. *İhyâu Ulûmi'd-Din*. çev. Ahmed Serdaroğlu. 4 Cilt. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1989.
- Gazâlî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Hucetu'l-İslam el-. *Kalpplerin Keşfi - Mükâşifetü'l Kulûb*. çev. Salih Uçan. İstanbul, Çelik Yayınevi.
- Göktaş, Vahit. "Tasavvufi Terbiye'nin Günümüz Din Eğitim-Öğretimine Sunabileceği İmkânlar". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52/2 (2011), 137-155.
- Gözütok, Şakir. "İbadet Eğitim İlişkisi". *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi* 1/4 (2007), 189-197.
- Gözütok, Şakir. *İslam Medeniyetinde Eğitim Felsefesi*. ed. Hüseyin Kahraman. İstanbul: Ensar Yayınları, 2019.
- Gözütok, Şakir. "Özdenetimde Din Eğitiminin Etkisi". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 1035-1060.
- Gündüz, Şinasi (ed.). *Yaşayan Dünya Dinleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1. Basım.
- Güneş, Abdülbaki - Altın, Mehmet. "Kur'an'da 'Gafûr' İsmi ve Geçtiği Âyetlerle İlgisi". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41 (2016), 39-72.
- Hacıibrahimoğlu, Hümeysra Sevgülü. *Esmâ-i Hüsnâya Dayanan Kelâm Anlayışı: Ebû İshâk Es-Saffâr Örneği*. thk. Abdullah Demir. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2021.
- Hanbel, Ahmed b. *Müsned*. thk. el-Arnaût Şuayb. Beyrut, 1995.
- Hökelekli, Hayati. *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, 2. Basım, 2016.
- Hökelekli, Hayati. *Din psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2003.
- İzutsu, Toshiko. *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*. çev. Kürşat Atalar. İstanbul: Pınar Yayınları, 7. Basım, 2019.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd. *es-Sünen*. thk. Muhammed Fuad Abdülbaki. 2 Cilt. Riyad, ts.
- İbn-i Mace, Muhammed. *Sünen-i İbn-i Mace Tercüme ve Şerhi*. çev. Haydar Hatipoğlu. 10 Cilt. İstanbul: Kahraman Neşriyat, 2012.
- İsfahânî, Ebü'l-Kasım el-Hüseyin b. Muhammed er-Rağîb el-. *el-Müfredât fî Garîbi'l Kur'an*. çev. Abdülbaki Güneş - Mehmet Yolcu. İstanbul: Çıra Yayınları, 2010.
- İslamoğlu, Mustafa. *Kur'an'a Göre Esmâ-i Hüsnâ*. 5 Cilt. Düşün Yayıncılık, 2019.
- Kanad, H. Fikret. *Kısaltılmış Pedagoji*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 2. Basım, 1976.
- Karacelil, Süleyman. "Din Eğitiminde Motivasyonun Önemi". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/4 (04 Haziran 2013), 182-207.

- Karaman, Hayreddin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. haz. Hayrettin Karaman; Mustafa Çağrı; İbrahim Kâfi Dönmez; Sadrettin Gümüş. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Basım, 2007.
- Karataş, Kasım. “Öğretmenlik Mesleğine Kuramsal Bir Bakış”. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi* 9/17 (2020), 39-56.
- Karataş, Kasım - Baloğlu, Mustafa. “Tevekkülün Psikolojik Yansımaları”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2019), 110-118.
- Kaynak, İbrahim Hakkı. “İnsanın Anlam Arayışında Din ve Mit’lerin Rolü”. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi* 1/1 (2012), 673-682.
- Keskin, Zeki. “Ayetler Işığında Yaratılış”. *Ayetlerin ve Hadislerin Dilinde Yaratılış*. ed. Âdem Tatlı vd. Antalya: Akdeniz Kültür ve Eğitim Derneği, 1. Basım, 2018.
- Kılavuz, M. Akif. “Anne Baba Örnek Davranışlarının Çocukların ve Ergenlerin Dinî Kişiliğinin Oluşumuna Etkileri”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/2 (2005), 41-58.
- Kılavuz, M. Akif vd. *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 7. Basım, 2017.
- Kılıç, Recep. *Ahlâkın dinî temeli*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 7. baskı.
- Kıral, Bilgen - Başdağ, Suat. “Sınıf Öğretmenlerinin Merhamet Eğitimine İlişkin Görüşleri”. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 126-142.
- Koçak, Muhammed. *İslam Düşüncesinde Varlık ve Yaşam Değeri Açısından İnsan*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2015.
- Koçak, Zeki. “Gençliğin Güncel Meseleleri ve Çözüm Önerileri”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 23/3 (2019), 1313-1344.
- Konevî, Sedreddin. *Şerhu Esmâillahi'l Hüsnâ-Esmâ-I Hüsnâ Şerhi*. ed. Rıfat Özçöllü - E. Burak Şaman. çev. Ekrem Demirli. İstanbul: Kapı, 2014.
- Kuşeyrî, Ebü'l Kasım Abdülkerim İbn Hevazin. *Et-Tahtîr fi't-Tezkir Şerh-i Esmâillahi'l -Hüsnâ*. çev. Cevher Caduk. thk. Şeyh Abdülvaris Muhammed Ali. İstanbul: Harf Yayınları, 2., 2012.
- Levent, Sinan. *Modern Değerler Eğitimi ile İslâmî Değerler Eğitiminin Mukayesesi*. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Mohamed İbrahim, Dessouki İbrahim. “Sonu Esmâü'l-Hüsnâ ile Biten Ayetlerin Üslup Biçimi”. *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/6 (2017), 31-59.
- Mücahit, Mustafa. “Ahlâki Bir Değer Olarak Özür Dileme ve Özür Etiği”. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/3 (15 Aralık 2019), 1189-1208.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin b. Haccâc el-Kuşeyrî. *el-Câmiu's-Sahih*. 2 Cilt. Riyad, 2005.

- Okumuş, Namık Kemal. “Din Eğitimi-Öğretimi Özgür Bireylerin Yetiştirilmesinde Etkin Bir Rol Üstlenebilir Mi?” *Kelam Araştırmaları Dergisi* 13/1 (13 Şubat 2015), 213-288.
- Oruç, Cemil. “Din Eğitiminin Hedefleri”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31 (2008), 259-269.
- Öz, Nedim. “Kimlik ve Karakter Oluşumunda Okulun Rolü”. *Diyanet İlmî Dergi* 55/1 (2019), 197-215.
- Özafşar, Mehmet Emin vd. (ed.). *Hadislerle İslam*. 7 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Özdemir, Ahmet. *el-Esmâü'l Hüsnâ Bağlamında Kur'an Sûreleri*. Konya: Hüner Yayınevi, 2019.
- Paksoy, Kadir. “Allah'ın Doksan Dokuz İsmiyle İlgili Rivayetin Tahlili”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 11/3 (01 Haziran 2011), 91-111.
- Peker, Hüseyin - Eyüpoğlu, Osman. “Birey ve Toplum Açısından Dini Eğitime Duyulan İhtiyaç”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (01 Aralık 2015), 5-18.
- Polater, Kadir. “Kur'an'daki el-Esmâü'l-Hüsnâ ve Tenâsüb”. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 7/1 (01 Nisan 2007), 43-64.
- Râzi, Muhamed b. Umer b. Hüseyin Fahrüddîn er-. *Mefâtihu'l Gayb (et-Tefsiru'l-Kebîr)*. çev. Suat Yıldırım vd. 32 Cilt. Huzur Yayın Dağıtım, (ö. 606/1209).
- Sayın, Esmâ. *Tasavvufi Aşkla Esmâü'l-Hüsnâ*. Bursa: Emin Yayınları, 1. Basım, 2016.
- Selçuk, Muallâ. “Gençlik Çağı ve İnanç Olgusu”. *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*. kitap editörü D. Mehmet Doğan vd., 333-358. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2000.
- Senemoğlu, Nuray. *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Anı Yayıncılık, 25. Basım, 2018.
- Sevinç. “Esmâ-i Hüsnâ'dan el-Vedüd İsminin Din Öğretimine Konu Edilmesi ve Ders Uygulama Örneği”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26 (Aralık 2015), 91-124.
- Şadi, Eren. “Kur'an'da Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın Güzel İsimlerine Mazhariyet”, 14.
- Şahin, Hülya. *Öfke Denetimi Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2004.
- Şen, Hatice. *Tevekkül – iman ilişkisi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Tarhan, Nevzat. *Duyguların Psikolojisi ve Duygusal Zekâ*. İstanbul: Timaş yayınları, 2019.
- Tarhan, Sinem - Bacanlı, Hasan. “İlkokuldan Üniversiteye Umud Kavramının Tanımlanması Üzerine Nitel Bir Çalışma”. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 4/2 (31 Temmuz 2016), 86-112.

- Tatlısu, Ali Osman. *Esmâü'l Hüsnâ Şerhi*. İstanbul: Başak Yayınları, 1949.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa. *Sünenü't-Tirmizî*. thk. A. Muhammed Şakir. 1-V Cilt. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1987.
- Topal, Yakup. "Değerler Eğitimi ve On Kök Değer". *Mavi Atlas* 7/1 (01 Mayıs 2019), 245-254.
- Topaloğlu, Bekir. "Adl". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 1/387-388. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988.
- Topaloğlu, Bekir. "Esmâ-i Hüsnâ". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 11/404-418. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.
- Topaloğlu, Bekir. "Fettâh". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 12/482-483. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.
- Topaloğlu, Bekir. "Gafûr". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 13/286-287. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.
- Topaloğlu, Bekir. "Hâfid". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 15/73-74. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.
- Topaloğlu, Bekir. "Hakem". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 15/170-171. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.
- Topaloğlu, Bekir. "Halîm". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 15/334-335. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.
- Topaloğlu, Bekir. "Hamd". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 15/442-445. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.
- Topaloğlu, Bekir. "Hasîb". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 16/180-181. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.
- Topaloğlu, Bekir. "Latîf". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 27/108-109. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Topaloğlu, Bekir. "Muksit". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 31/141. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Topaloğlu, Bekir. "Mücîb". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 31/451. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Topaloğlu, Bekir. "Müntakim". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 32/23-24. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Topaloğlu, Bekir. "Tevvâb". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 41/48-49. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Topaloğlu, Bekir. "Vedûd". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 42/598-599. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Topaloğlu, Bekir. "Vehhâb". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 42/610-611. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Topaloğlu, Bekir. "Vekîl". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 43/9-10. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.

- Topaloğlu, Bekir - Çelebi, İlyas. *Kelâm Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İSAM Yayınları, 4. Basım, 2015.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi, 2010.
- Tümer, Günay. “Din”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 9/345-349. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Ünlü, Suat. “İlk Türkçe Kur’an Tercümelerine Göre Esmâ-i Hüsnâ”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/215-285 (2007), 71.
- Yar, Erkan. “Allah’ın İsimlerinin İnsanın Kişilik Gelişimine Etkisi”. *Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları*, 163-182.
- Yazır, Elmalılı Hamdi. *Hak Dini Kur’an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, 3. Basım, 1979.
- Yeşilyaprak, Binnur. “Kişilik Gelişiminde Ailesel Faktörlerin Etkisine İlişkin Bir Araştırma”. *Aile ve Toplum Dergisi* 3/3 (1993), 3-16.
- Yıldırım, Muhammed Emin. *İnsanî İlişkilerde İlahî Ölçü*. İstanbul: Siyer Yayınları, 12. Basım, 2004.
- Yıldırım, Suat. “Er-Rahman Vasfinin Kur-an-ı Kerimde Kullanılışı”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (1980), 21-40.
- Yurdagür, Metin. *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah’ın İsimleri: Literatür ve Şerh*. İstanbul: Marifet Yayınları, 1999.
- Yurdagür, Metin. “Esmâü’l Hüsnâ ve Bu İsimlerin İnsan Açısından Önemi”. *Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları* XX/3 (1984), 43-50.
- Yurdagür, Metin. “Halîmî, Ebû Abdullah”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 15/340-341. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.
- Yücel, Tülay. “Esmâ-i Hüsnâ’dan ‘el-Afüvv’ İsmine Din Öğretimine Konu Edilmesi ve Uygulama Örneği” 2 (2016), 37-56.
- “Diyanet Hadislerle İslam”. Erişim 13 Şubat 2021. <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu*. Erişim 13 Aralık 2021. <https://sozluk.gov.tr/>
- Kelimeler.gen.tr*. Erişim 10 Aralık 2021. <https://kelimeler.gen.tr/kisilik-nedir-194575>
- Kur’an Yolu: Türkçe Meâl ve Tefsir*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2. baskı.
- METK, Milli Eğitim Temel Kanunu. *Türk Milli Eğitiminin Amaçları* 1739 (14 Haziran 1973). Erişim 24 Aralık 2021. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1739&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- TTKB, Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine. Ankara, 18 Temmuz 2017. <http://ttkb.meb.gov.tr/meb>
- Kubbealti Lugati*. Erişim 16 Kasım 2021. <http://lugatim.com>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: METE, İbrahim

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri:

Telefon:

Faks:

E-mail:

ORCID:

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Van YYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri A. B. D. Din Eğitimi Bilim Dalı	2022
Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dkab Öğrt.	2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
-----	-----	-------

.....

.....

.....

Yabancı Dil

.....

Yayımlar

.....

Hobiler

.....

TEZ ORJİNALLİK RAPORU

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

27/12/2021

Tez Başlığı / Konusu: el-Esmâü'l-Hüsna'nın Din Eğitimindeki Yeri ve Önemi

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 103 sayfalık kısmına ilişkin, 27/12/2021 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %14 (ondört) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

27/12/2021

İbrahim METE

Adı Soyadı : İbrahim METE

Öğrenci No : 18920014007

Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Programı : Din Eğitimi Bilin Dalı

Statüsü : Y. Lisans [X] Doktora [ ]

DANIŞMAN

Doç. Dr. Mahmut DÜNDAR

27/12/2021

ENSTİTÜ ONAYI

U Y G U N D U R

.../.../2021

Prof. Dr. Bekir KOÇLAR

Enstitü Müdürü